

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

VI. évf. 5. szám
1995. október
50,— Ft

*Szükségszerűek-e
a pártok?*

*Testvériséget
az egyházban!*

Moha-mese

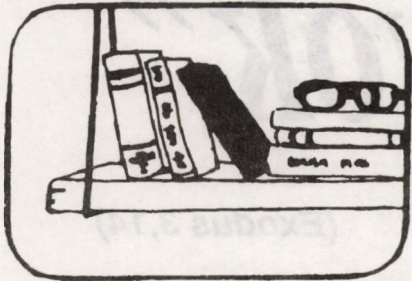
*Alkalmazkodás
vagy megalkuvás?*

*Tiltakozás a
NATO-csatlakozás
ellen*

*A bolíviai
ércbányászok
életéről*

*A kizártak
teológiája*

Bozsik Valéria

A pártrendszer zsákutca

(Az eredeti tanulmány rövidített változata)

Az 1994-es választások eredményét a szocialista párton kívül minden párt kudarcént élte meg, és utána rögtön megindult köreikben a hibák és hibás személyek, az okok és bűnbakok keresése. Sok emberi konfliktus forrásává vált a kudarc, és beláthatatlan következményű civódásokat indított el személyek, családok, kisebb-nagyobb társadalmi közösségek életében. Egymás hibázataása közben bizonyára eszükbe sem jut, hogy a hiba nem bennük van. *A hiba az elavult, korszerűtlenné vált többpártrendszerben, egyáltalán: a pártrendszerben van.* Ez olyan jelenség, mint amikor egy zsákutcába hirtelen sok jármű befut, és egymásba gabalyodva akarnak kijutni belőle. Ez épségüket megőrizve nem sikerülhet, tehát tehetetlen dühükben egymást okolják érte, egymást sértegetik, tiporják, török-zúzák, ahelyett hogy azokat okolnák, akik a zsákutcát létrehozták, és még figyelmeztető táblát sem tettek ki a bejáratához. Azután szép rendben, a továbbhaladás lehetetlenségét belátva, kihátrálnának belőle.

Ez a belátás szinte lehetetlennek látszik. A zsákutcából ugyanis nemcsak kihátrálni nehéz rendezett sorokban, hanem kilátni is. A legnagyobb bajt éppen a látótér szűkösége okozza. Az a nézet, hogy a demokrácia feltétele a többpártrendszer. Fel sem teszi senki a kérdést: Biztos, hogy ez igaz? Senki sem veszi a bátorságot, hogy kinézze a zsákutcából megkérdezze: Mire való a párt? Mire való volt, amikor kialakult? Mire jó most? Jó egyáltalán a mai társadalmi viszonyok között? Megoldható pártrendszerrel a harmadik évezred kezdetére felgyülemlett sok-sok társadalmi probléma, amelyek mindegyike olyan, amilyen az emberiség eddigi történelmében még soha nem fordult elő? Vagy nem ilyen súllyal, nem ilyen módon, nem ilyen mértékben fordult elő? Megoldható egyáltalán új helyzet régi módszerekkel?

Ha nincs a történelemből eltanulható régi, ismert megoldás, akkor újat kell keresni. Ha a kapitalista piacgazdaság gyilkos versenykényszere nem képes megoldani a munkanélküliséget, sőt egyre fokozza; ha kimeríti a Föld energiatartalékait és nem gondoskodik a pótlásról; ha természetes úton megemészthetetlen szeméttel árasztja el a környe-

zetet; ha nem képes békét teremteni, sőt mesterségesen szítja a népcsoportok közötti ellentéteket, hogy háborúzzanak és legyen kiknek eladni a fegyvereket; ha csak pártrendszert képes fenntartani, amely eleve arra van, hogy egyik embercsoport hatalmat gyakoroljon az összes többi fölött; ha kétszáz évvel a francia forradalom után sem képes megvalósítani a „szabadság, egyenlőség, testvériség” eszméjét, sőt egyre több ember kénytelen megválni szülőföldjétől, földönfutóvá válva; ha egyre nő az egyenlőtlenség és csak irgalmasságot gyakorló informális szervezetek próbálják enyhíteni a szolidaritás hiányát; ha fékezni sem képes a természet alapvető génjeinek fennmaradását is veszélyeztető kutatásokat; ha egyre többen menekülnek a valóság elől kábítószerekkel felidézhető álomvilágba; ha mindezek miatt egyre fékezhetlenebbé válik a bűnözés terjedése, és a társadalom létbiztonsága rettegésbe, félelembe csap át; ha ráadásul ezt a sok szörnyűséget a televízióban még kívánatosá is sulykolják, akkor mégis mire jó a piacgazdaság?

Mire jó a többpártrendszer, ha mindent tétlenül nézi, tűri? *Mire jó a pártrendszer, ha a mai társadalom legelőkelőbb létérdekeit sem képes képviselni és megvédeni?*

Mert aligha vitatható, hogy nem képes. Tehát ez a rendszer zsákutca. Azok, akik beletévedtek, egymást tiporják, akik kívülmaradtak, tehetetlenül nézik a tipródást.

A pártrendszer célja

Ideje hát feltenni a legalapvetőbb kérdések egyikét: Mi a pártrendszer célja? Mire való a párt?

A pártrendszer a múlt században alakult ki, amikor a társadalmi osztályok kialakultak, és azzal együtt kialakult az igény arra is, hogy az abszolutizmust felváltsa az *akkori viszonyoknak megfelelő érdekképviseleti rendszer.* A pártok ezért természetesen az osztályokat képviselték, azok érdekeit védtek. A létük céljából következett, hogy hatalomhoz igyekeztek jutni céljaik eléréséhez. A hatalom persze ahhoz kellett, hogy a saját osztályuk érdekeit érvényesíthesék, tehát szükséges volt, hogy ha a hatalmat meg is szerezték, akkor érdekeiket a többi társadalmi osztályok érdeke-

inek rovására érvényesítették. A demokrácia csupán annyira valósulhat meg, hogy lehetségessé válik a hatalomra kerülő pártok közötti váltás. Elvileg egy-egy választás után bármelyik párt hatalomra kerülhet.

A gyakorlatban persze ez az elv nagyon is korlátozottan valósul meg, amelynek fő oka a választási rendszer. A voksokért dúló harc már a kezdet kezdetén sem maradt eszmei síkon. *Petőfi* lánglelkű szónoklatainak hatását elsöpörték a riválisa számlájára kocsmákban korteskedők. Irodalmi művekből értesülhettünk a földesúrról, aki az erdeiből fát vitetett a reá szavazók udvarába. A hordószonokok ígéretéseitől a mai médiaháborúig vezető korteshadjárat legfeljebb eszközeiben, módszereiben különbözik, céljában, hatásában, következményeiben alig változott.

A pártrendszer célja a hatalom megszerzése, és ez eleve ellentmond a demokrácia eszményének. A hatalom megszerzéséhez szavazatok kellene, a szavazatok megszerzéséhez manipulálni kell a népet, ahhoz propagandát kell kifejteni, ahhoz pénz kell, tehát a hatalomhoz csak az a párt juthat, amelyik a korteshadjáratához megfelelő anyagi bázist tud teremteni. A szegény embereknek nincs pénzüik, tehát a pártokat csak a gazdagok tudják pénzelni, tehát az a párt képes hatalmat szerezni, amelyiket gazdagok támogatnak azért, hogy az ő érdekeiket védje. A kör itt be is zárul: a legtöbb országban legfeljebb egy-két pártot támogatnak a gazdagok, így azok győznek hosszú ideig, vagy váltogatják egymást. A többi pártnak semmi esélye a győzelemre, képviseletre is csak korlátozottan vagy sehogy.

Az osztálytársadalomban az egyes osztályok pártja még képes volt a képviseletre, mert viszonylag egyszerűen megfogalmazható volt az érdek. A parasztság érdeke élesen megkülönböztethető volt a földesúrtól, a földesúr a tőkés tulajdonosoktól, a tőkésék a munkásoktól. Szemben álltak, s ami az egyiknek jó, a másiknak rossz volt, tehát a pártharcoknak volt tétje és jól megfogalmazható célja.

Manapság azonban az osztályok felbomlottak, az érdekek kölcsönössé és sokrétűvé váltak, tehát a pártok célt váltottak: a legtöbb gyűjtőpártként határozza meg önmagát. Erre a legjellem-

zobb példa a kisgazdapárt (és utóbb a Fidesz), amely kibővítette a nevét a polgár szóval, ami ebben az értelemben semmit sem jelent, illetve minden állampolgárt. Következésképpen ha a kisgazdapárt győzne egy választáson, akkor vissza is hozhatná az egypártrendszer, mert hiszen minden állampolgár érdekeit képviselhetné a neve alapján. Ámde ha így van, akkor minek párt?

Mint ahogy értelmetlenné vált az egypártrendszer is, mert ha egy párt képviseli minden állampolgár érdekeit, akkor azt fölösleges pártnak nevezni. Akkor az nem párt, hanem egy olyan társadalmi szervezet, amely azt *képzeli magáról*, hogy képes minden állampolgár érdekeit egymással egyeztetni. Mint tudjuk, ez nem sikerült. Nem is sikerülhetett, mert ha a hatalmat egyetlen szervezet gyakorolja, az szükségszerűen hatalmi túltengéshez, hatalommal való visszaéléshez, egyes személyek és testületek uralmához vezet. Ezért vélték sokan úgy, hogy ez csak több párt létezésével oldható föl. Csak akik így vélték, azok nem számoltak azzal, hogy a mai társadalom már nem is hasonlítható a múlt század társadalmához, és *néhány párt már képtelen képviselni a mai társadalom sokrétű érdekeit*. Rádásul a választások többségen-kisebbségen alapuló rendszere, egyáltalán: a voksok számszerű aránya sem fejezheti ki az egyes emberek és embercsoportok véleményeit és igényeit.

Sokféle érdek

Vizsgáljuk csak meg, a mai embereknek hányféle érdeke létezhet: Gyermekként érdeke, hogy a szülei ellássák a fejlődéséhez szükséges anyagi, erkölcsi és szellemi javakkal. Olyan tanintézetbe iratkozhasson, amelyik a jellemének, adottságainak, képességeinek a legjobban megfelel. A felvételtör csak a személyisége döntsön, ne befolyásolja a szülei nemzetisége, vallása, anyagi helyzete, társadalmi állása, lakóhelye. Pályaválasztása előtt nyitva álljon minden út, netán a tévedés és a változtatás lehetősége is. Felnőttként pedig az ember lakik valahol albérletben, főbérletben, öröklakásban, saját házában, tehát az érdekei eszerint változnak, pláne ha hajléktalan. Dolgozik valahol tulajdonosként, munkásként, alkalmazottként, iparban, mezőgazdaságban, hivatalban, tanintézetben, egészségügyben, fegyveres testületnél, sokféle beosztásban, munkakörben és még többféle foglalkozást, szakmát művelve. Érdeke fűződik ahhoz, hogy utcája, kerülete, faluja, városa, megyéje, országa kellemes környezetben élhessen. Néz televíziót, hallgat rádiót, olvas újságot, könyvet. Jár moziba, színházba, hangversenyre, szórakozni; utazik, sportol, gyűjt vala-

mit; kertészkedik, állatokat tenyészt; beteg, testileg-lelkileg sérült; heterovagy homoszexuális; különböző életkorú; nő vagy férfi; családos, egyedül él, özvegy vagy elvált. Felsorolhatatlanul sokféle érdeke adódik manapság egyetlen embernek. Hogyan képviselhetné ezeket egyetlen párt, de akár kettő vagy tíz is?

Azt aligha kell ecsetelni, hogy *minden ember minden érdekéhez ragaszkodik, és ha sérelem éri, védelmet keres*.

Egyre-másra alakulnak is érdekvédelmi szervezetek, egyesületek, szövetségek, amelyek a közös érdekű, nézetű, érdeklődésű, foglalkozású, tevékenységű emberek számára nyújtanak nemcsak érdekvédelmet, hanem társadalmi kapcsolatokat, közösségeket, kölcsönös segítségnyújtást, támaszt vagy épenséggel támogatási, segítségi hajlam kiélési lehetőséget. Ezeket civil szervezeteknek nevezik. Jellemzőjük a teljes önkéntesség, az önszerveződés, az egyenlőség, az öngazgatás. Százzal alakulnak, léteznek, működnek, tevékenykednek ilyen szervezetek manapság kizárólag a tagok buzgalmára építve. És főleg: saját pénzükből, illetve a céljait támogató alapítványokból, amelyekbe a befizetés szintén önkéntes.

Az adófizetők mindenütt felháborodnak azon, ha a pénzüket olyan célokra fordítják, amelyek az övékkel ellentétes. A felháborodás oka olykor a pártok, máskor a vallási felekezetek támogatása. A pártok úgy tartják, hogy ők a nép érdekeit képviselik, de a tagdíjából nem tudják fedezni a működésüket, az egyházak pedig azzal érvelnek, hogy közintézményeket is működtetnek. Ámde erre az ellenérv az, hogy ha a párt nem az én érdekemet képviseli, akkor miért az én adómmal tartják fenn, az egyház pedig saját céljaira működteti az intézményeit, milyen címen teszi ezt az én munkám eredményéből?

Ezek és hasonló viták minden országban zajlanak, csak a pártok és az egyházak neve más-más, de a sok vita híven tükrözi, hogy az *emberek a mai társadalomban már egyre kevésbé viselnek el hatalmi struktúrákon alapuló döntéseket. Elvárják, hogy saját döntésük alapján vehessenek részt társadalmi tevékenységekben, közösségek életében, és önkéntes adakozással azt a célt támogathassák, amelyik nekik rokonszenves*.

A párt a fejlődés gátja

Azt senki sem vonja kétségbe, hogy a fejlődést megállítani lehetetlen. Az emberi elme teljesítőképességének a határa beláthatatlan. A technika ma már olyan szédületes iramban száguld, hogy *félveként avulnak el a számítógépek típusai. A pártrendszer viszont második évszázada rendszerében változatlan*, csak a hordót váltotta fel a televízió, a szöveg azonos. *Két évszázaddal ezelőtt*

a gyermekek az iskolában palatáblára, palavesszővel írva tanulták a betűvetést és a számolást. A televízió egyik vetélkedőjében régi szavak jelentésének a megfejtését adták fel a gyermekeknek, akik a palatábla hallatára tétován néztek össze, és jó viccnek vélték, hogy őseik taneszközüll használták.

Az viszont fölöttébb rossz vicc, hogy *a harmadik évezred küszöbén a társadalom fejlődését még mindig a palatáblás világ társadalmi formációja irányítja.*

Vegyük sorra ennek hátrányait:

1. *Lehetőség a diktatúrára.* Évszázadunk szörnyű diktatúrái valamilyen párt égisze alatt létesültek. Nemcsak Európában, hanem a többi kontinensen is. A recept erre roppant egyszerű: A diktatori hajlamú személy megállapítja, hogy a nép mivel elégedetlen, mire vágyódik. Ezt pártprogramként meghirdeti, és alapít egy pártot, vagy ha talál céljainak megfelelőt, belép abba, és addig buzgólkodik, taktikázik, amíg az élére kerül választás vagy a vetélytársak kigolyózása útján. Ezután meggyőzi a pénzes embereket arról, hogy győzni fog, elindítja a korthadjarátát, amelyben gondosan ügyel arra, hogy valamilyen ellenséget ostorozzon a nép előtt, amely minden bajának okozója, és megígéri, hogy ő azt az ellenséget legyőzi és a választókat megdicsőíti, ha rá szavaznak. Lehetséges, hogy ez sem hoz elegendő szavazatot, és koalíciót lesz kénytelen játszani, de az abban résztvevő partnereket is ki lehet golyózni legkésőbb a következő választáson, és akkor ő diktálhat, és beülhet az éppen aktuális elnevezésű diktatori székbe. Lehet császár, mint Napóleon, kancellár, kormányzó, pártelnök stb. Ezután már csak uralmának megszilárdítása és fenntartása marad, amire minden erőszakos szervezet rendelkezésére áll, hogy elsöpörje az útból mindazokat, akik egyeduralmát akadályozzák, vagy úgy véli, hogy akadályozhatják, sőt azokat is, akik valamiért származásuk, színük, elveik miatt neki nem tetszenek. A diktátor következő lépése, ha teheti, háború indítása a határon túlra. Legkésőbb ebbe szoktak belebukni.

Aligha kétséges, hogy a diktátornak nem érdeke a társadalom fejlődése, technikai fejlődést is jórészt csak a hadiiparban szorgalmaz. A népet igyekszik fegyelmező eszközökkel céljaira szorítani, aminek többnyire *pártfegyelem* a neve. Ezzel sok olyan dolog is elérhető, ami fegyverrel nem.

2. *A politikai szempont fontosabb a szakértelemnél.* A fejlesztés alapvető követelménye a szakértelem. A pártrendszerben azonban ez szükségszerűen háttérbe szorul, mert a pártvezetőknek fontosabb a megbízhatóság, a jó szakembernek azonban fontosabb a szakmája, mint a politika: attól válik jó szakemberré, hogy arra koncentrálnak, te-

hát a politikai megbízhatóság és a szak tudás nem található egyetlen emberben. Mi tehát a teendő? A miniszter legyen politikus, koalíció esetén azonban a többi párt is oda akarja tenni a maga megbízható embereit, tehát azoknak a besorozása legyen államtitkár, netán annak helyettese. Ámde a szakmához mégis csak kellene értenie valakinek, ezért ki kell nevezni mondjuk közigazgatásnak nevezett államtitkárt is, aki ugyebár a tárca szakmai folytonosságát is biztosítaná esetleges kormányváltás, azaz párturalom változása esetén. Na de ha az ellenzék kerül hatalomra, csak nem tartja meg azt a szakmai vezetőt, aki az előzőnek megbízható volt? Természetesen leváltja azt is.

3. *Szervezés helyett ciklikus átszervezés.* A választási ciklus eleve behatárolja a hatalomra került párt vagy pártok tevékenységi idejét. Ez akkor is igaz, ha egymás után több választást megnyernek. Előre sohasem lehet biztosra menni, tehát a megnyert ciklus alatt kell olyan politikát folytatni, hogy a következőt is megnyerjék. Ez több ciklusra érvényes tervezéssel–szervezéssel nem megy, tehát a fejlődést évtizedekre előkészítő intézkedésekre nincs idő, amiatt a következő választás elvesztését nem lehet kockáztatni.

A ciklus pusztá léte is fenyegető tényező. A kezdetén a lehető leggyorsabban létre kell hozni azokat a szervezeteket és szervezési eszközöket, módszereket, amelyek a politikai programhoz leginkább alkalmasak, ezek azonban bizonyára nem azonosak az előző rezsimével, tehát következik az átszervezési kampány.

Sajnos, a politikusok még mindig nem ismerték fel, hogy az átszervezés

nem azonos a szervezéssel. A szervezés azt jelenti, hogy egy cél eléréséhez, feladat megoldásához minden szükséges eszköznek a szükséges időben rendelkezésre kell állnia. Ez a hatékony fejlesztés alapfeltétele. Ezt mindenféle politikai szempontú átszervezés csak akadályozhatja. Teljesen kizárt, hogy hosszútávú fejlesztési koncepciót a választási ciklusok változásától félve igazán hatékonyan ki lehessen dolgozni, és végre is lehessen hajtani. Ez tudományos, technikai és gazdasági programokra is vonatkozik, a társadalmi fejlődést pedig teljesen lefékezi, igazi változtatásnak még a gondolatát is elveti, pontosabban: nem is gondol rá senki.

Gondolhat egy párt például arra, hogy választási programja a pártrendszer megszüntetése legyen?

Pedig legalább azoknak a pártoknak kellene gondolniuk rá, amelyek a fejlődést tűzték a zászlajukra. A magukat konzervatívnak hirdető pártok persze eleve nem is gondolhatnak rá. Sajnos, még arra sem gondolnak, hogy miként fér össze a félévenként elavuló számítógéptípus a konzervatív társadalom szervezeti formációival. *Csak nem akarják gyermekeik és unokáik előtt kicserélni a noteboo kot palatáblára?*

4. *Kampányok hatékonyságmérés helyett.* Az elmúlt fél évszázadban sok kampányt megéltünk. Volt államosítási kampány; vállalatokat összevonó, majd decentralizáló kampány; szövetkezeti szervezési kampány, majd háztájit szervező kampány; boltokat közös cégekbe tömörítő, majd bérbeadó kampány; falusi, tanyasi iskolákat megszüntető, majd újraindító kampány; községi tanácsokat összevonó, majd szétválasztó kampány; volt egyes gazdálkodási

rendszereket, ipari és mezőgazdasági ágazatokat létesítő vagy megszüntető kampány; és még ki tudja, hányféle. *Most éppen a privatizálási kampány a divat, ami pontosan olyan kártékony, mint az összes többi volt.*

A kampány is a szervezés témakörébe tartozik, de sajnos úgy látszik, csak az átszervezésről és a kampányról értesültek a szervezés és vezetéstudomány oly gazdag lehetőségeiből. Pedig ez a tudomány ma már minden lehetőséget kidolgozott ahhoz, hogy a társadalmi formációk ne csak keretet adjanak a fejlődésnek, hanem ösztönözzék is azt.

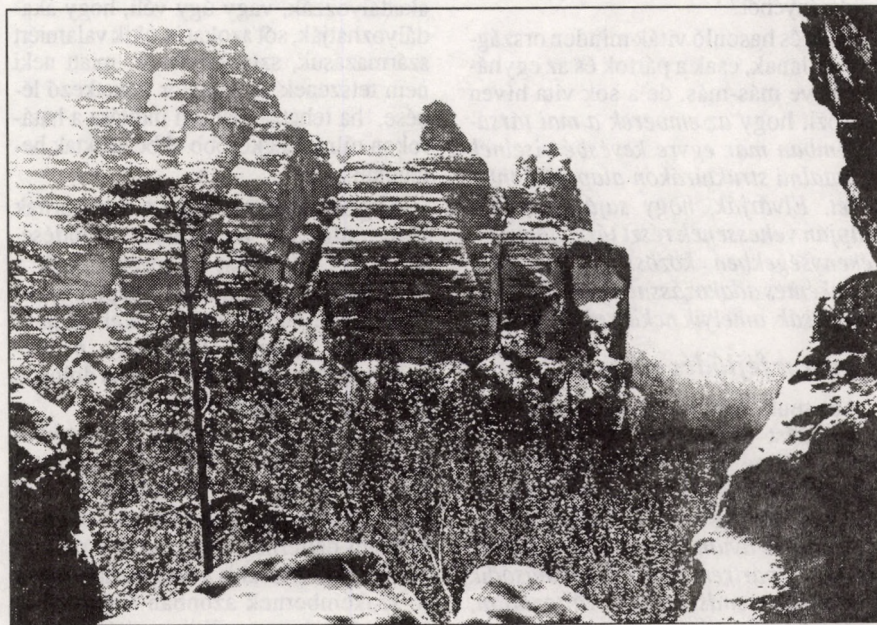
A kampányok minden esetben abból a tévhitből születnek, hogy egy problémát meg lehet oldani egyetlen eszközzel vagy módszerrel a gazdaság, az oktatás, az egészségügy és minden más ágazat területén, netán a társadalom egészében. Ez éppen olyan tévhit, mintha a konfekcióipar csak egyféle anyagból készült, egyféle méretű ruhát gyártana fiatalnak, öregnek, kövérnek, soványnak, alacsonynak, magasnak. Ezzel szemben *a vezetéstudomány már feltalálta a hatékonyság mérését, amellyel lehetővé válik, hogy minden szükséges szempont és tényező összevetésével megállapítsák, milyen megoldástól várható a legnagyobb hatékonyság.* Ez a tudomány ma már nagyon sokféle megoldást kínál szervezeti, érdekeltségi rendszerekre, folyamatszabályozásra, törvényalkotásra, fejlesztési és beruházási célok megvalósítására, az élet minden területére.

Az igazi demokrácia megteremtésére is. Ráadásul úgy, hogy kampány nélkül biztosítható a folyamatos fejlődés. Sőt mi több: a hatékony, ésszerű, célszerű fejlesztés.

A választási rendszer öngól

A magyar választási rendszerrel egy osztrák lap újságírója azt írta, hogy most már tudja, miért magyar ember találta ki a bűvös kockát. Ezt a töredékszavazatok összeadásának és elosztásának, megyei és országos listás képviselőinek rendszerére állapította meg. Hát ez a rendszer kacifántos, az biztos. Már önmagában az a tény, hogy valakit nem választanak meg, valamilyen listán mégis bekerül a képviselők közé... Hát nem a választók döntenek?

Az antidemokratikusnak tartott választási rendszerben vissza lehetett hívni a képviselőt, a demokratikusban nem. Sem az egyénit, sem a listásat. Ez bizony nagy öngól a választók számára. Sőt dupla öngól, mert akármit csinál a képviselő, négy évig övé a pálya. Senki sem mutathat neki piros lapot. Oda rúgja a labdát, ahová akarja, akkor is a pályán marad, ha tétlenül üldögél, azaz-hogy éppenséggel nem a számára kijelölt széken üldögél, be sem megy a

Fotó: Szendrő Szabolcs

meccsre, mert sürgősebb számára a saját pecsenyéjének a sütőgetése. Ugyan melyik klub tűrné el, hogy a játékos meg sem jelenik a mérkőzésen? A választóknak azonban el kell tűnniük, hogy a képviselőjük rá sem hederít arra, amiért bíztak benne. Duplává válik az öngól akkor, ha meg sem választották, mert pártja tolta be a lista péklapjátján.

Ez a választási rendszer azonban nemcsak azért öngól, mert nem hívhatók vissza a képviselők. Van ennek a rendszernek ennél általánosabb hátránya is, amely a többi ország választási rendszerére is jellemző. Ez pedig maga a választás. Ami sokba kerül. Ott kezdődik, hogy fenn kell tartani a pártokat. A tagdíjból ez nem megy, mert annyi tag nincs, és akkora tagdíjat nem lehet kérni tőlük, amennyi az apparátusok fenntartásához kell, még kevésbé annyit, amennyit a választás igényel. Mi a megoldás? Az adófizetők pénzét kell erre költeni. Kitalálták hát, hogy a költségvetés adjon pénzt, székházat, amit pénzzé is lehet tenni; a bankok hitelt, amit lehet vissza nem fizetni, és azt ismét a tehetetlen állampolgár zsebéből kihúzott kamatból lehet fedezni. Már-mint abból, hogy aki betesz, kevesebb kamatot kap, aki kivész, többet fizet. Elvégre a veszteséget valakinek állnia kell...

A választások költségei pedig milliárdokra rúgnak. Rengeteg papír kell hozzá, amit előbb a postaládába dobnak, utána a szemétkébe. A két cselekedet között többnyire percek sem telnek el. Hirdetni kell utcán, sajtóban, rádióban, tévében, ami miatt sok állampolgár lesütött szemmel jár, kedvenc lapját a hirdetésnél gyorsan átlapozza, a rádiót külföldi zenére hangolja, a tévét be sem kapcsolja. A korteshadjáratban sok benzin elpöfögtetése károsítja a környezetet. Sok termet foglalnak le arra érdemesebb rendezvények elől akkor is, ha a szónok távoztával a takarítóknak nem sok dolguk akad. A pártok felduzzasztják az apparátusukat, ami a munkanélkülieknek jól jönne, de ki alkalmaz mások lelkesítésére elkeseredett munkanélkülit? A választás elvesztése után persze a lelkes pártmunkás is elkeseredett munkanélkülivé válik. Már arra sem lehet használni, hogy a plakátokat és a zászlókat eltüntesse az utcákról, utakról, utak mentéről. A választási törvény ugyanis erről elfeledkezett intézkedni. Minek is, lesz még választás...

Ez csak a korteshadjárat költsége, de maga a választás lebonyolítása is rengeteg embert, papírt, helyiséget, eszközt, közlekedést, hírközlést igényel.

A legnagyobb tragédia az, hogy mindennek a világon semmi, de semmi értelme, mindebből semmi jó, semmi haszon nem származik.

A körülmények hatalma

Az egész pártokon alapuló választási rendszerre azt szokták előnyként felhozni, hogy lehetővé teszi a váltást a hatalomra jutó pártok között. Ez igaz, ha történetesen valamelyik nem ragaszkodik annyira a hatalmához, hogy megőrzésére átvált diktatúrába. Ámde a váltás önmagában rendszerint nem jár a választók által igényelt változással is. Láttuk például a svédek esetét, akiknek országát a jóléti államok között is az elsők között emlegetik. Jött azonban az energiaválság, következménye őket sem kerülte el, romlottak a körülmények, amiért természetesen a régen hatalmon lévő párttól vonták meg a bizalmat. A körülmények hatalma alól azonban az új kormány sem tudta kivonni az országot, tehát a következő választáson visszahívták a régit. Olaszországban a választók változás iránti vágya már az újfasisztáknak is bizalmat szavazott...

A körülmények hatalma ellen bizony nehéz, jórészt lehetetlen eredményesen harcolni. Korunkban már nem lehetséges a többitől elszigetelt nemzetgazdaságot fenntartani. Kialakult, létezik, hat a világgazdaság úgy is, mint sokféle szervezet bonyolult együttműködési rendszere; úgy is, mint bankhálózatok szövevénye; úgy is, mint multinacionális cégek vadászterülete; úgy is, mint munkára, megélhetésre vágyó emberek tömegeinek portyázó terepe; és végül úgy is, mint munka nélküli jövedelemre áhítozó részvényvásárlókból kialakult tulajdonosok átláthatatlan dzsungel.

A számítógépek Földön kívül keringő közvetítő műholdjainak a hatására a Földön már egy pissenés sem enyészhet el anélkül, hogy ne hallanák meg bolygónk másik felén, és ne cselekednének ennek a hatására, ha szükségesnek ítélik. Az egyes országok gazdasága, technikája, termelése és kereskedelme annyira függ egymástól, hogy ebben a helyzetben az élet irányítását szűk érdekek szolgálatára létesült pártrendszerekre bízni anakronizmus.

Valami más kellene. De mi? Ezt a kérdést azzal a legyintéssel szokták megválaszolni, hogy ennél jobbat még nem találtak ki, ez működik, ezt kell alkalmazni. Csakhogy ez nem igaz. Az sem, hogy ennél jobbat még nem találtak ki, és az sem, hogy ez működik.

Aligha lehet felelősséggel működtethetőnek nyilvánítani azt a rendszert, amely világszerte népvándorlásra kényszerít munkát, életlehetőségeket kereső tömegeket. Hogyan lehet működtethetőnek tartani azt a rendszert, amely tettekész középkorú embereket kényszerít nyugdíjba, kárhózzát tétlenségre? Mitől működtethető az olyan rendszer, amely nem védi meg a gyermekeket és az édesanyjukat a részeg

apák verésétől? Mire jó ez, ha lehet benne háborúzni, emberek tömegét üldözni, gyilkolni, maffiákat szervezni? Vagy talán az is jó, hogy a fiatalok társadalma eszmék, célok hiányában kábítószerek rémálmaihoz menekül? Valóban működőképesnek tartható az a rendszer, amely még a technika fejlettségét és a jólétet bizonyító műholdas televízióadásokat is olyan gyermekfilmek közvetítésére használja, amelyben a szereplők egymás elpusztításában múlják felül egymást.

Miért élünk, ha mindezt jónak, kövendőnek tartjuk, és a kisujjunkat sem mozdítjuk valami jobbért? Nem alkalmas talán az agyunk arra, hogy harmadik évezred társadalma számára jobbat találjon ki? Elsenyvedt volna az elménkben a szeretet, a szép, a jó, a jövőért érzett felelősség és tettvágy?

Erre a kérdésre csak azt lehet válaszolni, hogy nem senyvedt el. Mindannyian vágyunk a szeretetre, szeretünk gyönyörködni a szépben, örülünk a jónak, és érzünk felelősséget utódaink jövőjéért, sőt ég bennünk a tettvágy, hogy cselekedjünk is érte. Olyan társadalmi rendszer kell hát, amelyben mindezt megtehetjük. *Olyan társadalmi rendszert kell alkotnunk, amelyben minden ember egyénileg boldog és társadalmilag hasznos életet élhet. Olyan társadalmi rendszerre van szükség, amelyben szegény a hatalomvágy, amelyben egyik ember és embercsoport sem alázhatja meg, nyomhatja el, használhatja ki, üldözheti, gyilkolhatja a másik embert vagy embercsoportot. Olyan társadalmat kell szerveznünk, amelyben az egyéni, a csoport- és a társadalmi érdekek azonosíthatók úgy, hogy megszűnjék Földünk készleteinek pazarlása; a technika, a tudomány pedig mindannyiunk örömét szolgálja, tudásunkat gyarapítja, egymás tiszteletére hat.*

Szabadság = önrendelkezés

Az európai népek történetén szabadságharcok vonulnak végig. Kezdődött a rabszolgák felszabadító harcával, folytatódott a jobbágyokéval, majd a munkásokéval. Volt egy másik vonulat is, amelyet nemzeti felszabadító harcokként tart számon a történelem. Minden szabadságharcnak a lényege és célja az, hogy az ember nem kedveli, ha elnyomják, ha szabadságvágyában korlátozzák, ha megalázzák, ha emberi méltóságát megsértik. Az ember ugyanis tiszteletre vágyik, és szeret másokat is tisztelni, ha van miért. Nem szereti tisztelni a rabszolgatartót, a földesurat, a tőkés tulajdonost csupán azért, mert beleszületett egy uralkodói helyzetbe. Ugyanfgy nem szereti tisztelni a beosztásáért, hivatali tekintélyéért sem azt az embertársát, aki jellemével, erkölcsével, embertársai tiszteletével erre nem

szolgált rá. *Minden ember elvárja, hogy őt is a jelleméért, erkölcséért és mások tiszteletéért tiszteljék, tehát olyan társadalomban vágyódik élni, amelyben emberi méltóságát senki sem sértheti meg.*

A görögök kitalálták a demokráciát, amelyben minden szabad polgár részt vehetett a közügyek eldöntésében. Ez az öngazgatás, az önkormányzás alapja. Az ember a demokráciától azt igényli, hogy először is saját sorsáról dönthessen, másodsorban a foglalkozását, munkáját megválaszthassa, harmadszor pedig azt, hogy állampolgárként beleszólhasson a közügyek intézésébe. *A szabadság tehát azt jelenti, hogy minden ember irányíthatja a saját sorsát, alakíthatja az őt körülvevő társadalmi közösségek életét, és igényt tarthat arra, hogy emberi méltóságát ne sértsék, a jelleméért, a tetteiért tiszteljék.* Ez egyben azt is jelenti, hogy senki se kényszeríthesse jellemével ellenkező cselekedetre, senki előtt se kelljen elvei ellenére hajbókolnia, senkitől ne kelljen félnie akkor, ha a társadalmi együttélés kölcsönös tiszteleten alapuló szabályát betartja.

Ebből következik, hogy a szabadság és demokrácia csak öngazgató társadalomban valósulhat meg.

Civil parlament

Az öngazgatás feltételezi ugyan az úgynevezett „alulról” szervezést, de mivel esetünkben a pártrendszerrel van szó, kezdjük a parlamentnél. Ha a parlament nem a pártok fóruma, akkor vajon mi jöhet a helyébe?

A válasz roppant egyszerű, már kitalálták: a civil parlament. Nálunk is működik ilyen néven szervezet, amely a különböző érdekvédelmi szervezetek szövetségeit tömöríti. A nyugati országokban is egyre több ilyen szervezet működik, és egyre eredményesebben harcolnak azért, hogy véleményüket a törvényhozásban figyelembe vegyék. Jelenleg azonban mindenütt a pártok vezetőitől, a parlamentek képviselőtestületétől függ, hogy egyáltalán szóba állnak-e velük.

Ez érthető, mert úgy tűnik, még sehol sem gondoltak komolyan arra, hogy a hatalmat átadják nekik azért, hogy megszűnjék a hatalom.

Hogyan is alakulhatna a parlament, ha nem pártok, hanem civil szervezetek alkotnák? Megállapítottuk, hogy minden embernek sokféle érdeke van. A pártok ezeket az érdekeket nem képesek sem „lefedni”, sem „megjeleníteni”, ahogy erről beszélni szoktak.

Az emberek jelentős része azonban már gondoskodott arról, hogy érdekeinek, tevékenységeinek, kedvteléseinek szervezeti keretet is létesítsen, aminek következtében becslések szerint ha-

zánkban jelenleg 600 körül lehet az egyesületek, szövetségek száma. Közös érdekű, tevékenységű szervezetek egy része külön szövetséget is alkot. Mi sem egyszerűbb tehát, mint a parlamenti székeket ezeknek a szövetségeknek, egyesületeknek adni. Ebben az esetben szükségtelemé válik, hogy külön-külön lobbizzanak kétes eredménnyel a képviselőknél érdekeik érvényesítésére, mert saját maguk érvényesíthetik.

Ez azt jelenti, hogy az egyik széket a gyáriparosok szövetségéé, a másik a munkavállalók szövetségéé, a harmadik a vállalkozók szövetségéé, a negyedik a szakszervezeteké, az ötödik a macskatenyésztőké, a hatodik a zeneművészeké, a hetedik az írószövetségé, a nyolcadik a kisállattenyésztőké, a kilencedik a virágkertészé, a tizedik a német nemzetiségé stb. A széket maguk a szervezetek kapják, nem személyek, tehát a szervezetek saját kebelükben eldönthetik, hogy milyen törvényt alkotásakor melyik emberüket ültetik éppen a saját székükre.

Természetesen a székek egy részét a területi önkormányzatoknak kell elfoglalniuk. Ennek a módját is kitalálták már: gyakorlat, hogy a kisebb községek például közös műszaki eladót alkalmaznak. Ugyanígy közös jelenleg az országgyűlési képviselőjük is. Ezt azonban főleg párt-alapon választani, hiszen az egyes területi közigazgatási testületeknek is sokféle érdekük van, tehát megállapodhatnak abban, hogy milyen törvényt tárgyalásához melyik szakemberüket delegálják. Természetesen a nagyobb városok, megyék külön széket kapnak, és oda saját döntésük szerint küldik a napirend témájához legjobban értő emberüket, vagy a hivatalnokokat, vagy az önkormányzati tagok közül.

Ennek a rendszernek az előnyei a következők:

1. A pártok helyett valódi, konkrét érdekeket ismerő szakemberek döntenek.

2. Megszűnik a csak politikai szempontú, „pártos” döntési kényszer.

3. Főlőslegessé, sőt lehetetlenné válik a pártharc minden negatív megnyilvánulása, egymás leszólása, személyes csaták vívása.

4. Politikai csatározás helyett szakmailag-emberileg megalapozott, bizonyítékokon alapuló döntések születnek, amelyek sokoldalúan figyelembe vehetik az aktuális és a távlati feladatokat is.

5. Főlőslegessé válik az egész választási rendszer, a ciklikussággal, a korteshadjárral együtt, és főleg: rengeteg költség, energia, idő takarítható meg.

6. Az irányítás folyamatos, nem szakíthatják meg egymással ellentétes koncepciók.

7. Megszűnik az egész hatalmi struktúra, mert ez a rendszer teljesen kizárja, hogy egy ember vagy embercsoport uralkodhassék az összes többin. *Diktatúra kialakítására semmi lehetőség.*

8. Megtakarítható a független képviselőséggel járó minden költség, hatalom, kiváltság, mentelmi jog, összeférhetetlenség, érdemtelen előnyjuttatás, küldetésstudat, góg, pozícióhajhászás.

9. Eltűnik az egész kisebbség-többség probléma a szavazógéppel együtt.

10. Az országgyűlés azzá válik, amiért van: a társadalom életét, fejlesztését irányító testületté az érdekek azonosításával.

Az ilyen összetételű országgyűlés természetesen csak ehhez alkalmazkodó szabályok szerint működhet eredményesen. A leglényegesebb változtatások:

1. A testület elé csak az egész társadalmat érintő ügyek kerülhetnek.

2. A társadalom egyes részeit érintő ügyeket csak az abban érdekelt szervezetek képviselőinek kell eldönteniük az adott feladatra létrehozott témacsoportban, amely a feladat megoldása után megszűnik.

3. Az országgyűlés feladata az ország jelenét és jövőjét eldöntő törvények alkotása, és ebben hatékonyan csak teljes egyetértés képzelhető el, tehát megszűnik a szavazógépezet. Szükségtelemé válik a törvények tervezetéhez benyújtandó kiegészítések tömege és arról a szavazás hosszadalmas procedúrája, amelynek többnyire az a következménye, hogy a törvény-előkészítők által bizonyára rendszerben átgondolt tervezet végül is egymással ellentétes rendelkezéseket tartalmaz, mint az gyakorta megtörténik.

4. A szavazógép helyét a menedzserkalkulátorok foglalhatják el, amelyekkel az egyes szervezetek képviselői a vitában felmerülő új tényezők következményeit esetleg rögtön kiszámíthatják, vagy érintkezésbe léphetnek megbízóikkal a véleményüket kérve.

5. *A szervezetek képviselőinek vétőjoguk van a saját megbízóik érdekeinek védelmére, de csak arra.* Sokan úgy vélik, hogy ez anarchiát szül, de ettől nem kell tartani. Ebben a rendszerben ugyanis minden résztvevő előtt nyilvánvaló, hogy hosszú távon egyetlen érdek sem kerekedhet felül a többin, mert az a többiekre is visszahat. Emiatt felül kell kerekednie a közös érdeknek, amely csak az érdekek azonosításával érhető el. *Igen, azonosításával és nem egyeztetésével.* Az egyeztetés ugyanis többnyire valamilyen kompromisszumra, netán megalkuvásra utal, és nem készlet arra, hogy olyan megoldást ke-

ressenek, ami minden érdekeltnek jó. Aki ilyesmivel valaha foglalkozott, az tudja, hogy nem is olyan nehéz mindenkinek előnyös megoldásokat találni. Feltéve persze, ha senki sem akar a másik rovására előnyhöz jutni. Éppen ezért szükséges ez a rendszer, mert ha a hátrányos helyzetbe kerülő vétőt emelhet, akkor teljesen fölösleges előny kicsikarásával renométt veszíteni. Ez a veszteség ugyanis fölöttébb hiteltelenné teheti a saját érdek védelmét akkor, amikor az indokolt.

6. A házelnök tehát nem szavaztat, nem rendszabályoz, hanem irányítja a vitát, és amikor már nincs több hozzászóló, megkérdézi a vétóra jogosult székeken ülőket, emelnek-e vétőt. Ha nem teszik, a törvényt elfogadottnak nyilváníthatja. Ha valaki vétőt emel, akkor annak szövegéből kiderül, hogy el kell-e vetni az egész törvényjavaslatot, vagy a jobb megoldást kell keresni. Az már a törvény végleges megfogalmazásának a feladata, hogy a vitában elhangzott, elfogadott javaslatokkal módosítsák a tervezetet.

7. Ebben a rendszerben a cél olyan *keret-törvények* alkotása, amelyeknek nem a betűje, hanem az elve a fontos. Az elv meghatározása után a végrehajtóknak *módjuk van azt a mindenkori változó körülményekre alkalmazni rugalmasan és dinamikusán, hogy a törvény ne a múlt eseményeit rögzítse, hanem a jövőt alakítsa.*

8. A végrehajtó kormány tagjai, intézmények, szervezetek vezetői nem pártpolitikusok, hanem szakemberek, akik önkéntes és meghívásos pályázattal töltik be állásukat. A kiválasztás erre a célra kidolgozott munkaköri modell szerint, és a feladatok megoldására ja-

vasolt koncepció elbírálása alapján történik. A munkaköri modell tartalmazza a követelményeket képzettség, képességek és személyi tulajdonságok feltüntetésével, és a feladatokat a megkívánt, elérendő teljesítménnyel, határidőkkel. Az eredményesség a határidők lejártával, illetve bármikor értékelhető, tehát az alkalmatlanság akár hetek múlva megállapítható, illetve eredményes működés esetén a beosztás bármeddig betölthető, nem függ semmilyen ciklustól, semmilyen politikai váltástól. Ez biztosítja a tevékenységek folyamatosságát, hosszú távon ösztönöz eredményes munkára, és senkinek sem kell attól félnie, hogy alkalmatlanságának bizonyítása nélkül veszíti el állását.

Ez a modell alkalmazható a helyi önkormányzatokra és minden más közintézmény öngazgató rendszerének kidolgozására.

Hatalom nélküli társadalom

Az emberi méltóság sérthetetlenégét nyilvánvalóan csak hatalom nélküli társadalomban lehet elérni. Manapság nem divat ugyan Lenint idézni, de ő írt először az állam mint erőszakszervezet elhalásáról. Ideje ezen komolyan elgondolkozni a mai körülmények, a mai emberek követelményei, vágyai, óhajai megvizsgálásával. Különös tekintettel arra, hogy az erőszak világszerte eluralkodni látszik, vésszesen terjed, és a televízió is buzgón propagálja. Aligha vitatható az a megállapítás, hogy az erőszak erőszakkal szül, tehát az erőszak terjedését erőszakkal aligha lehet megállítani. Erre csak olyan társadalmi berendezkedéstől várható megoldás, amelyben egyszerűen nem lehet hatalomra törni, mert az intézményrendszer

nem teszi lehetővé. A pártrendszer a hatalom megszerzésére irányul, ezért eleve alkalmatlan öngazgató, önkormányzó, valóban demokratikus, minden ember és embercsoport érdekeit figyelembe vevő társadalmi rendszer létrehozására és fenntartására.

Nagy kérdés: Hogyan lehet ezt mégis megvalósítani? Hogyan lehet a pártokat rábírní arra, hogy felszámolják önmagukat, és szabad utat engedjenek a pártok nélküli társadalom kialakításának?

Nézzük csak, mi állja ennek útját! A hatalom vágya, szeretete. Egyszer egy igazgató ezt nyilatkozta: „*A kéz érzetével ér fel a hatalom érzete.*”

A hatalomvágyat persze mindig küldetésstúddal leplezik, és azzal indokolják, hogy ők azok, akik a népek igazán jót akarnak, ők tudják, mi a jó, sőt még azt is, miként kell megvalósítani. Ez azonban a hatalom eszközeivel még senkinek sem sikerült.

Ideje mindezeket komolyan elgondolkozni azoknak is, akik a pártrendszer hívei és azoknak is, akik régen látják, hogy ez zsákutca az egész hatalmi struktúrával együtt. Vannak, akik látják. Bizonyítékul két idézet. Az egyik a HVG 1994/27. számából:

„Tuvalu azon szerencsés demokráciák közé tartozik, ahol nincsenek pártok.”

A másikat már a XII. században írta Omár Chajjám perzsa költő:

„*Kinek megadatott egy kis darab kenyér, s otthon, ahová este nyugodtan hazatér, s nem kell mást szolgálni, s úrnak sem kell lenni: olyan boldogság ez, mely mindennel felér.*”

Nagy kérdés: A pártok rádöbbennek-e erre? És főleg: mikor?

Egyedül kegyelemből?

„Sola gratia”, egyedül kegyelemből — ez volt a középpontja a jézusi igehirdetés páli és reformátori értelmezésének egyaránt. Az elmúlt két évezred során sok vér ömlött ki azért, hogy érvényre juttassák és megvédelmezzék ezt az értelmezést. Ezekre a szavakra alapult a kereszténység ma annyit támadott abszolútsági igénye minden más vallással szemben.

Mi most bátorkodunk megkérdézni: Hogyan is állunk magánál Jézusnál ezzel az alapszóval: kegyelem?

A kegyelmet prédikálta-e Jézus?

Első meglepő megállapításunk az, hogy a „kegyelem” szó Jézusnál egyáltalán nem fordul elő, egyetlen egy alkalommal sem. (Lk 18,13 sem szól ez ellen, mert a vámos imája szó szerint

így hangzik: „Engesztelődj ki velem!”, az egyik modern fordításban: „Légy elnéző irántam!”; Lk 6,32–33 helyes fordítása pedig: „... micsoda jóság, kharisz ez részetekről”). Ebből az eddig teljesen figyelmen kívül hagyott tényből már egyértelműen kiviláglik, hogy a kegyelem nem lehet Jézus üzenete. A kegyelem általános vallástörténelmi fogalom. Nemcsak a zsidó próféták és zsolttárok használják, hanem például az indiai bhakti vallások és a buddhizmus is.

A kegyelem azonban vitathatatlanul törvényvallást és bírói elképzeléseket feltételez. A bíró az, aki kegyelmet oszt vagy megkegyelmez (vö. „kegyelmi kérvény”).

Jézusról azonban láttuk (vö. „Érted vagyok”, 1995. április), hogy felrázó

„Ne ítélkezzetek!” felhívásával mind a bírói elképzeléseket, mind a törvényvallást lesöpörte az asztalról. Bizonyítékul két központi példabeszédét szeretnénk felhozni.

A mintapélda a szőlőmunkásokról szóló példabeszéd (Mt 20,1–16), amelynek végén a szőlőtulajdonos így vágja el a vitát: „Irgy vagy, mivel én...” — s most így kellene folytatódna: oly kegyelmes vagyok. De szó sincs erről. Hanem: „... mivel én oly nagyvonalú vagyok” (vagy: „jó vagyok”).

Ám a botrány megmarad. Egyetlen döntőbíró, egyetlen munkaügyi bíróság sem méltányolná a munkaadó eljárását, mert az enyhén szólva méltánytalan, és az is marad. A példabeszédbeli munkaadó eljárás módja és a bevett munkaügyi

szabályok között tagadhatatlanul éles ellentét van. Jézus éppen ezt az éles ellentétet akarja figyelmen kívül hagyhatatlanul megvilágítani ezzel a történettel! Itt nem számítanak a törvényvallás vagy a kegyelemvallás, a megfizetési gondolkodásmód vagy az igazságosságra törekvés, az igénytámasztás vagy a joghoz ragaszkodás szokásos törvényei vagy elvárásai; a szőlőtulajdonos viselkedése egyszerűen felülmúlja ezeket. Jézus nem igazolja környezetét és annak elvárásait; ő totálisan más alapmagatartást követel és él meg. Hogy milyet, arra még visszatérünk.

Idetartozik a tékozló fiú központi példabeszéde is (Lk 15,11–32). Az elcsavargott fiú hazatérése után örömnépre kerül sor, és nem bírósági eljárásra bocsánatkéréssel és megkegyelmezéssel. A hazatért még el sem jut odáig, hogy előtárgja megbocsátás és kegyelem iránti kérelmét. S bár az ünnep a derék nagyobbik fiú, és ezzel a törvényvallás összes hívei számára egyenesen megjutalmazásnak tűnik, de egyáltalán nem az, nem kegyelmi megnyilvánulás. Ami a példabeszédben jelentős, az az új kapcsolat Isten és ember között, amelyet Jézus azzal akar szemléltetni, hogy teljesen kiszakítja a megszokott bíró — kegyelem elképzelésekből. Bár a szeretet határozza meg a jelenetet, egyúttal az is világossá válik, hogy a szeretet egyáltalán nem azonos a kegyelemmel.

A kegyelem az Ószövetségben

Honnan hatolt hát be a kegyelem fogalma az evangélium hirdetésébe? A válasz kézenfekvő: természetesen az Ószövetségből. Ezért röviden meg kell vizsgálnunk, voltaképpen mit is ért kegyelemen az Ószövetség. Nézzünk meg néhány jelentős helyet.

Sokan szívesen utalnak ezekre a szavakra: „Meg akarlak vigasztalni titeket, ahogyan az anya vigasztalja meg gyermekét” (Iz 66,13). De ezt az ígét sem szabad kiszakítani a szövegösszefüggésből, miszerint: „Akkor fölismerik majd az Úr kezét szolgálói iránt, és haragját ellenségei iránt” (66,14). Hol van ez Jézus istenképétől, amelyben az Atya „fölkelti napját jókra és gonoszokra” (Mt 5,45)?

Ugyancsak szívesen utalnak erre: „Megfeledezhetnek-e az asszony kisgyermekéről, hogy ne lenne irgalmas testének magzatához? S még ha megfeledeznek is, én nem fogok megfeledezni rólad.” De itt sem lehet figyelmen kívül hagyni a szövegösszefüggésből világossá váló partikularizmust, mert Isten csak az övéi számára „úr”, „üdvözítő”, „megváltó”, és azt mondja nekik: „Kínzóitokat saját hússal akarom etetni, és saját vértüket kell majd édes borként inniok” (Iz 49,15.26).

Vagy gondoljunk a szép 103. zsoltárra, amely biztosít minket arról, hogy

„Isten oly hatalmasan érvényesíti kegyelmét, amilyen magasan van az ég a föld fölött” — csak hogy csupán „azok iránt, akik félik őt”. A kegyelem tehát az istenfélelemhez és egyéb feltételekhez kötődik: „Öröktől fogva örökké tart az Úr kegyelme azok iránt, akik félik őt, és igazságossága azok iránt, akik megtartják szövetségét, megemlékeznek parancsairól, és aszerint cselekszenek” (Zsolt 103,11.13.17–18).

Összefoglalólag azt mondhatjuk: Isten itt csak azoknak kegyelmez meg, akik azt megiszolgálják.

Ezen a ponton válik különösen világossá, miért nem kerül elő Jézusnál a kegyelem szó. Ő ahhoz nagyon is jól tudta, miféle kegyelmet magasztaltak a szent iratok és tanítottak korának törvénytudói, hogy teljesen elhatárolja magát ettől a kegyelemtől.

Ezt a távolságtartást és annak tárgyi szükségszerűségét azonban csak kevesen értették meg az eltelt évszázadok alatt. A Jézus által gyakorolt megkülönböztetés és távolságtartás helyett a keresztyény igehirdetés folytonosan felértékeli az Ószövetséget azzal, hogy kiemeli a szövegösszefüggésből, ami számára megfelelő, s a kiemelteknek olyan jelentésragyogást ad, amivel azok nem rendelkeznek. Ennek a gyakorlatnak azonban kikerülhetetlen következménye Jézus folytonos leértékelése: ebben az elmosott, harmonizált háttérben alig tűnik már ki egyedülálló és összehasonlíthatatlan volta.

Ingyenes kegyelem Pálnál?

Pálnál, Jézussal ellentétben, egyenesen a keresztyénység igehirdetésének középpontjában áll a kegyelem fogalma. Amit e tekintetben előad, az természetesen nem más, mint az ő személyes felfogása Jézus jelentőségéről, azaz a Jézus-eseményhez fűzött kommentárja. A korai hitvallók azonban elkövették azt a végzetes lépést, hogy a kommentárt szentírássá nyilvánították és kanonizálták. Így az evangélium és a páli kommentár közötti minden különbség veszendőbe ment, s ezzel megismétlődött az Ó- és Újszövetség harmonizálásának az imént leírt folyamata. A keresztyénység későbbi, nyugati továbbfejlődése aztán szélsőségesen hangsúlyozta ennek a lépésnek végzetes jellegét, különösen a protestantizmusban, de a katolicizmusban sem sokkal jobb a helyzet.

Kikerülhetetlenül felvetődik tehát a súlyos kérdés, hogyan is áll a helyzet tárgyilag Pál e kanonizált kegyelemkommentárjával, természetesen magához Jézushoz mérve. Mélylélektanilag pedig: Milyen tudattalan, szubjektív előfeltételek és belőlük fakadó kivetítések határozzák meg Pál kegyelemfelfogását?

Egybehangzóan elismert dolog, hogy a Pál életét és prédikációját döntően meghatározó esemény Damaszkusz-élménye volt, amihez azonban sok megválaszolatlan kérdés tapad. Pál később úgy hivatkozik rá, mint teljes igehirdetésének forrására. Csak hogy Damaszkusznál mindössze a Jézussal szembeni ellenségességére irányuló kérdés kapta meg, s a „hang” a városba utasította. Mindenekelőtt az a tény érthetetlen, miért nem tett föl Pál rögtön mindent arra, hogy szemtanúkat keressen meg, hogy amennyire csak lehetséges, alaposan tájékozódjék erről a Jézusról, aki oly hatalmasan jelent meg neki. Épp ellenkezőleg, saját szájából halljuk: „Senki embertől nem kértem tanácsot, nem is mentem fel rögtön Jeruzsálembe” (Gal 1,11–12.16–17). Tulajdonképpen miért nem?

Ebből a magatartásából mindenesetre egyértelműen kiderül, hogy damaszkuszi tapasztalását Pál minden vonatkozásban abszolútizálja. Erre hivatkozik, és semmi másra. Ez lesz egész teológiájának alaposzlópa. Ez felveti a kérdés: Hogyan vagy minek élte meg hát a Damaszkusz előtti találkozást? Teljesen világos választ ad ő maga: „Isten kegyelme által vagyok, ami vagyok, és kegyelmes cselekvése velem nem maradt hatás nélkül” (1 Kor 15,10). Tudjuk, hogy korábban mindent megtett Jézus ellen, amire csak képes volt. Így hát ez az ember ezzel a múlttal csak egyféleképpen foghatta fel Jézus váratlan hívását, mégpedig megkegyelmezésként. Így az evangélium üzenete egyszerűen arról a megkegyelmezésről szóló üzenet lesz, amelyet Isten Jézus által ajándékoz az emberiségnek. Pál minden mondanivalója ennek az alaptapasztaltnak rendelődik alá.

Az eddigiek után kritikusan meg kell kérdezni, honnan vette Pál azokat a kategóriákat, amelyek úgy értetik meg vele alapélményét, ahogyan megérti. Jézustól biztosan nem. Honnan hát? Nyilvánvalóan zsidó múltjából, másképpen szólva az Ószövetségből, hiszen ott fő fogalom volt a kegyelem. Mélylélektanilag nézve pedig azt mondhatjuk, hogy kegyelemtana egyértelműen tudattalan szubjektív előfeltételek kivételével. A Jézus előtti fogalmiság e súlyosan megterhelő kivetítése révén lett az eredeti Jézusból a páli Krisztus.

Ha azonban Pál igehirdetését analizáljuk, legnagyobb meglepetésünkre kiderül, hogy a Krisztus-eseményre vonatkozó központi értelmezéseit csaknem kizárólag a kultusz, az áldozat, a törvény, a jog vagy a kereskedelem köréből veszi. Csupa olyan szemléletből és fogalomból, amelyeket illetően másfelől ismételtlen arról biztosít minket, hogy az „új teremtmény”, a Jézus Lelke által újjászületett ember rég maga mö-

gött hagyta őket, mert ezek érvényüket veszítették (példák: 1 Kor 5,7; Gal 3,13; Róm 3,31; Kol 2,14).

Megdöbbenve kérdezhetnénk, hogy az ilyen képek, szimbólumok és fogalmak olyan csomagolást alkotnak-e, amely megfelel az új tartalomnak. Erre a súlyos kérdésre teljesen és egészen tagadó választ kell adni. Azt kell mondanunk, hogy *a kereszténység fejlődésének tragédiája* lényegileg abban keresendő, hogy *a tartalom helyett a csomagolás vált az igehirdetés közepontjává.*

Hogyan került sor erre a tartalomtól oly elütő csomagolásra? Úgy, hogy a szerző *Pálként is megmaradt Saulnak.* Mélylélektanilag szólva: Saul megmaradt Pál árnyékának. Ez azt jelenti, hogy Pál feldolgozatlan múltja — amit a névváltoztatás nem szüntetett meg — autonóm komplexusként (vö. EV 1995. február, 7. o.) folyton beleszólt az új felismerésekbe, és régi elképzelésekké alakította át őket. Világosan ki kell mondani, hogy a legnagyobb megtérés-élmények sem pótolhatják a pszichikai fejlődést, bár adott esetben persze lehetővé tehetik.

Pál pszichikai fejlődésében ugyanis *a Jézussal történt vizionális találkozás ellenére is hiányzik egy döntő lépés: a jézusi sík sem meg nem rendítette, sem döntően meg nem változtatta patriarchális alapbeállítottságát.* Ez végzetesen hatott a kereszténység jövőjére.

Közelebről: Pál *Krisztus keresztaljának gyümölcseként élte meg* a damaszkuszi megkegyelmezést. Ily módon Krisztus keresztje, és ezzel az áldozat kerül a páli teológia közepébe, és a

magasztalt kegyelemvallásból rejtetten *áldozati vallás* lesz, vö. Róm 8,16! Az ilyenfajta áldozati vallás egész egyszerűen *regresszió*: visszaesés a Jézus által hozott istenkapcsolat elé.

S ha Pál áldozati elméletében újból feléled az ószövetségi bűnbak-elmélet, akkor mélylélektanilag szólva ez azt jelenti: *ez az áldozati elmélet árnyékjelenség*; az ember nem veszi magára a felelősséget, hanem egy abszolút kivétítés aktusában átviszi valaki másra, aki helyette magára veszi a bűnt és annak következményeit!

Mi az, ami itt végső soron hangadóan érvényesül? Nem más, mint a *Bíró-Isten.* Pál ugyan látta Jézust Damaszkusz-nál, mégis *az ószövetségi bírói istenkép nyomta rá bélyegét Jézus-képére.* Ez mindenekelőtt abban fejeződik ki, hogy Pál kifejezetten visszanyúl az Ószövetség *megszolgált kegyelem* elméletéhez, azzal az *egyetlen különbséggel*, hogy azt nem mindenkinek magának kell megszolgáltatnia, hanem Jézus érdemelte ki, nevezetesen áldozati halálával.

Azt is észre kell vennünk, hogy ez a Pál által hangsúlyozott „megszolgált kegyelem” további ószövetségi motívumok átvételével *önkéntes kegyelem* is válhatik. Az önkényes kegyelem Istene megkönyörül, akin akar, és megátalkodottá teszi, akit akar. Jellemző, hogy ebben a vonatkozásban az Isten-ember viszony nem is személyes, hanem az ember agyagmasszájának számát, amit Isten mint fazekas tetszése szerint alakíthat (Róm 9,14 skk). Ezek a gondolatmenetek, amelyek oly végzetes szerepet játszottak a kereszténység későbbi fejlődésében, egyenesen *démoni-*

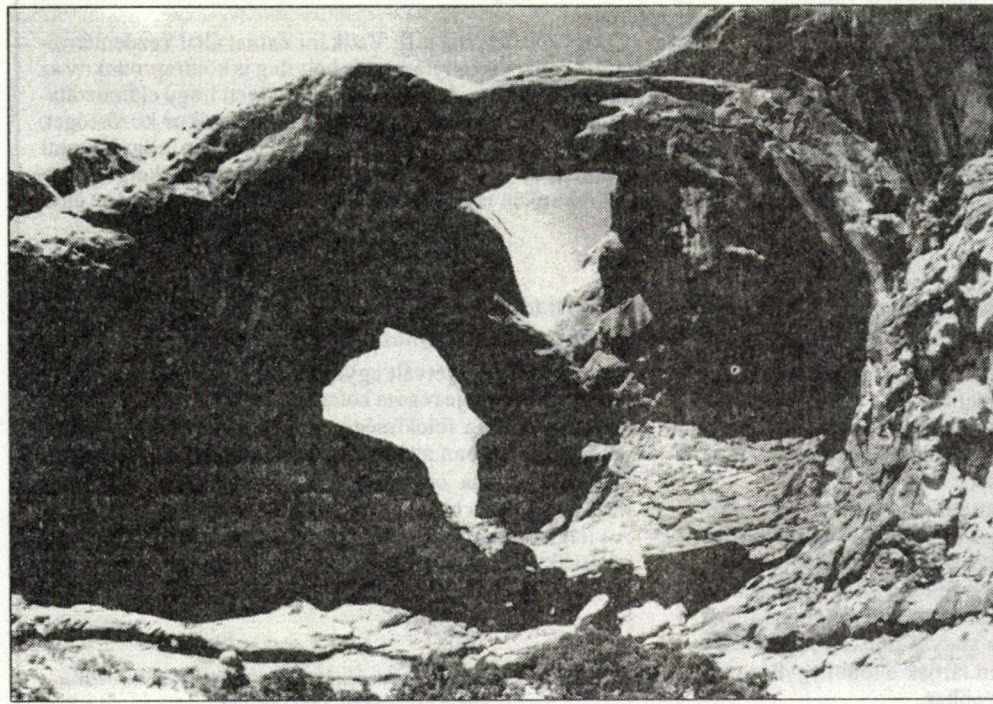
zálják Istent. Alighanem ez az önkénygondolat esik a legmesszebb mindattól, ami jézusi.

Egy kegyelemvallást mindig fenyeget az a veszély, hogy „*fejőstehén-vallásossággá*” válik. Gondoljunk csak a jellemző egyházi imákra: „Uram, add! Uram, tedd! Uram, ajándékozd nekünk!” És aztán következnek azok a dolgok, amelyek kérésének tulajdonképpen feszélyeznie kellene minket, hiszen létrehozásuk vagy megvalósításuk egyértelműen a *mi* feladatunk. Felkarolni a szegényeket, az árvákat, az elhagyottakat, ahogyan régebben mondták. Mindez a *mi* szociális kötelezettségünk. „*Órizz meg a békét!*” Ez a *mi* politikai köteletségünk. „*Tartsd kordában az atomveszélyt!*” Ez a *mi* humánus köteletségünk. Amikor nagy adag éberséget, felelősséget, odaadást, bátorságot vagy kitartást kellene bevetnünk, mindig Istenhez fordulunk kéréssel. Noha Jézus egyértelműen világossá tette számunkra, hogy az ember mindezt megteheti és meg is kell tennie. Ilyen imákat hallva gyakran méltatlankodás vagy harag foghat el valakit. Mert ez „*fejőstehén-gondolkodásmód*” és „*fejőstehén-vallásossággá*”, kfnos könyörgés kegyelemért, *saját felelősségünk módszeres elaltatása.*

Másképpen úgy is mondhatjuk, hogy a kegyelemvallás az *údegoista kapnikakaras vallása.* Az én terheim váljanak könnyebbé, az én törekeny bátorságom nyerjen támaszt: az én gondjaim, bajaim, elvárásaim, reményeim, szenvedéseim állnak az élen, minden körülöttük forog, itt és „*túl a síron*” is. *Vallási materializmusnak* kell neveznünk ezt.

Itt a kegyelem helyettesíti a felelősséget; az ember csak vesz és vesz; lélektanilag szólva: *orális csecsemő-magatartást* tanúsít, szakadatlanul a fejőstehén tőgyét szopja.

Így tekintve a kegyelemvallás egyáltalán nem is képes teljesíteni a hozzá tapadó infantilis várakozásokat, aminek következtében *az érvelés vallásává válik*, annak bizonyításává és azzá a vizsgálássá, hogy Isten mégiscsak helyesen teszi, amit tesz. Végezetül aztán az ember egyre bizonytalanabb lesz a kegyelemben, és manapság arra a következtetésre jut, hogy az nem más, mint hipotézis, amellyel éppen-séggel kísérletet lehet tenni — ahogyan Hans Küng bátorít: „*Vízió? Projekció? Illúzió? Szuggesztió? Remény — nem több, de nem is kevesebb.*” Ez azonban túl kevés.

Fotó: Szendrő Szabolcs

Egészen gyakorlatiasan szólva: *Jézus megszabadított minket a fejőstehén-válástól, de a bizonytalan hipotézisek válásától is. Tudta, miért kerül a kegyelem szót.*

A kegyelem ma

Akegyelem fogalmának az is hátránya a mai ember számára, hogy figyelmen kívül hagyhatatlanul magában foglalja az *úr-szolga-viszonyt*, amibe a modern ember nem képes pszichikailag

visszahelyezkedni. Közvetlenül kapcsolódik ehhez az *alávetettség* hangsúlya, ami szintén elfogadhatatlan a mai ember számára.

Elmondhatjuk hát, hogy a kegyelem fogalma *regresszív fogalom*, ami annyit jelent: egy bizonyos tudati sík, nevezetesen a patriarchális — amely különösen az Ószövetségben, Pálnál és az egyházatyáknál csapódott le —, Jézusra vetítette a maga felfogását a vallásról mint kegyelemvallásról, aztán kánoni tekin-

téllyel egyszer s mindenkorra meghatározta, hogy a Jézusról szóló igehirdetésnek régi stílusú kegyelemvallásnak kell lennie. Ez azonban regresszió, ami számos pszichikai károsodás fő forrása. Ha tehát a kegyelem fogalmát állítjuk az igehirdetés középpontjába, akkor regressziót hirdetünk, és nem kell csodálkoznunk, ha az effajta igehirdetés hatástalan marad.

h. w. — g. g. a.

Hans Küng

Ökumenikus egyház

Jövője nem a felekezeti beszűkült, hanem az ökumenikusan nyitott egyháznak van.

Lejárt az ideje:

1. *a felekezeti kizárólagosságnak:* Legkésebb a II. Vatikáni Zsinat dokumantumai óta többé nem megengedhető, hogy egyetlen felekezet Jézus Krisztus egyedül üdvözítő, egyedül igazi egyházának játssza meg magát, amelyen kívül senki sem juthat üdvösségre. Ennek szellemében számtalan keresztény többé már nem fogadja el, hogy tanbeli különbségeik miatt az egyházak a családokig hatolóan kölcsönösen elhatárolják magukat egymástól, és a keresztények a más felekezethez tartozás miatt kölcsönösen diszkriminálják egymást;

2. *a felekezeti hivatalbitorlásnak:* Szintén számtalan katolikus, laikusok és felszentelték többé már nem fogadják el, hogy a protestáns lelkészek és lelkésznök hivatali tevékenységét (mindenekelőtt az úrvacsorán) érvénytelennek tekintsék, hogy vegyesházasság kötése hitellenes cselekedetnek s egy evangélikus istentiszteleten való aktív részvétel vallási bűncselekménynek számít, hogy az ökumenikus istentiszteletek éppen vasárnap szigorúan tiltottak;

3. *a felekezeti közösség-megtagadásnak:* A hívők nagyobbik része egyik egyházban sem érti már meg, hogy kölcsönösen kizárják egymást az eucharisztikus közösségből, és a többi egyház szentségeit (legjobb esetben a keresztség kivételével) hatástalannak és fölöslegesnek tekintik. Ez a közösség megtagadását jelenti, és ellenére van Jézus szellemének, aki mindenkit asztalához hívott, különösen azokat, akiket a jámbor társadalom kizárt. De a közösség megtagadása ellenére van az öskeresztény gyülekezet szellemének is, mely az asztalközösséget az egység jelének tekintette a státusok, a képzettség, a nemek és a teológiák minden különbsége mellett.

Jövője csak három kikötéssel van az egyháznak:

1. Azzal, hogy *befelé is gyakorolja* azt, amit *kifelé* prédikál: Mit használ, ha egyházi hierarchák kiengesztelődést, békét, igazságosságot és szabadságot követelnek a világtól, maguk azonban megakadályozzák a gyülekezetek kiengesztelődését; ha késleltetik a kereszténységen belüli békét, lábbal tiporják az igazságosságot az egyházban — teológusokkal, teológusnőkkel, apáccal és egyáltalán a nőekkel szemben —, és elnyomják a püspökválasztás szabadságát csakúgy, mint a teológiai kutatását? Mit használ, ha a pápa a Ruhr-vidéken tett útja során felszólal a társadalmi munkanélküliség ellen, és ugyanakkor nem tesz meg mindent az egyházi munkanélküliség csökkenéséért: pl. azzal, hogy munkahelyet biztosít a foglalkoztatás nélküli laikus teológusoknak, amire pap nélküli gyülekezeteinknek olyannyira szükségük lenne?

2. Azzal, hogy a számtalan ökumenikus szó, gesztus és imádság után végre *ökumenikus tetteket* hajt végre: Hogyan legyen hiteles a hivatalos egyház, ha — jöjjön az egyházközi beszélgetésekben messzemenően sikeresen közeledtek az álláspontok —, makacsul ragaszkodik a megmaradó különbségekhez? Legfőbb ideje, hogy az egyházfejedelmek komolyan tettekre váltsák saját ökumenikus dialógusbizottságaik eredményeit; az első lépés az lenne, hogy az egyik pápai utazás során — ahelyett, hogy újból egy gyakorlatilag semmire sem kötelező igeistentiszteletet tartanának — ünnepelesen megszűntetnék a reformáció idejéből származó „kiátkozást” és Luther Márton kiközösítését.

3. Azzal, hogy *továbbviszi* a II. Vatikáni Zsinat által kezdeményezett *megújulást*. Világviszonylatban és helyileg is kontraproduktív az egyház számára, ha a pápa és a püspökök, ahelyett hogy előmozdítanák a sok gyülekezetben évek óta megnőtt ökumenikus közösséget, ismét kezdik azt megfojtani; ha ők, akik különben alig olvasott papírokkal árasztják el a lelkészeket és a gyülekezeteket, realista egyesítési tervek révén nem tesznek végre konkrét lépéseket az egység felé.

*

Lehet, hogy mindez csupán ökumenikus vágygondolkodás? Óriási tévedés! Az egyházak ökumenikus jövője már megkezdődött! Mert sokan tanúsítják: az ökumenikusan nyitott egyház alulról növekszik:

- Évek óta számtalan protestáns és katolikus teológus dolgozik szerte a világon (feltűnésmentesen és a karrierjét nem féltve) a tanításban és a kutatásban az egyházakat elválasztó neuralgikus kérdéseken, és munkájukkal lehetővé teszik az egyházszakadás megszüntetését.
- Sokféle gyakorlati együttműködés fejlődött ki helyileg a gyülekezetek között a képzési és szociális területen, az ifjúsági munkában, a tanácsadásban és az öregek gondozásában, a béke munkálásában és a fejlődő világ segítségében.
- Iskoláinkban sok fiatal egészen magától értetődően maga választja meg hittan tanárát; a egyes felekezeti családok régóta sokszorosan tiszteletben tartják a többi egyház praesentatát, és aktívan részt vesznek abban.
- Gyakorlatilag a szétvált egyházak számtalan lelkipásztorai és lelkipásztorműve régóta kölcsönösen elismeri egymást, és közösen viseli a felelősséget az evangélium hirdetéséért: nem utolsó sorban azért, mivel realizálták, hogy az elválasztó vonal ma egyre kevésbé a felekezetek között, s inkább a hit és a hitetlenség között húzódik.
- A világ sok gyülekezetében régóta gyakorolják nagy feltűnés nélkül az eucharisztikus vendégbarátságot, és a már megvalósult hitközösség kifejezőjeként fogják fel.

Fordította: — n — s

Forrás: H. K., Die Hoffnung bewahren. Schriften zur Reform der Kirche, Zürich 1980, 192-194. old.

Heinrich Fries

Testvériség vagy tekintélyuralom?

Az egyház és az egyházak ma már nem kérdőjelek nélküli magától értetődőségek. Visszavonulóban vannak, mindenekelőtt a nyugati világban. Az egykori népegyházakból egyre inkább növekvő kisebbségek lettek egy mindinkább szekularizálódó világban és társadalomban, mely arra rendezkedik be, hogy vallás nélkül, a mindennapit és a kézzelfoghatót meghaladó tájékozódás nélkül, a transzcendenciára irányultság nélkül formálja a létet és a világot. Az egyházak marginális alakulatokká váltak, amelyeket élni hagynak, de amelyeknek a társadalmi és morális befolyása eltűnik.

Ehhez jön, hogy az egyházak image-ét a nyilvánosság előtt támadás éri a széles körű vallás- és egyházkritika révén, mely nem ritkán agresszív hangon szólal meg. Ennek okai nem csupán a szekularizálódott, vallásilag közömbös vagy egyházellenes korszakellenes keresendők, hanem magának az egyháznak a viselkedésében és egyes intézkedéseiben is.

Ez sehol sem jut olyan meggyőződen napvilágra, mint a római katolikus egyházban. A II. Vatikáni Zsinat kapcsán, mely több mint 25 évvel ezelőtt ért véget, a katolikus egyház az egész világ csodáló egyetértését és elismerését tapasztalta meg amiatt, hogy csodálatos módon önmagának a saját eredetéből és küldetéséből történő megújítása felé fordult. Maguknak a katolikusoknak az alapérzése az örömben és reményben fejeződött ki, ahogyan az egyik fontos zsinati dokumentum kezdőszavai hangzanak (*Gaudium et spes*). Örömet, boldogságot, sőt büszkeséget jelentett ehhez az egyházhoz tartozni. Egyházellenes vagy rómaellenes érzelmeknek nyoma is alig volt. Úgy tűnt, a katolikus egyház az egész világon új tavasz elé néz.

Az egyház megújulása befelé és kifelé, a fáradozás, hogy ne csak ismételtessék a régi igazságokat régi nyelvezettel, hanem lefordítsák azokat, és behozzák őket a ma horizontjára és kontextusába, a fáradozás az egyház maivá válásáért, az *aggiornamento*, a nyitás a világ felé, az elfogulatlan odafordulás, nem ideológiákhoz, hanem konkrét emberekhez, a nem-katolikus egyházak és a nem-keresztény vallások új, pozitív szemlélete, a tolerancia kötelezettsége, az együttműködés felkínálása minden jóakarátú ember számára a nagy világfeladatok szolgálatának érdekében — úgy tűnt, mindez biztosítékot nyújt arra, hogy az egyház új órája virrad fel az egyház századában.

25 évvel a Zsinat után a helyzet drasztikusan megváltozott. Az egyház problémává vált mind a világ és a társadalom, mind maguk az egyháztagok számára. A derűs és reményteli egyetértés helyébe a világ és a társadalom részéről agresszív

kritika és épp elég polémia lépett, magának az egyháznak számos tagja esetében pedig sokféle szenvedés az egyháztól. Remény és öröm helyett gond és félelem terjed, sok katolikus eleven elkötelezettségének helyébe messzemenő rezignáció és kifáradás lépett.

Az *ökumené*, a Zsinat nagy cékitűzéseinek és reményeinek egyike, úgy látszik, jelenleg stagnál. Az egyházak inkább a maguk dolgával, saját profiljuk ápolásával vannak elfoglalva, mint az egyesülés révén megvalósuló egység kötelezettségével.

Az egyház *laikusain* a Zsinat a korábbiakkal ellentétben, amikor a laikus nemszakembernek számított, vagy csak a hierarchia megbízásából tevékenykedhetett, Isten népének — ez lett az egyház új meghatározása — felnőtt, önálló és felelős tagjait értette. A Zsinat teljes részvételt tulajdonított nekik Jézus Krisztus hármas, pásztori, papi és prófétai hivatalában. A Zsinaton azt mondták, hogy az egyház ma gyakran csak a laikusok révén lehet jelen a világban. A legújabb korban mégis arra törekszenek, hogy korlátozzák a laikusok aktivitási lehetőségeinek terét az egyházban, s a felszentelt hivatalviselők önállóságát és nélkülözhetetlenségét kiemelik — állítólag a hivatal erózióját akarják megakadályozni. Buzgón törekszenek arra, hogy újból hangsúlyozzák a klerus és a laikusok közötti különbséget, úgyhogy a katolikus egyház ismét abba a gyanúba keveredik, hogy megint azzá a klerikális és pápai egyházzá válik, ami a Zsinat előtt messzemenően volt. A laikusok átfogó aktivitása nélkül azonban az egyháznak nincs jövője.

II. János Pál pápa, akinek pontifikátusát kezdetben az egész világ rendkívüli módon üdvözölte, és aki utazásai révén először egyetértésre és elismerésre talált az egész világon, akinek mértékadó része van a Kelet megnyílásában, aki fáradhatatlan és rettenthetetlen ügyvédje az embernek, az ember szabadságának és méltóságának, és hangját adja a hang nélkülieknek az egész világon, az utóbbi időben nem járt el ugyanilyen szerencsésen belpolitikai szempontból. Azt hiszi, hogy az egyház egységét veszélyezteti a túl nagy sokféleség, pluralitás és liberalitás, és azon van, hogy az egységet az egyetemesen gyakorolt egységesség révén valósítsa meg. Úgy látja, hogy ezt a legjobban olyan intézkedések szavatolják, melyek az egység centrumából indulnak ki, s amelyeket az egész világon követni és alkalmazni kell. Jelentős ebből a szempontból a liturgia egységessége, a katolikus egyház új, egységes törvénykönyve és a tervezett (s azóta elkészült — *A ford.*) világkatekizmus.

Ha a Zsinat egyházképének hordozó struktúrája a *communio*, a *közösség* és az együttes munkálkodás volt, akkor ennek helyébe egyre világosabban a Róma által meghatározott és kötelező erejű útmutatás és döntés lépett, mely megvalósítás és engedelmség után kiált. Ugyanez vonatkozik a pápa és a püspökök közötti *kollegialitás* elvére. A püspöki kollégiumnak a püspöki konferenciákban adott képviselést csak tanácsadó funkció illeti meg, döntési nem. A pápának mint e kollégium fejének helyzetét éppoly kifejezetten, mint nyomatékosan hangsúlyozzák, és ennek megfelelően váltják gyakorlattá. A „szinodusi elvet” nemcsak mellé-, hanem alá is rendelik a primátus elvének. A főntről jövő monológ lép a dialógus helyébe. E törekvések sarokpontja a Rómából célzatosan irányított személyzeti politika, mely mindenekelőtt a közelmúlt püspöki kinevezéseiben válik világossá, valamint a teológiaprofesszorok kijelölésében. Legfőbb kritériumnak a lojalitást és az engedelmséget tekintik, és eszerint járnak is el. Ez az új gyakorlat sok nyugtalansághoz vezetett, melyek a szakítóp próbákig mentek és mennek még ma is. A közvetítési kísérletek mindeddig nem hoztak tartós eredményt.

A pápa *tekintélye* azáltal is világméretű és egyházon belüli problémává vált, hogy olyan döntéseket hoznak és súlykolnak ismét — főként a szexuális és házassági erkölcs területén —, melyeket nem tesznek eléggé kézenfekvővé (s nem is lehet eléggé azzá tenni) a keresztény hit szemszögéből, és amelyek így elutasításra és semmibe vételre találnak. Ezért egyesek „vertikális szakadásról” beszélnek.

Az a kísérlet, hogy fegyelmi szigorítással, ellenőrzésekkel, felügyelettel és hűségességgel váljanak az adott válság urává, aligha fog célhoz vezetni. Mindennek talán nem szándékolt, de hamis következménye a növekvő polarizálódás, melyben pillanatnyilag a restauratív erők kerekedtek felül, és hivatalosan őket favorizálják. Ez a polarizálódás az egyház triumfalista hangvételű öntetszelgéséhez vezethet, mely az egyházat dicsőséggel teli házként ünnepli, és azt a megszilárdulásra irányuló gondolkodásmódot gyakorolja be, mely védekezésre irányul és az egyházat „tökéletes társaságként” próbálja ismét megújítani. Ezáltal azonban az egyház veszít a világra és a társadalomra gyakorolt befolyásából, és abba a veszélybe kerül, hogy gettóvá válik, ami talán bizonyosságot és rejtettséget ígér, de ami egyúttal a helyesen értett katolicitás ellentéte.

Forldította: Gergely G. András
Forrás: H. F., Es bleibt die Hoffnung. Kirchnererfahrungen, Zürich 1991, 7-13. old.

Merza József

Ősz Csopakon

(II. rész)

2. Bizonytalan talajon

„Nagyon nehéz a váltás: a mi generációnk három év alatt öregedett meg teljesen... Hirtelen jött a rendszerváltás, és kiderült, hogy ugyanaz a 38–40 éves ember matuzsálemnek számít, akire nincs többé szükség, mert jönnek a fiatalok, akik képesek másként gondolkodni. Én már nem tudok. Kicsit talán változom még, de nem cserélhetem ki az agyamat, a stflusomat, az értékrendemet.”

A filmrendező, aki ezeket a mondatokat megfogalmazta, szintén átélte a megmaradás és változás problematikáját, amely ma mindenkit felhív életének és helyzetének végiggondolására. Szavaiból kitűnik, hogy ő is a változás híve, képes is változni úgy, hogy nem adja fel korábbi önmagához való hűségét. Ebből a szempontból talentumnak, születési adottságnak tekinthető az, amit agynak és stflusnak nevez, önmaga által megteremtett, változtatni nem kívánt valóságnak pedig az értékrendje. Jó lenne tudni, mit tartalmaz ez az értékrend. Talán feltár ebből valamit a következő két mondat: „Az emberek a nap 24 órájából rengeteg időt töltenek azzal, hogy nem foglalkoznak a lelkükkel, hogy boldogtalanok. A vallás már odalett — ha a művészetet is odadobjuk, nem marad semmi.”

Ez a lemondó hang nagyon megütötte a szívünket. Pár évvel ezelőtt beszámoltam arról, hogy némelyik nyugati közvéleménykutató intézet úgy látja, hogy a fejlett országok fehér emberei búcsút mondanak Istennek, vagy legalábbis annak a dogmavilágnak és egyházi gyakorlatnak, amelyben addig éltek. A számok a „hitelenség” növekedését és a mindennapi egyházi életben való részvétel állandó csökkenését mutatják. Akik tartósan éltek ezekben az országokban, maguk is tanúsítják ezt. Számunkra azonban kihívást jelent az a kijelentés, hogy „a vallás már odalett”. Egész életünk arra irányult, hogy a vallás ne legyen oda, s lehetséges, hogy másvalaki másképp látja a helyzetet? Hiszen jelennek meg olyan áttekintések is, amelyek vallási újjászülétsről beszélnek, bár időnként

nem világos, hogy tartalmi vagy csupán formai jelenségről van-e szó, hogy mennyire áll a vallási élet előtérbe helyezése politikai célok szolgálatában. A hazai helyzetről nem mernék határozott kijelentéseket tenni. Egyik oldalról felelevenednek hagyományos, múltbeli vallási törekvések, amelyek iskolák, szervezetek, zárandókatok létrejöttében mutatkoznak meg, s amelyeknek egyik jellegzetes minapi eseménye a Szűzanya fatimai szobrának országjárása, a másik oldalon új szerveződések, felekezetek, közösségek terjednek igen jelentősen. Az egyik szerzetesrend arról panaszkodik, hogy nincs utánpótlása, előregednek a tagok, a másik gyarapodásról számol be. Nagyon sokan járnak hitoktatói tanfolyamra, teológiai akadémiára, de az fróasztaltól nem lehet látni, hány ember gondol arra, hogy a hitoktatásért felvett kis pénzzel majd kiegészíti keresetét, gyését, nyugdíját. Nem világos, hányan akarnak megélni az egyházi vagy egyházhöz kapcsolódó tevékenységből, hányan gondolják azt, hogy a plébánia vagy a szerzetesház lakást és biztos ellátást jelent a munkanélküliséggel és alacsony bérekkel jellegzett mai világban. Nem, ezt nem lehet előre kitalálni, legfeljebb látni lehet erre utaló jeleket. Pontos statisztikával kell figyelni a válásos életet, s meg kell állapítani a jelentkező trendeket. Ez nem hideg racionalizmus, hanem tényfeltáró tevékenység. A múlt szemléletében élő egyházi hivatal bízhat a különféle helyeken megjelenő fiatalok vagy idősebbek tömegében, de ez nagyon felületes vélekedésre ad csak alapot. Profán hasonlatot veszek, s talán nem bántok meg vele senkit, mert csak a jelenséget kívánom leírni akkor, amikor Antall József temetésére gondolok. Hajnali négy óráig vonult a sor a ravatala elé, s pár hónappal utána egy fél ország szavazott az általa képviselt politikai irányzat ellen. A tömjénfüstben áldást osztó főpap nem tudja, hogy az előtte térdelőknak mi jár a fejében, hányfajta racionális, irracionális, mítikus, báméskodó, érzelmileg kábító istenkép él híveiben, s azt sem tudja, hogy mennyit ér, milyen teherbíró ez

a vallási meggyőződés. Nem vagyunk még messze azoktól az időktől, amikor tapasztalhattuk, hogy a megriasztott ember otthagyja a terhes, veszélyes kapcsolatokat, s gondolkodását is gyorsan át tudja alakítani úgy, hogy vallásossága — ha egyáltalán meg akarja őrizni ezt a beállítottságát — ne legyen kényelmetlen számára. Mondhatja valaki, hogy ne a múltról beszéljek. Valóban, a hit tartósságát nemcsak a nyílt erőszak veszélyezteti. Egy hídtönkre mehet úgy, hogy felrobbantják, lebombázzák, meg úgy is, hogy túlterhelik. Az átlagos békeidőben azonban a hidakat a rozsdá, a korrózió fenyegeti. A festék lepereg, nem is látjuk, hogy hol, rejtett helyeken, s oda van a szerkezet szilárdsága. Kis dolgok ezek — vethetné ellene valaki —, ám ha nem érzelmileg vélekedünk, hanem szakjelentéseket olvasunk el, akkor megdöbbenünk, hány milliárdra rúg az évi kár az országban. Jó, de hát hol van a vallási korrózió? Nagyon sokfelé.

A vonat hosszan fut a Marne folyó mellett. Az ablaknál nézelődő embernek feltűnik, hogy hol itt, hol ott húzódik meg egy-egy lakókocsi a parti fák között. Ó, igen, a nagyvárosi, de még a kisvárosi ember is elszökik kőházából, fullasztó mindennapi levegőjéből, zajából és a zöldben tölti a hétvégét. A francia, német autópályákon gépkocsikaravánok viszik vidékre a felfrissülni kívánó embereket. A magyar autópályákon is hasonló történik, s nem a külföldimádat miatt említettem a nyugati példákat, hanem azért, mert ott jóval régebbi a jelenség, sokkal több a lakókocsi, amely lehetővé teszi, hogy tulajdonosa elkerülhesse a településeket, továbbá azért is, mert a több évtizedes gyakorlat oda vezetett, hogy a szóbanforgó országok vallásos vikenedői már megkérdik: kötelező vasárnap misére menni? Az átlagpolgár péntek délután kirajzik a városból ahelyett, hogy otthon maradna. Nem fogja kézen vasárnap reggel a gyerekeit, hogy elvigye őket a templomi közösségbe, nevezük diákmisének. Minden lakócsival nem mehet pap, minden kirándulócsoporttal nem mehet pap, ott savanyodjanak és sápadozzanak a fia-

talok vasárnap is a benzinfüstös városban? Kinek van tehát igaza? Bizonyos felekezetek állnak csak meg a hitben, amelyek keményen összegyűjtik híveiket szombaton is, egész napra? Vajon azok is mélyen hívő emberek lehetnek, akik szentferenci vagy teilhardi lelki-llettel látják meg Istent — templomtól és prédikációtól függetlenül — a természetben? Ez utóbbi esetben semmi gondunk nem lenne, a valóságos tény azonban az, hogy így is csökken a vallási gyakorlatok mennyisége. A példám meglehetősen primitív, de éppen ez jellemző a korrózióra. A látszólag megmagyarázható dolgok jelentkezése, amelyek kellő ellentételezés nélkül ürességhez vezetnek. Azért is jó a példám, mert nem a vallási elit viselkedését tekinti, hanem azt az átlagot, amelynél joggal kérhetjük számon a templombajarást mint egyházhoz tartozása jelét. Az egyházi hivatal itt, hazánkban, persze megnyugtathatja magát azzal, hogy kifüggeszti a templomok előcsarnokában a Balaton környéki templomok miserendjét, s kétségtelen, hogy vannak, akik élnek a helyi lehetőségekkel, de a Balaton nem az ország és mi még mindig el vagyunk maradva 20—40 évvel a fejlett európai országok mögött. A szekularizáció terén is.

Állunk vagy nem állunk? Oda lett a vallás? Ugyan, miért lenne oda attól, hogy nem megyünk mindig vasárnapi misére? Aki úton van, nem köteles misére menni — mondta a még hagyományos erkölcsstan. Igaz. Én azonban egyrészt átlagemberekről beszéltem, másrészt úgy vélem, hogy a kisközösségi tagok és az állítólag szolgálni kívánt nagyegyházi közösség kapcsolatában itt bújik meg az a korrózió, amelynek eredményeként majd oly mindegy lesz nekünk, hogy mit művel a hivatalos egyház a szentélyben azokkal az emberekkel, akik úgy másként mindennapi barátaink, munkatársaink. De ha a szekularizáció e finom rozsdája nem elég feltűnő, akkor tovább is mehetünk.

68-ban a Madelaine templomban járva érdeklődve figyeltem a főhajó jobb oldalán álló asztalt, amelyhez két kényelmes széket állítottak, az asztal lapjára pedig ízléses, halvány világoszöld vászonernyős lámpát helyeztek. Ez a berendezés lelki tanácsadásra szolgált; az érett hívő és az empatikus vallási szakember ott beszélte meg a lelki életben előforduló nehézségeket, gondokat. Rokonszenvvel állapítottam meg, hogy a franciák megszabadultak a gyóntatószékek zárkáitól s a Magdolna-templom konferenciasztalánál

mintha egyenrangú felek beszélgetése folyta. Huszonöt év alatt az lett ebből, hogy valakik szükségtelennek érzik az ilyesfajta beszélgetéseket és nem gyakorolják, mások úgy vannak, mint az a barátom, aki így jellemezte rendszeres beszámolója lefolyását: 55 percig beszélgetünk mindenféléről, aztán 5 perc alatt elmondom azt, amit úgyis el szoktam mondani, megállapítjuk, hogy az élet nem könnyű, s kapok valamilyen tennivalót. Mások mást csinálnak, hagyományos semmit, vagy hagyományos valamit, de ítélje meg mindenki, mekkora komolysággal veszi az előrehaladására, vagy legalább megállására vonatkozó konzultációkat, él-e benne igyekezet, netán megrendülés élete és cselekedetei felett, akkor is, ha egyébként a pszichológus a sok megrendülést idegbajnak vagy komolytalanságnak minősítené. Tényleg, miből állnak lelki beszélgetéseink, ha vannak? 55 percig másról beszélünk, hogy mennyit bántanak minket az emberek? Tényleg, nem vált az egykori stóllás lelkiatya saját magánpszichológusunkká, akinek illik lennie, esetünkben papnak illik lennie? Korrodálódott az egykori kemény lelki műhely, vagy éppen ez a jó, ahogy most van? Ez ismét nem íróasztalnál való elméletgyártás kérdése, jó lenne megtudni aktív gyóntatók számszerű, illetve tartalmi megállapításait. A milánói Ambrus püspök — ahogy tudom — 16 évig nem gyónt, mégis derekasan védte az Úr ügyét. Lehet így is csinálni? Lehet Ambrus a 20. század keresztényének példaképe?

A szentségstan további modernizációt is elszenved. Magam nem tartozom azok közé, akik naponta áldoznak, jól lehet nem érzek akadályt az Úr testének vételében. Az eucharisztia megünneplését azonban nagyon jelentős dolognak tartom, s azt remélem, hogy az áldozók is így gondolják. Tényleg így van-e, tűnődöm, a helyükre visszatérők arcát nézve. A fejemben pap barátom megállapítása motoszkál: a hívek tömegesen áldoznak, de nem gyóznak. „Vizsgálja meg magát az ember” — hallom ugyanakkor, s csendben elmélkedem a Jézus ügyéért szövetséget kötő emberek lakomájának értelméről, formájáról. Nem értékeljük le a kenyér és a bor vételét tömegfogyasztási szintre? Valamikor eleven szentségtartónak mondtuk a napi áldozókat az átlényegülés pontos tanát vallva. Ma nem használatos ez a kifejezés, a kehelyhez járulóknak különféle elképzeléseik vannak a kenyér és bor vételéről. „Ha nem eszitek, nem lesz élet tibennetek”! Lehet ezért is enni,

kifejezve a jelenlévők ebbéli egységét. De hányszor kell enni? Naponta háromszor, egyszer, hetente, havonta, évente, egyetlen egyszer, amikor radikális döntéssel adom oda az életemet, mint a Golgota előtt? A békepapok naponta vették az Urat, esetleg többször is, a bebörtönzöttek hosszú évekig nem juthattak hozzá, mégis kiben volt az Élet? Kérdések sorát tudnám feltenni, de nem érdemes, mert az elméleti elemzésnek sokszor semmi jelentősége sincs a mindennapi gyakorlatban. A szentségek mágikus szemléletét elutasítottuk, azonban nem világos, hogy pótoltuk-e valamivel. Megmaradt-e az átértékelésnél az érték, vagy szép csendesen egyházi folklórrá alakult az Úrvacsora, ami igazán mély és átszellemült dolog — nézzük a résztvevők arcát, amit persze egy hangversenyen is megtehetünk —, de nincs mögötte több egy néhány perces felémelő érzésnél. Nem tudjuk, van-e köze a résztvevők templomon kívüli életéhez, ami igen-igen eltérő lehet. Amíg dogmatikailag egységesen vélekedett a hívők asztalközössége, addig nyugodtan kárpálhattuk az ostyaevőket, azokat, akiken meg sem látszik a napi áldozás hatása, ma azonban olyan kérdéseket teszünk fel, amelyek a hatástalanság láttán, az ostyaevő fehér ember világméretű önzése láttán, a táplálék lényegét vagy a gyakorlat értelmességét kezdik ki. Hol állunk mi e tekintetben? Ugyanazon az alapon áll egy közösségnyi ember? S ha kiderülne, hogy nem, akkor elbukottnak mondaná-e a közösség egyik fele a másikat? Dogmatikai korrózióról, erkölcsi rothadásról beszélünk? Inkább türelmesek lennénk és óvatosabbak az ítékezésben? De mégis, ki áll akkor és ki rendült meg?

Közel húsz éve matematikai konferencián vettem részt a Graz melletti Rein-ben. Az ottani apátság Ausztria legrégebbi ciszterci kolostora, körülbelül 700 éves. Hatalmas rendházának több szárnya azonban üres. Néhány helyreállított termék által szennsítja, hogy kiadja különféle konferenciák megtartására. Más, illetve ugyanaz. Elgondolkodtató, hogy a bécsi piaristák Magyarországról kértek tanár segítséget néhány évvel ezelőtt. Hinné ezt egy budapesti katolikus értelmiségi, aki további piarista iskolát és osztályt szeretne látni, minthogy a meglévő kevésnek tartja és mert a piarista iskolát olyan jelentőségűnek tartja, mint egy francia az École Normale-t. Ez utóbbiból kerül ki ugyanis a francia államigazgatás és szellemi élet meghatározó személyiségeinek jelentős há-

nyada. Közelmúlt történelmünk mintha igazolta volna ezt, s bár a politikai szerepvállalás nem sikerült, ne ezzel foglalkozzunk, hanem azt kérdezzük meg: nálunk másképp lesz húsz-harminc év múlva, mint a szerencsésebb Ausztriában? Ők 1955-ben kezdhették meg azt, amit mi — mondjuk 1990-ben. Ez bizony 35 év különbség, ami igen jól megmutatkozott Bécs nyugati színvonalában mind a Kärtnerstrasse gazdagságát, mind a ciszterci rendház kiüresedését illetően. Más lesz-e a vallási élet trendje a Monarchia magyar felében? A Le Monde Diplomatique vezető újságírója szerint már nem található meg Franciaországban az a vallási újjászületés, ami oly vonzó volt számunkra a háború után. Mi várja az Európába igyekvő magyar keresztényt a szabadon fejlődött nyugati kereszténységben? Biztató támasz, hiszen most már szabadon és sokan járhatnak Szent Péter sírjához és a nagyértékű európai zarándokhelyekre, vagy az utazási irodává váló kereszténység IBUSZ-áíhítata? Miközben úgy gondoljuk, hogy sokat tettünk hitünk megerősödéséért végighaladva a Via Dolorosa-n, fel kell figyelniünk arra, hogy a keresztény iskolákban nevelkedett fehér Európa is felelős azért, hogy Amerikában verik a négereket, hogy Ruanában olyan a folyó a hulláktól, mint a frankfurti leves — ízléstelennek kell lenni —, hogy déli határunkon túl korábbi békés kertszomszédok ölik egymást, s a szabolcsi munkanélküliek napjuk nagyobb felét ácsorgással vagy kocsmában ülve töltik. Arra a gyakorlati kérdésre, hogy van-e a kereszténységnek politikai haszna, tud-e más, emberibb arcú társadalmat felépíteni, mint a korábbi kemény vagy puha diktatúrák, az ország többsége nem-mel válaszolt. „Hol voltak a rózsafüzért morzsoló öregasszonyaid?” — kérdezte kollégám a választások után, s csak azt tudtam mondani, hogy lehet, hogy vörös rózsafüzért morzsoltak. A szószékről diszkréten kereszténydemokrata agitációt folytató pap, s a templomajtó előtt diszkréciónélkül támogató aláírásokat gyűjtő kereszténydemokrata képviselő ugyanis nem tudta, hogy a padokban ülő hívek körében is megszületett a bizalmi válság. Ahogyan sok pap nem bízik vallási feletteseiben, ugyanúgy nem hiszi el a hívő a pápi kijelentések és buzdítások bizonyos részét. Ha a hívő nem lát a különböző okokból kontraszelektált papjában karizmatikus lelki embert, ha a pap nem lát kontraszelektáció révén püspöki székbe került előljárójában karizmatikus felügyelőt, akkor nem va-

lószerű, hogy a protestáns kritikára is hajlamos magyar hívő társadalom a pápa által ideálisnak tartott lengyel modell felé vennie az útját. Dehát a keresztény hitben áll-e az a nép, amely papjai buzdítása ellenére nem-keresztény kormányt választ meg? Keresztény vagyok-e én, aki ezt rokonszenvvel nézem? Keresztény-e az a szülő, aki nem csatázik több katolikus iskoláért abból kiindulva, hogy nincs keresztény matematika, fizika, földrajz vagy idegen nyelv, s ami valóban keresztény, az „profán” vezetésű iskolában is megtanulható? Nem erősödik-e a bizalmi válság akkor, ha az egyház túlzott önérzettel és hatalmi igényekkel lép fel, s világi arcának csúnyasága által meggyorsítja a vallási ellenszenv, jó esetben közömbösség kifejlődését? Lehet ugyan, hogy nálunk sokáig lesz még különleges helyzete némely egyházi iskolának, főleg a tradíció és az oktatás magas színvonala miatt, ámde a hagyomány nem minden, színvonal

tekintetében pedig versenytársak jelentkezhetnek.

A bizalom megrendülése a korrózió csendes, de nagyon veszedelmes fajtája. Minél inkább lelki-szellemi alapon él egy közösség, annál fontosabb, központi szerepű a bizalom. Hadseregben, vállalatoknál az erő, az ellenőrzés, a jog eszközeivel alakíthatják ki az intézményes megbízhatóságot, de amilyen mértékben közeledik egy szervezet az evangéliumi országoszményhez, abban a mértékben növekszik meg a valós értékeken alapuló bizalom összetartó szerepe. Életünkben mi is tapasztaltuk a bizalom változását. A hallgató egyház bebörtönzött, vagy keleten kívüli papja bízott a pápában, tudta, hogy a szentatya mellette áll akkor is, ha más papok és püspökök elítélik őt. A pap bízott a pápában talán még akkor is, amikor a pápa egyezményt kötött a vallásellenes állammal és nem büntette többé az államnak engedelmis papokat. A pap talált még

Fotó: Almásy Pál

mentséget a pápa számára, s bár lelke háborgott, csendes esti órán talán még várta a legfőbb püspök titkos küldöttét. Amikor azonban az árulók ütni kezdtek és a pápa nem fogta le kezüket, elszállt az üldözött bizalma. Ami pedig megtörtént az egyes emberrel, az nem maradt el a közösségnél sem. Furcsa módon azt mondom, hogy ez még nem volna nagy baj. Attól, hogy valakinek nincs hangja, még jó asztalos lehet. Sajnos vagy nem sajnos, a bizalom azonban széles keretet átfogó tulajdonság. Ha a hit valamely ágában csalódtam valakiben, hajlamos leszek más kérdésekben sem hinni neki. Elkezdtem vizsgálni, miért barátok az álnok emberekkel, miért kedvez nekik, ad igazat nekik, miért teljesíti azok evangéliumellenes kéréseit, s miért üt engem, amikor éppen én lennék elv- és segítőtársa, vezetése alatt még az életet is odaadnám Istenért és így tovább. A vizsgálat tehát elkezdődik, s nagyon valószínű az a tétel, hogy a helyzet elmérgesedése során hatalmasan csökken a bizalom s vele erősödik a gyanú, hogy aki az egyház ügyére hivatkozva lép egységre az egyház ellenségeivel, az nem áll a jézusi alapokon. A keresztény hit története azt mutatja, hogy a gyakorlati bizalom megrendülése hamarosan maga után vonja az elméleti kérdésekben kijáró bizalom csökkenését is. Meg kell néznünk, mik azok a tételek, amiket hangoztatva az inkább az embereknek tetsszeni akaró pásztor üldözni kezdi bárányait. A szorult helyzetbe került mégolyan naív bárány is meg fogja találni elnyomója igaztalan motívumait, s le fogja leplezni azokat. Ebben a pillanatban megkezdődik egy új dogmatika- vagy egyházkritika, amely éppúgy vezethet belső reformhoz, mint szakadáshoz, egy új felekezet létrejöttéhez.

Nemcsak Lefebvre püspök veszítette el a Vatikánba vetett bizalmát, hanem teológusok tucatjai, forradalmi csoportok vezetői és mi magunk, Bokor-beliek is. A bizalomvesztés korróziója alaposan megrongálta kapcsolatainkat az Intézménnyel. A szekularizációnak az a kísértése, hogy mondjunk erőteljes nemet a Hivatalnak, sőt a Hivatalra, az bizony par excellence a nekünk szóló kísértés. Hülyének vagy gerinctelennek nem akarjuk tudni magunkat, elveinket fel nem adjuk, ezért aztán sóhajtozhatunk Istenhez, hogy a 20. század végén teremts meg már azokat a történelmi és egyházbeli feltételeket, amelyek alapján egy kritikus társaság lojális belső ellenzékként megmaradhat az egyházban. Ha már egyszer úgy

látszik, hogy bizonyos történelmi időkben az eltérő gyakorlatból — vallásról lévén szó és nem tudományról — szükségképpen eltérő elmélet születik, s felmerül a kiközösítés lehetősége, akkor történjék meg már egyszer az is, hogy az érintett felek megélnék egy házban annak alapján, hogy az időre bízzák igazuk igazolását. Maguk pedig imádkoznak Istenhez és egymásért, s igyekeznek inkább tisztázni, mint bonyodalmasabbá tenni kapcsolatukat. Igen, ez nagyon ránk vonatkozó, koptató, fárasztó hatás. Évtizedek óta vagyunk kitéve különféle adminisztratív, fizikai, lelki, elméleti ellenhatásoknak. Bele lehet fáradni ebbe, de fel is korbácsolhatja szenvedélyeinket. A végeláthatatlan küzdelem során oda lehet csapni a sapkánkat. Elmegyek. S amikor most teljes aggodalommal és óvó szándékkal leírtam a hitéért és egyházáért fáradhatatlanul küzdő emberre nem is nagyon leselkedő, hanem mellette álló kísértést, leszögezem, hogy még bírom az állást és nem akarok elmenni. Elmenni, ha nem vetnek ki, kudarc. Bukás.

Gondolataimba nem egyszer besűrűdtek már politikai jellegű megjegyzések. A kommunista rendszerben felnőt, majd az evangélium hatalomelemzését átgondoló embertől nem várhatók dicsőítő mondatok a politikáról. Ha még az illető olvasta Böllt, Dürrenmattot vagy a háború utáni kritikus irodalom egyéb szerzőit, akkor teljes felkészültségre tehetett szert a politikai méregkonyha receptjeinek ismeretében. Megtudhatta, hogy a kereszténydemokrácia vagy a keresztényszocializmus kiváló álarc azoknak, akik át akarják menteni magukat a fasiszusból egy demokratikus új világba, vagy éppen csinos vagyont akarnak összehozni politikai tevékenységükkel. Miközben szónokolnak a régi bűnök-ről, megvetik az új agresszió, gyűlölet, fegyverkezés alapjait. Ilymódon beoltva hitlerizmus, amerikai imperializmus és a bőrünkön érzett létező szocializmus ellen, azt gondolnánk, hogy teljes immunitás fejlődött ki bennünk a politikai szférával szemben, minket nem lehet megkísérteni a hatalommal. A végeredményt megelőlegezve, állapítuk meg, hogy beszélgetésünk nem pártházban zajlik, nem is bérelt, mutatós konferenciateremben, következőképpen nem vagyunk részesei a politikai hatalomnak. Társaságunknak sem az alapítója, sem egyetlen tagja nem kapott állami díjat vagy kitüntetést. Egyházit sem, persze. A margón vagyunk, ismeretes. Ottmaradásunk azonban nem teljesen magától értetődő.

Ha ugyanis elveszítetek pár évvel korábbi írásaimat, eltitkolhatatlanul benne találjátok azt az értelmi és érzelmi lelkesültséget, amely senkit sem került el 87/88 után, aki a szabadulásért dolgozott. Leírtam az egymásra talált reformáramlatok képviselőinek igyekezetét azért, hogy lelkiismereti szabadságon nyugvó hálózatokat hozzanak létre egy igazságosabb társadalomért. Szó volt közöttünk emberi jogokról, parlamentáris demokráciáról, nemzetéről, kisebbségekről, gazdaságról, irodalomról, vallásról, lelkiismereti tiltakozásról, a halálbüntetés eltörléséről, dunai konföderációról, a múlt igazságtalanságainak feltárásáról, a hatalommal szembeni követelések erőszak nélküli, állampolgári bátorsággal való kivívásáról, sajtószabadságról és így tovább. Kit ne mámorosított volna meg a nagyszerű, igazságos társadalmi cselekvés vágya és felcsillanó lehetősége? Felfedeztük az egységben lévőek másóságát, elfogadtuk, sőt becsültük. Láttuk, hogy az érett, felvilágosult politikusok olyasféle struktúra megalkotásán gondolkodnak, mint amit mi megvalósítottunk az általunk kidolgozott egyházrend szerint. Igen, minden gyönyörű és megtapsolni való volt addig, amíg e szerveződésnek nem lett tétje. Amíg meg nem volt ragadható a politikai hatalom. Amíg egymás mellett lelkesedhetett népi és urbánus, vallásos és ateista, konzervatív és republikánus, liberális piacbarát és posztindusztrialista zöld. Majd megjött 88 nyara és elkezdődött a mozgalmak párttá alakulása. Aki akkor továbbmentelt a politika felé, a pártfegyelem vállalásáért képviselőházi tagságot kaphatott jutalomként. Hála Istennek, jók voltak a reflexeink, megőriztük függetlenségünket. Az önállóság ára az, hogy egyetlen közéleti ember vagy szervezet sem támogathat minket érdemben. Egykori elvbarátaink egykori közös ellenfeleink mai barátai és megjutalmazói, mert ők politikát csinálnak. A politikáról ugyanis csak a filozófusok, álmatag papok és naív utópisták, esetleg lexikonszerkesztők mondanak szépeket. A gyakorlati politika ugyanis nem a klasszika-filológia poliszónak ügyeivel való nemes és bölcs foglalatosság, hanem a lehetséges hatalom erőteljes cselekvéssel való megragadása annak érdekében, hogy a hatalom megragadója irányítsa az állam ügyeit. Az „erőtlen” szó alkalmanként más szavakkal is helyettesíthető, azért hagytam azonban így, hogy ne rettentse el azokat a széplelkeket, akik a nemzeti romantika nagy alakjainak példáján elmerengve, esetleg egy gróf

Széchenyi politikai nagyságától lenyűgözve kívánnak a közélet mezejére keresztényként belépni, s nem tudják, hogy a politika a dinamika világa. Erőt csak erővel lehet ellensúlyozni, politikai ellenfeleimet nem szeretnem kell, azaz adni nekik, előnyhöz juttatni őket, hanem éppen ellenkezőleg, gyengítenem kell őket, csökkentenem kell esélyeiket, ha biztosra akarok menni. Azt hiszem, hogy ismét finom, csiszolt szavakat használtam. A politikában nem azért kell megértenem ellenfeleimet, hogy megbocsáthassak nekik, hanem azért, hogy túljárhassak az eszükön. A politika nem az irgalom világa, hanem a győzelemé. A politikai tevékenység mindennapjai elsorvasztják azokat az értekeket, amelyek szükségesek az evangéliumi élethez. Mások gyengeségeit kell figyelmem és azokat kihasználva kell javítanom helyzetemen ahelyett, hogy a jót keresném és bátorítanám a másokban. A politikában csak taktikai vagy stratégiai okokból lehet lemondani valamiről, igazában soha, mert akkor gyengébb leszek. Aki politikát vállal, erőszakot is vállal, s az fróként egykor az erőszak ellen kiálló köztársasági elnökök ma emberölésre alkalmas szuronyok előtt lépkednek el s az emberölés tanult specialistaikat tüntetik ki rendjelekkel. Eszükbe jut-e, hogy valamikor egy zárkában ültek e specialisták ellenfeleivel? Olyan az irodalom számukra, mint — mondjuk — a fadaragás? Kézügyesség kérdése? Valami, ami letéphető a lelkükről? Olyan áruulás ez, ami miatt nem olvastam irodalmat az ötvenes évek végén.

Ne gondoljátok, hogy a Parnasszusról néztem végig az utóbbi hat évet, azért vagyok ilyen okos. Nem, magam is feszültségben éltem azt latolgatva, hogy mit tehetek s mit nem. Magamon éreztem a politika vonzását, s ugyanakkor koptató hatását, s ugyanakkor koptató hatását. Azt a korróziót, amit a kiválónak és férfihez illőnek mutakozó politika gyakorol a kereszténységét megőrizni kívánó emberre. Éltem és négyszámjegyű összeget költöttem újságra havonta, s órákon át figyeltem a képernyőn fontos férfiak előadásait, vitáit. Ha arra gondolok, hogy mi jót tehettem volna azzal a pénzzel a megtakarított időben, akkor bűnnek tartom az egészet, kisiklónak, mellékvágánynak, pótcselekvésnek. Ha arra gondolok, hogy utazásom a politika Scyllái és Charybdisi között megerősítette ismereteimet, megszilárdította meggyőződésemet, akkor erénynek, szükséges tapasztalatnak tartom, árának, amelyet fizetnem kellett

azért, hogy biztonsággal adhassak tanácsot azoknak, akik politikára vonatkozó kérdéseket tesznek fel. Igen, András, mondanám a túlvilágra, itt sikerült állva maradnom, mert névrokonod, Mészáros András egy cédulán kivitte a nevedet hozzászólásra, s így egy egész színházterem előtt el kellett mondanom, hogy azért nem tudok csatlakozni ahhoz a nagyszerű politikai programhoz, amelyet a felvilágosodástól kezdődően Széchenyi, Kossuth, Eötvös, Jászi, Bibó és Nagy Imre neve fémjelez, mert a kiváló elődök sorából hiányzik az a férfi, akit feltétlen elődömnek tekintek: Jézus Krisztus. Állva maradtam, s nem lett belőlem semmi. Hála Istennek!

A politika ugyanis elvégezte embernyúzó és jellemromboló munkáját mindazokon, akik szakszerűtlenül gyakorolták a mesterséget. Sérült lett a költő, a filozófus, a közgazdász, a szociológus, az író és ki tudná felsorolni, még ki mindenki. Hadakoztak, ameddig bírták, utána visszavonultak és a politikai ellenfelek igazságtalanságáról beszéltek. Megpróbálták újból verset vagy tanulmányt írni, úgy mint régen. Mert kultúrák hanyatlásának korában elsorvad a költészet — már Toynbee is tudta, s előtte ki tudja, hogy már ki tudta. Sánta is tudta, azért mondat gyönyörű időmértekes verseket a mámoros barátal, miközben a nagy eszmék képviselői egymás fojtogatásával foglalkoznak. A politika nem terem sem rímeket, sem virágokat, talán azért tesznek oly sok gyönyörű virágot a politikusok tárgyalótermeibe. Gondolja meg ezért mindenki, aki a virágokat és a nagyszabású tetteket látja, hogy a virágos termék talaja veszélyes terület a szegény, kis szelőd teremtmények számára.

„A politika a cselekvésben mindig erkölcstelen és piszkos” — mondja Popper Péter pszichológus. Helyes lesz tehát visszahúzódunk a vallási szférába, hogy nyugalmat találjunk lelkünknek? Hallgassuk a bölcs, tájékozott teológusokat, nyugatiak előnyben — egyébként is ki csinál teológiát keleten, itt csak másolunk —, és előre fogunk haladni Isten megismerésében? Így gondolkodva óhatatlanul annak az idősebb hölgynek a szavai jutnak eszembe, aki egy lelkigyakorlatról hazautaztunkban megvallotta, hogy néha a megbolondulás határán van, fél, hogy el fogja veszíteni a hitét. A teológia második évét fejezte be akkor. Professzorai oly sikeresen demitologizálták a keresztény hitet, másrészt oly sokoldalúsággal mutatták meg a lehet-

séges állásfoglalásokat, hogy szegény társunk úgy érezte: nincs szilárd talaj a lába alatt. Szerette volna megtudni, hogy mit hisznek tanárai. Sikertelenül. Hát nem kötelező egy teológus professzornak élenjáró módon hinni a biztos és szent igazságokat? Hm! Éppen húsz éve annak, hogy Gyurkával sétálva dühösen megjegyeztem, hogy a teológusok mostanság semmi mást nem csinálnak, mint előveszik a tantételek jegyzékét, keresnek egy olyat, amit még nem cáfoltak meg, s arról írnak egy negatív kicsengésű tudományos dolgozatot. Nem vagyok túl igazságtalan, mivel az angyali üdvözléttől kezdve Jézus saját és nem saját szavain át haláláig, feltámadásáig, mennybemeneteléig minden kérdésessé vált. Valóban isten-e a Fiú, s ha igen, mi a viszonya az Atyához? Személy-e a Sánta vagy csak szimbolikus jelentése van? Sorolhatnám a klasszikus kérdéseket, s megtoldhatnám azokkal az elképzelésekkel, amelyeket átvettünk a múlt századi egyházkritikusoktól, teozófusoktól, antropozófusoktól, újkori gnosztikusoktól, pszichológusoktól és álomfejtőktől, jógiktól és guruktól, keleti tanítóktól. A pápai és tanfőhivatali szigor jótékony bűrája alól szabadult teológusok a tekintélyt vesztett hivatalra keveset figyelve dolgozzák ki új és új elképzeléseiket, s az eluralkodó pszichológiai szemléletmód nemcsak a tantételeket teszi nagyon is emberfüggvényű vetületekké, hanem végül darabokra szedi magát a hirdetőt is, feltárva gyermek, hiszékeny, tekintélyuralom elviselésére teremtett személyiség szerkezetét. Ez a szép, nyugati, fehér világ. Ez a jövő? Tehetnek ez ellen valamit régiszabású egyházi vezetőink? Meg fog menteni minket ettől valamelyik nemzetközi vagy hazai katolikus mozgalom? Megmenekülünk ettől, ha jó sokat konferenciázunk? Megmenekülünk ettől, ha kivívunk minden szabadságjogot a népek Isten egyházában? Boldogabbak leszünk szabadon, vagy új eszmék fogságába menekülünk, mivel a szabadság tartalom nélkül elviselhetetlen? Végül pedig, hogy magamról beszéljek: semmi védelmet nem nyújt eddigi életem és annak minden felismerése az ún. jóléti társadalom hitpusztító hatásával szemben? Ennyire gyenge, törékeny és befolyásolható a hit? S ha mégis változtatnom kell hitemen, mi az, ami megmarad? Vagy mi a módszer, amivel újra építközhetem?

(Folytatjuk)

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Üresfejűek — hencegők

Egy délután Kőkörcsin barátommal csatangoltam a körteházi erdőben, és Kőkörcsin bekiáltott egy öreg, vastag törzsű tölgyfa odvába: „Lakik itt valaki?” Mindig örömmel vettem részt efféle játéokban, ezen a napon azonban máshol járt az eszem. Már indulni szerettem volna összebarátkozni egy kistörpével. Ez volt a neve: Vannekem. Most remélhettem, hogy sikerülni fog. Leginkább az tetszett nekem Vannekemben, hogy mindig finom ruhákban járt, igen sok játéka, holmija volt. Mindig távol maradt onnan, ahol sok kistörpe gyűlt össze.

Néhány héttel azelőtt léggömbbel jött haza Vácról, és azokban a napokban, amikor léggömbjével sétálgatott, még velem is úgy tett, mintha észre se venne. Akkoriban vidéken még ritkaság volt a léggömb. Tekintélyt adott birtokosának.

Azon a terven járt hát az eszem, hogy másnap, vasárnap, minthogy édesanyám engem is bevitt magával a váci vásárra, megkérem, vásároljon nekem léggömböt. Akkor majd más szemmel néz rám Vannekem! Talán az is megtörténhet, hogy barátjává fogad. Kőkörcsin csodálkozva is, szomorúan is tekintett rám az odú elől, és ő kiáltotta be helyettem az odú képzeletbeli lakójának — a Tündértörpének: „Ha éppen aludni tetszett, bocsánatot kérünk a háborgatásért!”

Ezután azonban látta, hogy most nem törődöm az odúval — nagyon elcsöndesedett. Szótlatlanul lépegetett mellettem, majd lassacskán megállt, kihúzott valamit a zsebéből, és felém nyújtotta: „Neked adom!” Most én tekintettem rá csodálkozva: „János vitéz? De hiszen annyira szeretted!” Elmosolyodott: „Szerethetem akkor is, ha nálad van! Azért adom oda, hogy vigyázzon rád!” János vitéz kicsiny ólomhuszár volt, lóháton. Újkora óta nem néztem meg figyelmesebben, most hát önkéntelenül kiszaladt a számon: „Milyen kopott!” Kőkörcsin szeme egy pillanatnyi elborongás után felcsillant: „De milyen vitéz!”

Hétfőn reggel megvártam azt az időpontot, amikorra mindenütt megreggeliztek, és a kistörpék már a házak előtt játszottak a kertben. Akkor övemhez kötöttem a léggömb zsinégét, és ünnepélyesen, sétáló lépésekkel megindultam a felvég felé. Azért, hogy Kőkörcsin ne csatlakozzék hozzám, és nehogy akadályozza az összebarátkozást Vannekemmel, úgy integettem be neki, mint aki köszön is ugyan, de egyszersmind búcsút is int. Bántott, amit cselekedtem, de hamarosan elmulasztották rossz érzésemet a kertekből kiszaladó és ámuldozó kistörpék. A felvégen pedig megtörtént, amire vágyakoztam. Vannekem is kijött hozzám a kertjükből: „Hát nagyon szép léggömb, még nagyobb is, mint az enyém volt! Gyere be, még úgyse voltál nálunk!”

Örömtől dobogó szívvel léptem be kertjükbe, és nézegettem sorra sok-sok holmiját. Mert Vannekem is folytonosan mutogatott. A zseblámpát, a pukkanós puskát, a szemafóros vasutat! Volt ugyan kétszer kelemetlen érzésem is, de csak egy pillanatig. A mutogatáskor én is mondogattam: „Á, ez nekem is van! — Nekem is van, de másféle!” — és egyszerre csak azon kaptam magam, nem bírom megállni, hogy olyasmire is azt ne mondjam „Nekem is van!” — ami nem volt. Megérkezett aztán Vannekem tulajdonképpen barátja, névszerint Ojjé. Megrángatta léggömböm zsinégét: „Jó erősen húz felfelé!” Örültem, hogy dicséri a léggömbömet, és ezt mondtam: „Mert nagy vágy van benne röpiülni!” Ekkor összenéztek, és Vannekem egy picikét gúnyosan elmosolyodott: „Nem nagy vágy van benne, hanem gáz!” De ezek semmiségek voltak ahhoz a nagy örömhöz képest, hogy félig-meddig baráti kapcsolat alakult ki közöttünk, és ezt is mondta: „Gyere el holnap is!” Örömtől dagadó mellkassal lépegettem hazafelé, és szinte hálásan tekintettem fel a léggömböm színtén feszülő, sima burkára.

Másnap, kedden délután, amikor Vannekemhez indultam — ismét a léggömbbel —, Kőkörcsin kint üldögélt a kapujuk mellett a padocskán, és azt kérdezte tőlem: „Nálad van János vitéz?” Előkerestem zsebemből: „Itt van még... elfelejtettem kitenni, pedig úgy is nehéz a zsebem, ez meg ráadásul ólomból is van.” Elvette a kezemből: „Ezt már Vannekemtől tanultad, hogy ólomból van. Vitézségből van!” Leállította a gyalogjáróra és nevetett: „Kivont karddal utadat állja! Nem enged tovább!” „Kardot mer emelni rám?” „Azért emel kardot, mert barátod.” Indultam, és feltekintettem a léggömbre, nem akadt-e meg a lombok között. Kőkörcsin felkiáltott: „Vigyázz!” De elkéstem. Ráléptem János vitézre. Megnézegette, és zsebre dugta: „Majd meggyógyítom! Kutya baja se lesz! Kemény legény!”

Példás
magaviseletű

Félóra múlva Vannekem meg én a kertjük mögött, a réten feküdtünk, és néztük a fejünk fölött lengedező léggömböt. A felhőket is néztem, és így szóltam: „Milyen jó, hogy vannak felhők, széppé teszik az eget!” Vannekem vállat vont, aztán nevetett: „Ég nincs, az csak üresség!” Mondani akartam, hogy üresség nincs, hiszen éppen a nincset nevezzük ürességnek, de féltem, hogy gátolom az ellentmondással barátságunk

erősödését. Megérkezett Ojjé. Aztán eltotyogott közelünkben az öreg Lányka néni. A két fiú csufondárossan bolondozott vele: „Lányka néni! Kék meg fehér virágokat keres? Ne keresse őket, leszedték a lányok!” Aztán rám néztek, nem bánt-e a viselkedésük. Biztattam magam, majd abbahagyják őket az ilyesmit, legalábbis Vannekem, és sikerült is elnézően elmosolyodnom.

Amikor hazaértem, és megkötöttem a léggömb zsinegét a verandaajtó kilincsén, elszontyolódva vettem észre, hogy ráncok képződtek a burkolat alján. Mintha már kisebb is lett volna valamivel. Másnap már el sem vittem magammal Vannekemhez. Amúgy is erdei sétát terveztünk. Megakadozott volna a lombokban.

Az erdei sétából azonban az lett, hogy csigát kerestek. Nem mondták meg nekem, hogy mi célból és gyanúsán mosolyogtak. Sejtettem tehát, hogy rossz sorsot szántak a csigának. De szerencsére nem találtak. Elunták a keresést, és összevissza, csak úgy gondolomra danolászni kezdtek. Nekem meg ekkor — részint, hogy értelme legyen a szónak, részint ébredező honvágyból a teremő képzelet világa után — jól esett arról beszélnem, hogy remélem, gyógyul már a megsebesült János vitéz. Amikor megértették, miről beszélek, Ojjé nevetett: „Ojjé, hiszen a János vitéz ólomból van!”. Szerettem volna mondani a vitézségét, de hallgattam, nehogy Vannekemmel keveredjem vitába. Örültem, hogy nem nevetett, mint Ojjé, és megkérdeztem tőle: „Mire gondolsz?” Felrezzent: „Arra, hogy mit kérjek születésnapomra.”

Ezen az estén már aggódva mentem fel a verandára. Volt is reá okom! A zsinég már nem feszült. U-

alakban hajlott a kilincs és az alábbszállt, megkisebbedett léggömb között. Már majdnem az egész felületén eluralkodtak a ráncok, a fonyadtság!

Másnap délután megint velük jártam az erdőt, és amikor az öreg tölgyfához értünk, bekiáltottam az odúba: „Ki lakik itt?” Nem voltam hajlandó belenyugodni, hogy ne érsek ennek a játéknak a szépségét, hogy ne szerezzen örömet nekik a szellemi alkotás, tulajdon képzeletünk működése: benépesíteni az erdőt odúban lakó tündértörpékkel. De úgy tekintett Vannekem is rám, hogy sietve elnevettem magam. Mintha magam is kinevetni való ostobaságnak tartanám, amit cselekedtem. De ugyanakkor hirtelen csömört is éreztem magam iránt, amiért hűtlen lettem e nevetéssel a teremő képzelet szépséges világához. De még áltattam magam — létesülőben a barátság Vannekem és köztem —, és részt vettem egy csínyükben. Becsavarták a féket a Törpeházára fölfelé baktató csacsiszekérke végén. Tóbiás csacsi megállt, a fuvarosnak, Gömbölyű bácsinak a szájából meghangzott egy szó, amely tudatossá tette bennem, amire már napok óta aggódva gondoltam, hogy nagy igyekezetemben az összebarátkozásra, hasonlóná válok hozzájuk. A szó így hangzott: „Üresfejűek!”

Rémület fogott el. Olyan lettem, mint ők! Szaladtam befelé az erdőbe és ismét csatlakoztam hozzájuk. Csak a verandánkon álltam meg hirtelen: „Hova lett a léggömb?” A zsinég már csüngött a kilincsről, és a zsinég végén, a veranda kövén ott feküdt valami ráncos, fonnyadt gömbölyűség. Olyan volt, mint egy rothadt alma. Gyopár bátyám éppen indult le Magyarokútra, és mosolyogva megjegyezte: „Most nem tudnál henegni vele!”

Ez a szó „henegni!”, mint a vilám, megvilágította elmúlt napjaimat. Máris fordultam, rohantam Kököröcsinhez. De a kertjükbe már lassan, szégyenkezve léptem be. Kököröcsin úgy fogadott, mint aki nem lát jövetelemben semmiféle nagy eseményt, bűnbánó visszatérést. Ezt mondta egyszerűen: „Éppen jó, hogy jössz! Megszáradt a festék!” — és felém nyújtotta a meggyógyított, újra festegetett János vitézt. Tenyeremre állítottam, néztem és olyasféle boldogságot éreztem, mint amikor furdás után tiszta hálóingben befeküdtem a frissen felhúzott ágyba, és édesanyám megcsó-

kolt: „Szép álmokat, kisfiam!” Ezt éreztem most is, semmi baj sincs, minden jó! Annyira tele voltam örömmel, és annyira vágyódtam még erősebben otthon érezni magam, hogy kiszaladtam a kertből. Kököröcsin velem, benyargaltunk az erdőbe, és kiáltoztunk az öreg tölgyfák odúba: „Lakik itt valaki? Ki lakik itt? Tündértörpe? Ha felébrésztettük, bocsánatot kérünk a háborgatásért! Tessék szíves lenni kijönni!”

Nevettem boldogságomban, és egyszerre csak még hangosabban kezdtem nevetni, és mondtam Kököröcsinnek: „Kiáltoztam tegnap is. Őelöttük, de nem értették meg.” Nevetett Kököröcsin is, de én rajtam: „Sokat kívánsz, barátocskám! Aki nek a szemében tekintély az, hogy neked léggömböd van, az az odúhoz meg a tündértörpéhez hatókör!”

Sokáig futkostunk, játszottunk az erdőben. Kököröcsin haza is kísért, és még akkor is neveltünk, amikor felszaladtunk a verandára. Ekkor azonban hirtelen a torkunkra akadt a nevetés és bámultunk. A verandaajtó kilincséhez kötve egy vadonatúj léggömb feszítette a zsineget. Gyopár kijött a szobánkból, és büszkén mosolygott. Megértettem abból, mi történt. Levitte magával a burkot Magyarokútra, és a vasutállomáson — annak bizonyosságául is, mekkora ezermester — feltöltette valami gázpalackból. Kököröcsin aggódva nézte az arcom, örülök-e?

Legelőször is kivettem a zsebemből az asztalra János vitézt, ne kopjék róla a festék a sok holmi közt. Aztán kihoztam szobánkból egy dobozkát, és léghajó utaskosárként a léggömb zsinegére kötöttem. Kököröcsinnek felcsillant a szeme: „János vitézt léghajóztatjuk, nem fél ám!” Beleállította a dobozkába, de én rémülten kikaptam: „Dehogyan János vitéz!” Kivágtam papírból egy kistörpe figurát, ráírtam: Buta, henegeő Moha! Beleültem a dobozkába, és kivittem a léggömböt a kertbe. Ott így szóltam a papír törpéhez: „A viszont nem látásra!” — és elengedtem a zsineget. Szélcsend volt, egyenesen szállt fölfelé, csak a messzi magasban dől meg a röpte a Duna irányába. Sokáig néztünk utána. Mi ketten boldogan, Gyopár sértődötten.

Hol a határ a bírálat és vádolás között?

Az embernek nem esik jól a bírálat. Ennek ellenére mindnyájan elismerjük, hogy bírálatra szükség van, amit az is igazol, hogy mindenki gyakorolja, legáltalában másokkal szemben.

Az, hogy az ember ítélni képes és ítéletet is mond, a benne levő lelkiismeret működéséről tanúskodik. Nem kell elmagyarázni egyikünknek sem, mit jelent igazságosnak lenni. Mindenki érzékeny az őt ért bántásokra, sérelmekre. Ha nem, vagy nem egészen szeretnek bennünket, a szeretet hiányával együtt az igazság hiányát is érezzük. Ez egyértelműen a lelkiismeretnek köszönhető, mely annyira pontos „műszer”, hogy csupán az igazsággal párosult szeretetet vagy a szeretettel párosult igazságot tartja kielégítőnek és minden tekintetben méltányosnak, megnyugtatónak.

Előfordul azonban, hogy a jogos bírálatot is szeretetlenné véljük és visszautasítjuk, talán még akkor is, ha a legmegfelelőbb stílusban hozzák azt tudomásunkra, vagy egyszerűen, szó nélkül éreztetik. Enközpontú természetünk győzelme ez a lelkiismeret, illetve a lelkiismereten keresztül megszólaló isteni szó felett, de ez a „győzelem” kivétel nélkül mindig a kárunkra válik. Hiszen a jogos feddés elfogadása sok bajtól szabadíthatna meg.

Hogyan ismerhetjük fel a jogos és jogtalan bírálatot? Melyik elfogadása válik javunkra és melyik a kárunkra? És végül, de nem utolsósorban: hogyan tanulhatjuk meg az igazi bírálat gyakorlását mi magunk is, hogy segítsünk és ne sebezünk, javítsunk és ne rontsunk?

A válaszok megadásához bibliai tanításokat hívunk segítségül. Jézus meghatározása szerint ugyanis „Isten Igéje igazság” (Jn 17,17).

Kétféle bírálat

A Biblia két különböző, a gyakorlati életben egymással élesen szembenálló bírálatot ismer. Az egyikre a bírálat, megítélés, feddés, dorgálás, intés kifejezéseket használja, a másikra a kárhoztatás, vádolás, ítélkezés fogalmait.

Vajon mi a különbség a kétféle bírálat között?

Az igazi bírálat a bűnt ítéli el, de nem azonosítja a bűnnel elkövetőt. A bűn megítélése közben is szereti a bűnöst, vagyis nem azért minősít, hogy a másikat elkedvetlenítse, hanem azért,

hogy segítse. A másik, hamis és szeretetlenné bírálat a bűnöst ítéli el, gyakran a bűn igazi elítélése nélkül. A bűnöst azonosítja bűnével, mintegy ujjal mutatva rá: „Ilyen vagy!” „Nem is lehetsz más!” Aki ilyen magatartást követ, akaratlanul is a kétségbeesés útját építi. A rosszat cselekvőt elkedvetleníti és — akár fiatal, akár felnőtt — azt az érzést erősíti benne, hogy a megjobbulásáért való küzdelme hiábavaló.

Nemcsak azért rossz e második fajta bírálat, mert szeretetlenné, hanem azért is, mert igazságtalan. Milyen módon azonosítjuk bűnével a bűnöst? Olyan biztosan meg tudjuk-e állapítani, hogy aki rosszat tett, akarta is a rosszat? Az emberi bűnök nagy része szándékkal vagy gyengeségből (felületességéből, elővigyázatlaniságból, véletlenül) történik? S ha szándékosnak látszik is valamely rossz, mindig csalhatatlanul képesek vagyunk-e, hogy a szándékot megállapítsuk? Van-e jogunk az indítékokat megítélni, miközben a másik ember talán már hosszú ideje küzd lelkeiben megmondhatatlan szavai és cselekedetei ellen?

A Biblia szerint a földünkön előforduló gonoszságoknak tekintélyes része sajnos szándékosan történik meg, mert emberek szíve elsötétíthet annyira, hogy „nemcsak cselekszik azokat, hanem az akképpen cselekvőkkel egyet is értenek” (Róm 1,32). Ezt az állapotot nevezi a „megkeményedés”, a „megátalkodás” vagy a „Szentlélek elleni bűn” állapotának, vagy fejezi ki azzal, hogy „betelt a gonoszság”. Igen sajnálatos állapot ez, melybe helyzetek ezreivel kormányozza bele magát az ember. — De jóval elterjedtebb az, mikor valaki „a gonoszt cselekszi, melyet nem akar” (Róm 7,19). Örökségül kapott természetünk és a saját magunk által kialakított rossz szokások együttesen fojtják el (és sokszor észrevétel nélkül) jó elgondolásainkat, terveinket. Nem akarunk rosszat, mint ahogy megtegyük az igazságot, de fájdalommal tudjuk, hogy mégis megtettük és megtegyük.

A vádoló bírálat nem segít abban, hogy ezt felismerjük és kiemelkedjünk belőle. Az igazi feddés viszont közelebb vihet az emberi élet és földi küzdelem megértéséhez és győzelmes megvívásához.

Isten fedd, Sátán vádol

A két eltérő magatartás mögött két teljesen különböző személyiség áll, akik az embert befolyásolhatják az egyik vagy a másik bírálat képviselőre.

A bűn világa Isten szándékai ellenére alakult ki. A teremtő Isten azonban nem fordult el teremtményeitől, akik lépten-nyomon kipróbálják a szeretetlenséget. A Biblia szerint Isten sohasem vádol. Jézus még a bűn kitervelőjére, Sátánra „sem mert kárhoztató ítéletet mondani”, holott napnál világosabb „emberölő” szándéka (Júdás 9; Jn 8,44). Istennek a bűneset után sem célja, hogy „rábizonyítsa”. Sokkal inkább az a célja, hogy az ember maga is felismerje a rossz rossz voltát, iszonyodjék tőle és vegye igénybe az Ő segítségét legyőzésében. Ez messzemenő türelmet, mindenre kiterjedő fáradozást, lankadatlan újradzúdást igényel Isten részéről. A Biblia szerint azonban Isten éppen ezért a tulajdonságáért rendkívüli lény: „Ha hitetlenkedünk, Ő hű marad, Ő magát meg nem tagadhatja” (2Tim 2,13).

Isten prófétái és apostolai sohasem vádoltak, mert „krisztusi lelkület volt bennük” (1Pét 1,11), és egymást is úgy bátorították, mint Pál apostol fiatal munkatársát, Timótheust: „...ints, fedd, buzdíts teljes béketűréssel és tanítással” (2Tim 4,2). Istent képviselték, isteni lelkülettel végezték szolgálatukat. Jézus szerint a Mennyei Atya a kisebbik fiút sem kárhoztatta, aki örökségét eltékozolta, de a nagyobbikat sem, akinek a szíve nem érzett örömet öccse megjobbulásán és hazatérésén. Az előbbit minden nap várta, az utóbbit „kérlelte” (Lk 15,11–32).

A „Sátán” héber szó jelentése: „ellen-ség”; görög nevének — diabolosz — értelme pedig: „vádoló”. A bukott angyalfejedelem megnevezésében is benne van lényének títka. Az ördög belevisz a bűnbe, majd magára hagyja ott az embert és — vádolja. Itt is lelepleződik szemtelen és teljességgel értelmetlen viselkedése: vádol azért — amibe ő vitt bele. A célja ezzel az ember meggyengítése, majd tönkretéve lelkileg, s azután esetleg testileg is.

Néhány szó az önvádról

Mindeközben pedig nemcsak külső vádak érik az embert megnyilatkozássaiért. Vádolja tulajdon lelkiismerete is. És a külső megnevezésnél sokkal súlyosabb a belső tépelődés és kárhovatás. Iszonyatos erejére gondolva mondta Juhász Gyula a Holmiban: „Minden vád ellen lehet védekezni, csak az önvád ellen nem”. Valóban legyőzhetetlen az önvád?

Megkönnyíti helyzetünket, ha tudjuk, hogy az önvád is — vád. Nem Istentől jön. Isten szava „halk és szelíd hang” (1Kir 19,12). Isten igazságosan szeret, vagyis „nem hagy ránk mindent”. Isten és az ő beszéde, a Biblia is „tanít, fedd, megjobbit, igazságban nevel” (2Tim 3,16). A feddés és a vádolás között azonban már látuk a határvonalat. Ha fedd, de megjobbulásra is mutató hang szólal meg lelkünkben, biztosak lehetünk a Szentlélek jelenlétéről. A vádoló, elcsüggesztő, kétségbeesésbe kergető hang Sátánt leplezi le. Ne túrjuk meg gondolatainkban! Ne álljunk vele szóba soha! Ahogy másokat, magunkat se kárhóztassuk, vádoljuk! Jézus Krisztus az életét adta azért,

hogy éljünk és megjobbulhassunk. A külső vagy belső vádolás legkezdetén tudatosítsuk: „Rám nézve pedig igen csekély dolog, hogy tőletek ítéltessem meg, vagy emberi ítéletnapról; sőt magam sem ítélem meg magamat. Mert semmit sem tudok magamra, de nem ebben vagyok megigazulva, aki ugyanis engem megtít, az Úr az” (1Kor 4,3-4). Legyünk biztosak Isten ígéretében: „Hogyha vádol minket a szív, nagyobb az Isten a mi szívünkénél, és mindent tud. Szeretteim, ha szívünk nem vádol minket, bizodalunk van az Istenhez” (1Jn 3,20-21).

Mikor bíráljunk?

Mikor fellépése után nem sokkal Nikodémus éjnek idején kereste fel Jézust, mert gyáva volt, hogy mint farizeus és a Főtanács tagja nappal mutakozzék a lenézett názareti vándortanító társaságában, s beszélgetésük elején értetlenkedve gúnyolódott a neki mondott szavakon: Jézus nem illette szemrehányással, mert a szelíd feddést sem lett volna képes elfogadni vagy megszívelni. Mikor azonban Nikodémus érdeklődni kezdett az újjá-

születés igazsága felől, és vágyakozását a „Mimódon lehetnek ezek?” kérdéssel fejezte ki, válaszába előtt Jézus nem mulasztotta el a feddést: „Te Izrael tanítója vagy és nem tudod ezeket?” (Jn 3,9-10). Jézus ezzel példát nyújtott arra, hogy a helyes, a jó bírálóknak is megvan a maga ideje. Általában akkor eredményes a bíráló, ha jó lelkiállapotra talál, és aki kapja, elfogadja és nem utasítja vissza.

Vigyázzunk, nehogy túl gyorsan „csapjunk rá” mások hibáira! „Az okos meglátja a bajt, de elrejtje magát, a bolondok nekimennek és kárát vallják” (Péld 22,3). Mielőtt bírálva megszólalnánk, kérdezzük meg magunktól:

- 1) teljesen igazunk van-e; ismerjük-e a másik embert, szeretjük-e és imádkoztunk-e már érte;
- 2) jó lelkiületben tudjuk-e a másik tudomására hozni hibáját;
- 3) képes-e, és most befogadni?

Mint az élet minden dolgában, itt is érvényes: „ideje van a hallgatásnak és ideje a szólásnak...” (Préd 3,7).

Reisinger János

Tiltakozás a NATO-csatlakozás ellen

Az Alba Kör Állásfoglalása és Felhívása a magyar NATO-csatlakozással kapcsolatban, az Észak-atlanti Közgyűlés budapesti ülése (1995. május 26–29.) alkalmából. Az Alba Kör mint erőszakmentes békemozgalom ellenzi Magyarország csatlakozását az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez, közismert nevén a NATO-hoz.

Ellenezzük a NATO-csatlakozást, mert:

1. Véleményünk szerint térségünk tartós biztonságát elsődlegesen és alapvetően a nem katonai struktúrák közötti integráció jelentheti. Magyarország és a lakosság érdeke elsősorban az egészségügyi, szociális, oktatási és kulturális, továbbá a gazdasági szféra kompatibilitásé tétele lenne, nem pedig a NATO-kompatibilitás elismerten sok milliárd forintot felemésztő megteremtése.
2. Számunkra a biztonság fogalmába beletartozik a szuverén államiság, a politikai stabilitás, az emberi jogok garانتálása, a tulajdon biztonsága, a túlzott gazdasági függőség elkerülése, az adósságállomány kezelése, a szociális háló, a megélhetési garanciák, a demográfiai egyensúly, a közegészségügy helyzete, a környezetvédelem. A katonai biztonság csak a felsorolt tényezők után következik.
3. Tiltakozunk a NATO-csatlakozás ellen azért is, mert hazai és külföldi biztonságpolitikai szakértők egybehangozó véleménye szerint nem fenyegeti hazánkat katonai támadás veszélye. Minden alapot nélkülöz, hogy az országot Oroszország, Ukrajna, Szlovákia, Szerbia, Románia vagy bármely szomszédunk meg akarná támadni, hogy Magyarország határainak megvédése miatt totális háborúba keveredhet szomszédjaival. Nincs tehát elégséges geopolitikai, biztonságpolitikai és katonai indok arra, hogy a NATO védőszárnyai alá kéredzkedjünk.
4. A Varsói Szerződés tagállamai négy évtizeden keresztül erejükön felül költöttek fegyverekre. Most a térség

országai a mielőbbi NATO-csatlakozás reményében fejlesztik hadseregeiket. Ám a katonai szféra fejlesztése csak más szektorok — például az egészségügy és az oktatás — rovására, onnan való erőforrás-elvonással történhet.

5. Törökország és Portugália példája bizonyítja, hogy a NATO-hoz való csatlakozás önmagában véve nem eredményez gazdasági növekedést, nem jár együtt automatikusan a jóléti társadalom szintjének elérésével.

6. Amennyiben térségünk országaiba atomfegyvereket telepítenek, régióink megszűnik atomfegyvermentes övezetnek lenni, ami mellett, hogy környezetvédelmi problémákat is felvet, egyben azt is jelenti, hogy Magyarország és annak lakossága atomfegyverek célpontjává is válik.

7. A NATO fennmaradása azt is jelenti, hogy van ellenség, aki miatt fenn kell tartani a szervezetet, tehát a Nyugatnak van ellenségképe. Nem szeretnénk, ha Magyarországnak is ismét lenne hivatalos ellenségképe.

8. A NATO léte, az amerikai-orosz katonai versengés értelmezhető úgy is, mint a két katonai komplexum ki nem mondott szövetsége. A kölcsönösen fenntartott ellenségkép mindkét katonai lobby jövedelmező érdeke.

9. NATO katonai bázisok telepítése esetén újabb környezetszennyező technika kerülne behozatalra és alkalmazásra. A köztulajdonban lévő területek, a szovjet csapatok által használt területek, a gyakorlóterek újból katonai felhasználásra kerülnek, s megszűnik ezek civil

hasznosításának lehetősége, illetve annak esélye, hogy a területek ökológiai egyensúlya valaha is helyreálljon.

10. E század háborúit Magyarország mindig politikai-katonai szövetségeseinek oldalán veszítette el. A katonai szövetségekhez való csatlakozás hosszú távon nem tudta és nem fogja tudni megoldani Európa, a térség és benne hazánk biztonságát. Csatlakozásunk esetén sem változik meg hazánk geostratégiai helyzete, továbbra is az ütköző-zónához tartozik országunk, s egy esetleges háború esetén Magyarország mindenképpen csak felvonulási terület lenne.

11. A NATO-csatlakozás esetlegesen nemcsak katonai védelmet jelenthet az országnak, hanem adott esetben azt is, hogy a szövetségeseik oldalán, ismét idegen érdekekért kell magyar véráldozatot hozni.

12. Arra is fel kell hívnunk a magyar közvélemény figyelmét, hogy a NATO-csatlakozással önként föladjuk az 1948–49-es Forradalom és Szabadságharc függetlenségi, továbbá az 1956-os Forradalom semlegességi eszméjét.

13. Mivel egy katonai szervezetet nem tartunk alkalmasnak évszázados sérelmek békés orvoslására, továbbá, mivel kizárt a Kárpát-medencében lévő, magyar kisebbségeket befogadó államok egyidejű NATO-csatlakozása, nem tartjuk valószínűnek, hogy a NATO keretei között fog végbemenni térségünk nemzeti kisebbségeinek, köztük a magyar kisebbség sorsának megoldása. Nem tudunk hinni abban, hogy a Varsói Szerződés után egy másik katonai tömb majd „békévé tudja oldani az emlékezést”.

14. Nem támogatjuk a magyar katonai lobby önös érdekét, amely a katonai struktúra átalakítását, a fegyverek modernizálását és saját életkörülményeinek javulását várja a csatlakozástól. Számunkra nem vonzó példa a hivatásos állomány katonai tömbök iránt tanúsított lojalitása.

15. Nem érthetünk egyet a NATO-csatlakozással azért sem, mert az ország politikai és katonai vezetői már döntöttek Magyarország csatlakozási szándékáról, annak ellenére, hogy a csatlakozás és a NATO-tagság költségei még hozzávetőlegesen sem ismertek.

16. Nem tartjuk indokoltnak, hogy a Varsói Szerződésből való kilépésünk után szinte azonnal egy másik,

eddig esküdt ellenségnek tekintett katonai szövetséghez csatlakozzunk, továbbá azt, hogy a csatlakozás előkészületeit az ország politikai vezetése megtegye, mindaddig, amíg erről sem társadalmi vita, sem pedig népszavazás nem volt.

17. A NATO bővítésével, Magyarország csatlakozásával alátámasztanánk katonai struktúrák létezésének, a NATO létének szükségszerűségét, ahelyett hogy pacifikált kapcsolatainkkal tagadnánk ezt.

18. A NATO pusztán létevel életben tart egy militarizált gazdasági fejlődésre alapozott szemléletet, és ennek nyomán hatalmas költséggel működtet egy világméretű katonai struktúrát.

19. A NATO létével és kiterjesztésével állandó felvevőpiacot biztosít a fegyvereknek, szövetségesei és ellenségei miatt újabb és újabb vevőket kapcsol be a fegyverüzletbe.

20. A NATO létével hozzájárul ahhoz, hogy az államok az emberiség által előállított javak jelentős részét katonai célokra, nem pedig az emberiség boldogulására fordítsák.

21. Elfogadhatatlan számunkra, hogy fegyverek árnyékában menjen végbe az egyébként kívánatos modernizáció, jöjjön létre a közös Európa, hogy attól legyen virágzó egy régió, hogy félelemben tart egy másikat.

22. Meglátásunk szerint a NATO a jóléti, a fogyasztói Európát védi többek között a szegényektől, a bevándorlóktól, a más vallásúaktól, a más kultúrában élőktől. A NATO hatékony eszköze a térségek és országok közötti társadalmi igazságtalanság fenntartásának. A NATO fegyverrel védi Európa megszerzett gazdasági előnyeit, és ezzel globális feszültséget gerjeszt.

23. Számunkra a NATO jelképezi Európa és a világ kettéosztottságának, és az Észak-Dél probléma konzerválásának szándékát, továbbá a nyugati civilizáció és a nyugati fehér ember hamis felsőbbrendűségi tudatát.

24. Miközben támogatjuk az európai integrációs folyamatot, Európa népeinek és államainak az egyenjogúság, a bizalom és a kölcsönös előnyök alapján történő integrációját, nem támogatjuk Európa mások ellen irányuló, egységeket kirekesztő katonai integrációját.

Az Alba Kör mindezen túl azért is ellenzi a NATO-tagságot, mert célja a hadseregmentes Magyarország megeremtelése.

Mindezek alapján megkérdőjelezzük a NATO életbentartásának szükségességét, és tiltakozunk Magyarország NATO-csatlakozása ellen.

NATO-csatlakozás ellenes Állásfoglalásunkkal, 24 pontunkkal fel kívánjuk hívni a magyar közvélemény, a magyar állami, egyházi, civil stb. szervek és szervezetek, minden magyar állampolgár figyelmét a NATO-csatlakozás érveinek okafogyottságára.

Felhívással fordulunk az ország lakosságához, a magyar társadalomhoz, hogy ellenezze a NATO-hoz való csatlakozásunkat.

Szeretnénk, ha NATO-tiltakozásunk itthon és külföldön pozitív visszhangra találna, ha tőlünk teljesen függetlenül is, szervezett vagy spontán formában, egyének, csoportok és szervezetek támogatnák a NATO-ellenesség gondolatát. Szeretnénk egyben minden, céljainkkal szimpatizáló demokratikus erő támogatását kérni (szélsőjobb és szélsőbal kivételével) NATO-ellenességünk támogatására, és javasoljuk egy NATO-csatlakozás elleni társadalmi mozgalom létrehozását.

Szeretnénk végül tisztelettel üdvözölni a Varsói Szerződés egyik volt tagállamában először ülésező Észak-atlanti Közgyűlés résztvevőit. Állásfoglalásunk és Felhívásunk kiadásának időzítésével szeretnénk tisztelettel a tudomásukra hozni, hogy Magyarországon számosan vannak azok, akiknek a NATO nem kívánatos intézmény, akik szemében a magyar NATO-csatlakozás nem jelent örömet, akik nem szívesen látnának NATO-katonákat az orosz katonák helyén, és vannak számosan, akik nem bíznak a fegyverek erejében, de még hisznek egy NATO- és hadseregmentes világ megeremtelhetőségében.

Budapest, 1995. május 26.

Pedro Marmilloud

„Szenvedésre születtem”

Pedro Marmilloud az Annecy egyházmegye papja, 1984 óta él Bolívia ércbánya-központjaiban. Fél napot napszámosként dolgozik egy cink- és ezüstbányában, miközben Potosi bányavidékének egyik plébániáját látja el. Tapasztalatait foglalja össze alábbi meditatív írásában, amely tanúságtétel a mélyseges hitről az Istentől távoli valóság közepette.

Amikor ideérkezik az ember, egészen más világ kezdődik, amely teljesen különbözik az alant látható város világtól. Itt fönny másfajta világunk, mint ott lenni, és nem tudjuk, lejutunk-e még valaha, mert gyakoriak a balesetek, ezenkívül pedig idáig nem jut el Jézus. Itt a „Nagybácsi”, „el Tio” — a bányabérlő, a munkaadó, a kizsákmányoló uralkodik.

Így fejezik ki magát Mario, a plébánia egyik fiatal bányászja; ő kísért el először ide, 4600 méter magasságban fekvő munkahelyére, a Cerro Rico-ra, azaz a „Gazdag Hegyre”, ahol fél munkaidőként már hat éve egyike azon napszámosok ezreinek, akik egészségük, ha nem az életük rovására keresik meg napi betevő falatjukat ezen az ezüst-, cink-, ón-, réz- és vasércben oly gazdag hegyen, amely az évszázadok során természetdombbá vált. Több mint 500 akna-bejárata és sok száz kilométernyi földalatti járata van: a Harmadik világ nyersanyag-kifosztásának jelei; ez a kifosztás nemcsak a gyarmatosítás idején folyt, hanem ma is zajlik. Munkahelyet találni rendkívüli luxus. Sok-sok ezren másznak föl naponta a bányához anélkül, hogy státusuk meghaladná a napszámosokét, azaz minden jog és minden mechanikai segítség nélkül, mindent emberi erővel végeznek, és micsoda feltételek mellett!

Sosem tudtam volna elképzelni, hogy behatoljak ebbe a világba, jóllehet Franciaország munkásvilágának egyházból jöttem, hogy Jézus szellemében megosszam a »mínerók«, az ércbányászok életét és reményeit. Amikor egy napon az egyik kollégám arra kért, dolgozzam vele, és püspökünk támogatott az effajta integrációban, ezt az indoklást írtam: „Mivel az ércbányászok ezreire gondolok, akik feláldozzák életüket, s mivel Krisztusra gondolok, aki az elnyomottakkal azonosul, újra átérzem az ingyenes osztozás, a velük való bajtársiasság követelményét, hogy sejtésem legyen az evangéliumhoz vezető útról, az élő Isten jelenlétéről, aki sosem hagyja el övét... s mindezt az ő munkafeltételeik között, megosztva az ércbányászok osztályának hosszú harcát, fáradozásait a szerveződésért, számos szokással teli kulturális és vallási világukba ágyazódva. Vajon képesek leszünk-e ezen a helyen, ebben a történetben, ezekkel a bajtársakkal felismereni »az Élet Urát«? Vajon képesek leszünk-e »közelről« követni Őt a megszabadítás útján?”

Az ércbányászok élete így Isten pusztá kegyelméből életfontosságú üggyé vált a saját életemben; ez lett keresztény és papi életem megvalósulási formája.

Megtanultam, hogy mindennapi áldozatuk, amellyel elhódítják a Cerro Ri-

co-tól a megélhetést sokgyermekes családjuk számára, minden tiszteletünket megérdemli. Az oxigénhiánnyal, a gázokkal és savakkal küszködő, folyton veszélyeztetett életük többet ér, mint a Cerro Rico minden érce. Nincsenek egy gonosz tündér hatalmában, arra rendelve, hogy most és mindörökre szükséget és igazságtalanságot szenvedjenek. Életük értékes a menny és a föld, s azok minden kincse Teremtőjének szemében; Ő azt akarta, hogy ezek a kincsek mindenki javát szolgálják; hogy a munkához, a mindennapi kenyérhez, az egészséghez, a lakáshoz, a neveltetéshez való jog valósággá váljék! Hiszek azokban a bajtársaimban, akik így szólnak hozzám: „Nem vagyunk rabszolgák, hogy így kelljen dolgoznunk! Nem szeretnénk a nyomornak kiszolgáltatni fiatalságunkat és tudónket. Ugyanannak az önfeláldozásnak egyesekek nyertei, mások vesztesei. Elég ebből!”

Emma gyerekkora óta jár föl a bányához. Ő egyike annak a 300 asszonynak, akik nagy fáradsággal gyűjtögetnek valami ércet a bánya maradványából. Azoknak a csodája testesül meg benne, akik a „háromszoros semmiből” fakasztanak életet áldozatukkal, önzetlenségükkel, hitükkel és azzal a szeretettel, amelynek az árát csak Isten ismeri. Negyvenöt évesen Emma így emlékezik gyerekkori álmára: „Arról álmodtam, ha nagy leszek, »saját« otthonom lesz. Lesz benne egy asztal, székek és csészek, hogy barátainkkal teázhassunk. Hogy megvalósíthassam ezt az álmot, férfi módjára dolgoztam, s nem kíméltem erőmet. Ma kimerült vagyok, és szegény, mint a szülem. *Szenvedésre születtem*, és sok más társamhoz hasonlóan ez a szenvedés lesz a nyereségem utolsó lehettemig. — Anélkül, hogy iskolába járhattam volna, megtanultam írni-olvasni, s emiatt szenvedésem más, mint sok sorstársamé, mivel én »tudok«. Tudok a »pallirik« megaláztatásairól; így nevezik megvetően az ércbányász asszonyokat, mivel bányászok, mivel nők, mivel tudatlanok. Tökéletes megaláztatás ez! De azt is tudom, hogy Isten velünk van ebben a szenvedésben. Ő ad nekem nagy békét és nagy erőt. Ő végtelen gazdagság bennem.”

Emma és vele a többiek álma Isten álmához vezet engem, ahogyan az ezen a „helyen” és ebben a „történetben” megnyilvánul: az az álma, hogy mindnyájunkat az Ó asztala köré gyűjtsön össze! Az utolsóknak is megvan ott a helyük, mégpedig legelő! Ott megtörik majd számukra a szeretet és a méltóság konyerét.

*

Ki ne szédülne, szeme elé képzelve azt a tengernyi szenvedést, amely az évszázadok során halmozódott a szegények vállára, mindig készen arra, hogy végtelen láncba növekedjék? Ó, a naponta szegényebbé váló szegények! Megfoghatatlan: A szegények tanítanak minket az életre. Micsoda élet ez, Emmáé és a többi családanyáé, akik gyakran egyedül nevelnek fel oly sok gyereket! Micsoda áldozatok árán keresik meg a betevő falatot, morzsáról morzsára?! Micsoda-méltósággal és reménnyel élnek meg az elkoszolódást, a lealacsonyodást?!...

*

Ki a mi Istenünk, aki eltűri az éhségüket, a munkájukat, szomjukat az igazságosságra és a méltóságra? Ó nálunk is jobban ismeri megaláztatásait és kétségbeesésük fájdalmát.

Ki a mi Istenünk, aki oly türelmesen és oly türelmetlenül vár a termésre, melyet látszólag megsemmisítettek a történelem borzalmai?

*

„Egy »míneró« halála nem hír; része a napi termelésnek.” Hogy lehet abban a világban, amely ennyire tagadja az életet, hinni az életben és mást tenni, mint túlélni? Megtanultam, és naponta meg kell tanulnom, hogy értékeljem az élet legkisebb jeleit is: azt, hogy közösen kokalevelet rágcálunk, egymást nevének szólítjuk, beszélgetünk, meglátogatjuk egymást, néhány bajtársal meg tudunk állapodni valamiben a munkafeltételek javítása érdekében... Ebben a mélyeséges éjszakában olykor vakító fény gyullad. Például az állami bányából elbocsátott munkások szabályos termelőközösségekké szerveződnek, miközben az uralkodó rendszer az üzletársaké, akik mindenfajta szerződés nélkül, önállóan alkalmaznak napszámosokat. Vagy amikor egy egész körzet mond nemet egy új szerződésre, ami voltaképpen nem más, mint természeti kincseik tiszta kirablása egy multinacionális társaság részéről.

Derengeni kezd a horizonton, ha ketten-hárman beszélgetnek nehézségeikről, fölbecsülve életüket, bármilyen nehéz legyen is az.

*

Willy, a J.O.C. (Keresztény Munkásifűség) egyik csoportjának tagja, az éj-

szakai műszakban, ami este héttől reggel hétig tart, társaival beszélget. Beszélni fognak a főnökkel egy emberségesebb munkaidő bevezetése érdekében. A következőképpen érvel: „Ha egyszerűen elfogadjuk így a dolgokat, akkor rabszolgákhoz hasonlítunk. Ma már kölcsönösen megbízunk egymásban, mindenről tudunk beszélni. Az alacsony fizetésből nem lehet megélni. A lámpa, a csizma..., mindez »minket terhel«; de beszélünk egymással róla.”

Willy megteszi az első lépéseket a szerveződés felé, amelyre az ércbányászok között égető szükség van, de amelyet szétrombol a neoliberais politika. A szaporodó bázisközösségek valami újat sejtetnek: az emberek megtanulnak személyként létezni, a közösség tagjaként tenni valamit, saját életüket, a szegények életét becsülni, a valóságot analizálni, szót emelni ezért az életért, egymást támogatni ezen az úton. Mindez egy új élet kezdete. Az élet Ura közelségének és hatalmának megtapasztalása.

*

„Válaszd tehát az életet, hogy élj” (Mt 10,19) — ennek a tudatosodása az, amit a bázisközösségek révén megtapasztalunk. Két elköteleződés közül kell választanunk: vagy a magunk életét választjuk, a saját létezési és cselekvési módunkat, vagy a halál erőinek hallgatólagos bűntársai leszünk. Dönteniük kell az egyik vagy a másik mellett, más választásunk nincsen. A helyzet radikalitását éljük meg, ami a tudat és a gyakorlat radikalitására hív fel. Jézus azt mondta: „Aki nem gyűjt velem, az szét-szór”; a mi egész létezés-, gondolkodás- és cselekvésmódunknak ezt az életet kell hirdetnie, és vádolnia kell a halál erőit.

Ha ez így van, akkor feladatunk legelőször is saját, mindennapi megtérésünkre szólít fel. S Jézus e felszólítása úgy cseng, mint felszólítás az életre, az élet melletti elköteleződésre az ő követésében. Az elnyomott ember által Jézus megújítja személyes, konkrét és radikális felszólítását: „Légy a tanítványom”, azt a felszólítást, amely valójában egy per kezdetének formáját ölti: „Mit tettél a testvéreddel?” „Amit nem teszel meg ezekért a kicsikért, azt nekem nem teszed meg!”

A hitből fakadó élet elhagyja eddigi meggyőződésünk területét, a jóérzések és a jóakarát területét, és belebotlik az elnyomott testvér kemény realitásába...

*

Nagy dolog, ha az ember felismeri a bűneit! Igen komolyan figyelmeztetett egyszer az egyik munkatársam: „Ha velünk együtt feláldozod magad, akkor bizonyára azért teszed ezt, mert egy nagy bűnt hordozol, amiért vezekelsz!” Mosolyogni akartam — egészen addig a napig, amikor a szegények fényénél

jobban megismertem a „bűnt”. Két, egymástól elválaszthatatlan aspektusa van: az igazságtalanság, amely létrehozta a szegényeket, és a gyakorlati hitetlenség, amely tagadja az Atya jósgátát és gondviselését. Megéreztem, mennyire bele vagyok szöve ebbe a bűnbe, amely a gyarmatosítás korában a Cerro Rico indiánok számolatlan ezreit ölte meg, s amely ma egy egész népet tart a nyomor peremén! Megéreztem, hiányos hitem miatt mennyire részes vagyok ebben a bűnben. A szegény ember letépi rólunk a maszkot, lemez-telenít minket önmagunk és Isten előtt.

Ekkor azután ráléphetünk a megtérés útjára. Annak a megtérésnek az útjára, amely felszabadítás is: Ekkor már távol vagyunk egy tisztán intim és individuális távlatról. *Bűn az, ami létrehozta a szegényeket, az elnyomottakat, a kizsákmányoltakat meg a halált, mert nem ismerjük fel és nem szeretjük Istent mint Istent a testvéreinkben. A megtérés pedig azt jelenti, hogy szociálisan, politikailag és gazdaságilag kitaratóan felismerjük Istent a szegényekben, értük dolgozunk, hogy az összes emberi jogok, melyek mind Istentől származnak, valósággá váljanak a népek életében.*

A legrászorultabbakból intézi hozánk Jézus ezt a felszólítást, amelyet naponta megújít minden találkozás és esemény: „Kövess engem!” Mindenekelőtt arról a szeretetről van szó, amely Jézusban nyilvánított meg számunkra. Arról a szeretetről, amely képes arra, hogy mindent „újja” teremtsen. Jézus ezt a kincset, ezt a feladatot bírta rá egyházára.

*

Az egyház nyilvános és történelmi hűtlensége a bolíviai bányaközpontokban a kizsákmányoltakkal és Urával szemben, egyházként való megtérésünk „má”-jához vezet; ahhoz a megtéréshez, amely a következő kérdések körül forog:

Miért ez a szakadék az ércbányászok élete és a bányaközpontok egyháza között?

Miért ez a félelem, hogy fenntartás nélkül megosszuk az ércbányászok életét, céljait, jogait?

Miért marad idegen az evangélium az ércbányászok életének és történelmének gyökereitől?

*

Ebben a történelmi órában, amikor egy egész szubkontinens követeli a jogot, hogy végre méltósággal élhessen javaiból és munkájából, *imádkozzunk és cselekedjünk, hogy ez az óra egyházként történő megtérésünk órája is legyen! Jó Hír a szegények számára és kovásza Isten Országának.*

Fordította: g.g.a.

Forrás: Publik-Forum, 3/1994.

BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket Kis Ferenc, a novemberieket Márczi Imre készítette.

Oktober 1. — Évközi 26. vasárnap — Lk 16,19–31 —

Tanuljunk a nem-jézusiból is!

A mai példabeszéd minden valószínűség szerint nem Jézustól származik; ugyanis legalább három olyan elem van benne, amely nem jézusi gondolatokat tükröz (bár ezek a gondolatok otthonosak és elfogadottak az általános keresztény felfogásban, sőt részben a dogmatikában is). Nézzük őket sorjában!

„A szegény automatikusan üdvözl, a gazdag automatikusan elkárhozik.” — Ez a tétel azt sugallja, hogy a szegénység önmagában véve erkölcsileg jó, a gazdagság önmagában véve erkölcsileg rossz. Ezzel szemben Jézus meg akarta szüntetni a szegénységnek legalábbis egy bizonyos mértékét (a nyomort), mindenkit, tehát a szegényeket is óvta attól, hogy egyre többet akarjanak birtokolni (Lk 12,15), másfelől kifejezett rokonszenvet mutatott a parancsokat megtartó, de egyébként gaz-

dag ifjú iránt (Mk 10,21), és nem egyszer lakomázott gazdag emberek házában; viszont a szegényeket és a gazdagokat egyaránt az ajándékozás, az osztozás lelkületének kialakítására és az ennek megfelelő magatartásra biztatta (ami a gyakorlatban jelenthet mást a szegények, és mást a gazdagok számára). Egyaránt „bíráta” a vagyponra áhítozó szegényt és a vagyont szétosztani nem tudó gazdagot.

„A Mennország és a Pokol között nincs átjárás.” — Ha így lenne, az mind Isten abszolút jóságával, mind az (olyan, amilyen) emberi szabadsággal ellenkezőnek, márpedig Jézus mindkettőt vallotta. Lehetséges, hogy a Mt 13,47–48-beli példabeszéd jelentése eredetileg éppen ez: az „alkalmatlan” (mivel kicsi) halakat nem „kidobják” (a szemétbe), hanem „visszadobják” (a tengerbe, hogy to-

vább növekedjenek). Másrészt: ha feltételezzük, hogy az emberi szabadság a halál utáni életben is megmarad, akkor azt is feltételeznünk kell, hogy a Pokolból is kijöhet, aki meg akar térni, és a Mennországból is „kieshet”, aki nem kíván tovább szeretetben élni.

„Mózes és a próféták tanítása elég.” — Bár Jézus valóban elfogadta Mózes és a próféták bizonyos tanításait, azt egyáltalán nem lehet állítani, hogy önmagukban elegendőknek tartotta; sok esetben nemcsak kevésnek, hanem helytelennek is minősítette azokat (elég, ha a Hegyi Beszéd antitéziseire utalunk: „Hallottátok, hogy mondatott a régieknek... Én viszont azt mondom...”, vagy a válás körüli vitára: „Mózes keményszívűségek miatt engedte meg... Kezdetben (= Isten akarata szerint) nem így volt...”).

Mindazonáltal van a koldus és a gazdag történetében néhány olyan gondolat is, amely összhangban van Jézus tanításával:

— A történet pártos állásfoglalása a szegények mellett.

— A vagyon, ha nem jótékonyra használjuk fel, elválaszt Istentől és embertől egyaránt.

— Aki Isten küldötteire nem hallgat, az akkor sem fog hinni, ha a halottak közül támad föl valaki.

Oktober 8. — Évközi 27. vasárnap — Lk 17,7–10 — A jogosnál többet!

Nem könnyű megérteni a mai példabeszédet. Az első felét még csak-csak: egy rabszolga tényleg nem várhat köszönetet, vagy azt, hogy az ura asztalhoz ültesse, kiszolgálja őt, mivelhogy megtette a dolgát. De hogy lehet az, hogy ha mi meg tesszük mindazt, amit Isten (passivum divinum!) parancsol, akkor is csak silány szolgálk vagyunk? Hát ez semmi? Vagy ha valami, akkor is ennyire semmibe kell vennünk magunkat?

Figyeljük meg jobban! Jézus azt mondja: a rabszolga nem várhat köszönetet, ha megtette a dolgát, azaz ha csak annyit tett, amennyi a kötelessége, amennyit megparancsoltak neki (a napszámos, a kereskedő, az autószerelő nem várhat el még köszönetet is, ha megkapta munkája bérét...). Így mi is: ha csak a kötelességünket, ha csak Isten „parancsait” (mondhatjuk úgy is: ha csak a tisztességétika előírásait) teljesítettük, nem várhatunk külön köszönetet, elismerést Istentől; mert a parancsok teljesítésével megmaradunk a kötelességek és jogok világában, az igazságosság világában. Jézus azt mondja: valami mást, valami többet kell

tennünk ahhoz, hogy átlépjünk Isten világába (az Istennel való közösségbe). Amíg csak a parancsait teljesítjük, addig úgy viszonyulunk Hozzá, mint szolga az urához; de Ő nem „úr”, hanem „atyá”, és nem „szolgákat” akar, hanem hogy „fiaivá-lányaiavá” legyünk. A fiak-lányok pedig egy jó szülő-gyermek kapcsolatban nem parancsokat, ki-rótt feladatokat teljesítenek, hanem apjuk-anyjuk szándékát-kedvét keresik, s azzal belsőleg azonosulva cselekszenek.

Néhány példával konkrétabbá tehetjük az eddig mondottakat. Parancs: Ne lopj! Parancs az is: Ne ölj! De aki nem lop, vagy nem öl, az még semmi rendkívülit nem tesz, csak egy „jogi” (mondhatnánk: jogos) előírást teljesít. Aki azonban nemcsak nem lop, hanem még azt is odaadja a rászorulóknak, ami jogosan az övé, az valami „többet” tesz. Aki nemcsak nem öl, hanem meg is bocsát, és „odatartja a másik arcát”, azaz valami jót is tesz az ellenségének, az valami „többet” tesz. (S az ilyenek — tehetné hozzá Jézus — bizony kijár a köszönet, az elismerés Istentől.) — Egészen világos a gazdag

ifjú története. Azt állítja: „A parancsokat mind megtartottam” (ti. Isten parancsait, a „tízparancsolatot”). Jézus ezt nem vonja kétségbe. Mégis azt feleli: „Valami még hiányzik neked. Add oda vagyonodat a szegényeknek!” Hasonlóan világos a talentumokról szóló példabeszéd. Aki elásta a talentumát, nem mehet be az örömlakomára. Hogy-hogy? Hiszen pontosan visszaadta urának, amit tőle kapott! Ez igaz; de semmi „többet” nem tett, nem kamatoztatta a talentumot; megmaradt a jog keretein belül.

A példabeszéd tanulsága végül is egyszerű: Isten csak azokat fogadhatja magához fiaiként-lányaiként, vagy mondjuk barátai-ként, akik olyanokká válnak, mint Ő, azaz többet tesznek, mint amit a jog vagy a parancsok előírnak, vagyis az igazságosságon túl eljutnak az ingyenes, ajándékozó szeretethez — ahogyan Ő maga is többet tesz, mint amennyi igazságos, hiszen fölkelte Napját a gonoszokra is, esőt ad a bűnösöknek is.

Október 15. — Évközi 28. vasárnap — Lk 17,11–19 — Hála Isten iránt

A „hívó” emberek *sokféle viszonyban* állnak Istennel: egyesek a száraz kötelesegteljesítés kapcsolatában (ld. az előző vasárnapi elmélkedést), amit esetleg a félelem mozgat, mások egyfajta üzleti kapcsolatban, vallásosságukért örök életet remélve cserébe, ismét mások a rendszeres csodakívánás kapcsolatában, állandó segítségnyújtást ügyeletesnek nézve Istent, és nem kevesen vannak olyanok is, akiknek istenkapcsolata a folytonos panaszzkodásban–vádaskodásban merül ki. Az egyik *legritkább* emberi viszonyulás Istenhez: a hála, a dicsőítés.

A tíz leprás története arról tanúskodik, hogy *Jézus fontosnak tartotta* ezt az Isten iránti hálát, (s ahogyan maga gyakorolta: Mt 11,25; 15,36; 26,27), másoktól is *elvárta*, és méltatlankodott, ha elmaradt. Nem elég a „hit” (pláne a csodaváró hit), hiszen a vissza nem tért kilenc zsidó is „hit”.

Október 22. — Évközi 29. vasárnap — Lk 18,1–8 — Emberi vágy, jézusi vágy

A mai evangélium nagyszerű tanítást arról, „vallás” címén mi érdeklí általában az embert, és mi érdeklí Jézust.

Az *ember ősi vágya*, hogy Isten meghallgassa az imáját, a kéréseit. Ennek nyomait, az oltárokat, áldozati helyeket, templomokat, szertartásokat, imákat ősidőktől fogva megtaláljuk. Hallatlan lelemény és kitartás jellemzi az embert e tekintetben. „Mágia” néven összefoglalható „trükkök” hosszú sorozatát találta ki, hogy valamiképpen „rávegye” Istent: teljesítse vágyait, kívánságait. Ez a jelenség — Jézus szándéka ellenére! — a kereszténységben is kezdettől jelen volt, s az idő múlásával egyre jobban elburjánzott. (A „szekularizáció” szerencsére visszaszorította ezt a folyamatot.)

Úgy látszik, *Jézus kortársait* is izgatta ez a téma. A mai evangélium példabeszédét talán azért mondta el Jézus, mert fag-

A történet egyik tanulsága szerint ugyanis csak *a hála, a dicsőítés vezet el igazán Istenhez*: Mind a tíz leprás „meggyógyult”, de csak az egy samaritánus „mentődött meg” a „hite”, bizalma révén; kilencen csak testi gyógyulásban részesültek, de valószínűleg maradtak, akik voltak: önző emberek, akiket csak a maguk baja érdekel. Milyen különös: ahogyan a teremtett világ bálványává válhat, ha az ember nem látja meg rajta keresztül Istent, úgy a testi gyógyulás *el* is vezethet Istentől, ha az ember csak „valamit” akar, és a valamiben nem magát Istent (ld. Szakonyi, Adáshiba). A hála, a dicsőítés az (többek között), ami *kivezet* önközpontúságunkból, és *odavezet* Istenhez.

Miért adjunk hálát? A Jézus-féle gyógyítás sajnos kiveszett az egyházból. De azért egy-egy „hétköznapi” gyógyulásért még lehetne hálát adni Istennek. (Érdekes: az orvosoknak adott „hálapénzről”

gatták: „Meghallgatja-e Isten az imádságainkat?” *Jézus válasza* a példabeszédben: Igen, ha kitaróan kérjük; hiszen már az emberek között is úgy van, mint az említett bíró és özvegy viszonylatában, még egy gonosz bíró esetében is; hát akkor Isten, aki jó, hogyan ne hallgatná meg kéréseinket?! (Más alkalmakkor persze azt is elmondta, hogy az „imameghallgatásnak” azért más feltételei is vannak...)

De nem ez az igazi probléma, pontosabban: *Jézusnak nem ez a problémája*, hanem hogy „... talál-e hitet a Földön”. (A példabeszédet követő magyaráza — 6–8. v. — szinte bizonyosan nem Jézustól származik, hanem későbbi, apokaliptikus betoldás. Végkicsengése azonban Jézus szellemét tükrözi.) Szinte kitapintható Jézus fájdalom és másként gondolkodása: „Titeket az izgat, mit *kaphattok* Istentől; engem az izgat, akad-e olyan, aki *adni*

milyen ritkán feledkeznek meg még a „hívók” is...) De tegyük föl, valaki egészséges; azt mondhatná (de gyakran mondja — vagy gondolja — is!): „Semmi különlegeset nem kaptam Istentől. Miért adjak hálát?” És mindaz, ami „természetes”? Az élet maga... a virágok... egy gyermek mosolya... a zene gyönyörűsége...? Ha többé semmi „különös” nem történnék is: Isten már „bizonyított”... Rajtunk a sor! Persze, aki csak testi–anyagi javakat akar, és csak magának, az hogyan is vehetné észre, hogy „*ő* következik”?!

Azt mondják, Pápua Új-Guineában létezik egy szokás: egy-egy település lakói *évente egyszer számot adnak* a „véneknek” arról, mit kaptak Istentől, és azt hogyan használták fel. Egy effajta számadás (mondjuk, csak önmagunknak) talán minket is segítene abban, hogy hálásabbakká váljunk...

akar Istennek”; ti. „hitet” (és természetesen a „hitből” fakadó életet). A „hit” (eredeti biblikus értelmében: az Istenbe vetett bizalom) ugyanis nem Isten ajándéka az embernek, hanem éppen fordítva, az ember ajándéka Istennek! — Ez az igazi jézusi gondolkodás: Mit *adhatnék* Istennek? Mi többet? Mi jobbat? Mi szebbet?

„Szívet cseréljen, aki hazát cserél”, mondja egy régi dal. Ugyanígy mondhatnánk: „Szívet cseréljen, aki Jézus követője akar lenni!” Mert az *átlagos emberi szív vágya*: Hogyan *kaphatnék* minél többet: az emberektől, Istentől?! Viszont a *jézusi szív ember vágya*: Hogyan *adhatnék* minél többet: az embereknek, Istennek?! S ebben a szellemben az imádság eszköz arra, hogy életemet minél inkább oda tudjam ajándékozni — az embereknek, Istennek.

Október 29. — Évközi 30. vasárnap — Lk 18,9–14 — Merünk-e szembesülni önmagunkkal?

Amennyire közismert a farizeus és a vámos példabeszéde, talán annyira kevésbé sejtjük, milyen elképesztően *sokrétű mondanivalója* van; gazdag tartalmából most csak egyetlen „vonulatot” emelünk ki.

Érdeemes fölfigyelni arra, hogy bár kétségtelenül a farizeus a történet *negatív* szereplője, *Jézus semmilyen becsmérlő vonással nem ruhazza fel*; nem mondja, hogy hencge vagy felvág, és képmutatással sem vádolja; nem vonja kétségbe, hogy a farizeus meg is tette mindazt, amit felsorol. Ugyanakkor az

is figyelemre méltó, hogy *Jézus semmilyen kiüntető vonással nem látja el* a vámost, *pedig* mégiscsak ő a történet *pozitív* szereplője; róla is úgy látja, hogy igazat mond: valóban rossz ember, megvesztegethető, kapzsi, népnyzó.

És mégis: *világok választják* egymástól ezt a farizeust és vámost — a vámos javára! Mi az hát, ami a farizeusban annyira kifogásolható, s ami másfelől a vámosban annyira dicsérhető?

A farizeus egyoldalú és *megmarad a felszínen*; csak a jót hajlandó észrevenni önmagában; nem mer *mélyre* ásni, nem

mer *teljesen* szembesülni önmagával; fél találkozni *igazi* önmagával: azzal is, ami benne *negatív*, ami hiányosság, mulasztás vagy bűn; nem mer szembesülni személyiségének „*sötét oldalával*”, nem mer találkozni az „*árnyékával*” (ezzel szemben a vámos éppen ezt teszi!); minderről nem akar tudomást venni: „*elfojtja*”.

Csakhogy: ha valamiről nem veszünk tudomást, még nem jelenti azt, hogy az nem létezik. Nagyon is létezik és *működik*, csak éppen nem vagyunk tudatában; ezért a „*tudattalanban*” dolgozik tovább, mégpedig egy könyörtelen *törvény sze-*

rint: Amivel nem vagyunk hajlandók szembesülni, amiről nem veszünk tudomást *belül*, magunkban — az elkezd *kifelé* hatni, a többi ember felé; ebben az esetben „az árnyékunkat *kivetítjük* másokra”. Ahogyan ez a farizeussal is megtörténik: ő, aki önmagában semmi rosszat nem talált, minden rosszat rávetített a vámosra.

(Így keletkeznek a „fekete bárányok” vagy a „bűnbakok”, akikre mindent rá lehet kenni és akiket mindenért felelőssé lehet tenni, legyen az a házastárs, az anyós, a főnök, a másik párt, a zsidók, a színesbőrűek vagy a mindenkori „ellenség”; a „bűnbakok” ellen pedig „természetesen” föl „kell” lépni — és máris ott tartunk a családi, munkahelyi vagy nemzetek közötti háborúknál...)

Valószínű, hogy a *farizeus* átmenetileg nagyon megkönnyebbült, amikor belenézett a maga által készített tükörbe, és mindent tökéletesnek talált. Mégis ő a szerencsétlen figura, mert megkönnyebbülése csak átmeneti, de legalábbis felszínes: az igazi feloldozásban nem részesülhetett, mert felszínessége nemcsak igazi önmagától, hanem a feloldozó Istentől is messze távol tartotta.

November 5. — Évközi 31. vasárnap — Lk 19,1–10 — Zakeus, a túlélő

Egy szentírási helynek, mint tudjuk, számos, néha egymásnak ellentmondó olvasata is lehetséges. Ebből él az egzegézis és még jónéhány tudomány. De jelentenek-e az ilyen antik szövegek ma bármit is az örök emberi mondanivalón túl? Hogy jónak kell lenni, hogy itt meg ott valaki másként cselekszik, mint ahogy elvárható lenne, hogy a rossz legyőzhető, hogy a világ végül is megy valamerre, mert lám, itt vagyunk a huszadik század, a ki tudja, hányadik millió év végén. A legizgalmasabb kérdés talán az, hogy miért, hogyan maradtak fenn ezek a szövegek, és persze az, hogy miért és hogyan maradt fenn a világ, az élet, az ember. No és ugye az, hogy mitől és hogyan virrad ránk holnap is boldog, szép jövő.

Zakeus történetét valószínűleg nem kivételes emberi nagysága miatt őrizték meg. Mégcsak nem is azért, hogy Jézusról elmondjanak valamit. Ami ebben a történetben figyelemre méltó, az az, hogy hogyan találja meg az egyszerű kisember az életben azt a következő lépést, amitől tovább mennek a dolgok. Talán nem sokkal

jobban, talán ellentmondásosan, de minden nagy dráma, katarzis nélkül, rajta tartva a szemet az összes lehetőségen.

Zakeus nem termelő munkából, a helyi közösségbe beleilleszkedve élt. Életmódjában megjelent az a szemléletváltás, aminek keserű gyümölcsei ma már bőven teremnek. Valamiképp idegen az embertől az, hogy a termelő munka helyett más munkájának gyümölcséből részesedve szerezze meg a megélhetéshez szükségeset. Zakeus a hatalomból hasznot húzva teremtett az átlagon felüli jólétet magának és családjának. Emiatt rossz szemmel néztek rá: a közösségből kizáródott, mivel nem végezte azt a munkát, ami időtlen idők óta az ember dolga: hogy művelje, tartsa rendben a világnak, az életérnek azt a darabkáját, amit a sors neki juttatott. Ha gazdagságát, jólétét efféle tevékenységgel szerezte volna, talán köztisztletben álló előjárója lett volna a közösségnek.

Azt mondhatja valaki, hogy az efféle gondolatok kilúgozzák az evangélium erkölcsi tartalmát. Zakeus egy piti gazember volt, a hatalom bérence, akinek

szembesülnie kellett a lelkiismeret szavával. És ez annak a Jézusnak a közreműködésével történt, akinek legfőbb küldetése végül is a rend helyreállítása volt. De milyen rendé? A szeretet-rendé természetes. És ez miben áll? Tedd másnak azt, amit magadnak kívánsz. Hány, miféle erkölcsi *rend* borult virágba az emberi önzés, korlátoltság talaján a világtörténelem során... És ez a mostani, mondjuk keresztény erkölcs hova vezet? Az a rend, ami a világban manapság feltűnedezik, mintha nem a szeretet rendje lenne.

Valahogy meg kéne menteni azt, ami elveszett. Jézus nem hivatkozik semmilyen erkölcsi rendre. Az embert keresi a rend helyett, a kapcsolatot a másikkal. Azt hiszi, hogy ha a másik ember felé érdeklődéssel fordul, őt „úgy, ahogy van”-elfogadó figyelemmel, akkor ez meghozza benne azt a változást, amitől az élet, a szeretet rendje helyreáll.

„Bizony mondom nektek, minden utolsó strici Ábrahám gyermeke, és ha ti is azok akartok lenni, viselkedjétek velük szemben ugyanúgy...”

November 12. — Évközi 32. vasárnap — Lk 20,27–38 — Szerelem és házasság...

— Bölcsen válaszoltál, rabbi — mondta a kopaszodó, ötvenes éveiben járó, és szakállát simogatva fiatalabb társaira pillantott. Azok összenéztek; mintha nem elégitette volna ki őket a válasz.

— A te országodban hiányzik az, amitől az élet itt a földön előre megy. Hogy készítheti magát elő az ember arra, ami gyökeresen más, mint amit naponta megélt? Vagy talán azoknak van igazuk, akik itt a tó környékén elvonulva élnek és nem ismernek asszonyt, nem nevelnek utódot?

— Azt mondják, te sem akarsz házasodni.

— Asszony, család mellett nem vándorolhat az ember. Két-szer is meggondolja a prófétaságot, hiszen más életek fenntartásáért is felelős.

— Csak egyedül szabad az ember arra, hogy korlátlanul szolgálja azt az eszményt, amire született.

A Mester hallgatott, kérdezői egymásnak adták a szót. Válasza nem elégitette ki őket, de a tekintélytisztelet megakadályozta őket abban, hogy nyíltan kimondják gondolataikat.

— Abban a másik világban nem lenne jó élni — mondta egy fiatalabb.

— Honnan lehet tudni, hogy milyen az a világ?

— A rabbi azt mondja, hogy onnan jött.

— Hát ahogy elnézem, az tényleg nem házasembereknek való.

— Légy tisztelettel a tanító iránt — az idősebb figyelmeztető szavaiba némi irónia is vegyült. Nem tudták eldönteni, hogy tényleg igazat beszél-e a rabbi, vagy egy szélhámossal van dolguk. Mindnyájan Jézusra néztek, mintha személyéből akarnák kiolvasni, milyen lehet az a másik ország. A Mester tekintete, tartása nyugalmat sugárzott. Mintha mondani akart volna valamit és csak a megfelelő pillantra várna. Ha beszélgetőtársai jobban figyelnek rá, talán észrevették volna azt a szokatlan, ravaszokás mosolyt, ami egy idő óta a szemében bujkált.

— Talán nem tudjátok, de egyszer másoknak elmondtam már, hogy atyám házában sok hely van. Nemcsak sok, hanem sokféle. Mindenki megtalálhatja benne a neki megfelelőit. Akár házas, akár egyedül élő. Azt gondoljátok, hogy küldetésem velejárója az, hogy egyedül élek. Nem, magam döntöttem így. Nem mintha nem vágyódnék arra, hogy én is teljes értékű emberi életet éljek — asszonnyal, gyerekekkel. De sokaknak ez nem adatik meg. Az ő életük a nehezebb. És én számukra is mintát akarok nyújtani. Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy megtagadjam a szerelmet. Atyám nőnek és férfinak teremtette az embert — a maga képmására. El sem tudjátok képzelni, milyen lehet az Isten... Sok mondanivalóm lenne róla, de egyszerűen nem vagytok rá képesek, hogy befogadjátok. Az én keresztm az, hogy itt vagyok, bennem tombol a lét teljessége és nem mondhatom el, mert nincs, aki felfogná. Csak azt tudom elmondani, ami a

magatok teremtette korlátos szellemi térbe belefér. Ezért kell vég nélkül férfi-istenről, törvényekről beszélnem, vitatkozomporos iratokról, öngazoló eredetmítoszokról. Mindez számotokra szentírás. Fel sem fogjátok, hogy lehetséges — van! — valami ezen kívül is.

Vegyük csak az állatok felhozott példát. Előre megmondom, hogy még az apokrifek közé sem fér be, amiről itt beszélünk. De hát kérdeztetek és válaszolok. A szerelem az emberlét legmélyebb élménye. Meglepő, hogy ezt én mondom nektek, ugye? Minden ember életében van valami, amihez irracionálisan ragaszkodik, amiben megvalósulni, kiteljesedni véli önmagát. Ezerévek múlva — addigra lesz majd elég tágasság az efféle gondolatoknak — jönnek majd pszichológusok, akik elmagyarázzák, hogy a szerelem ennek a rajongásnak egy másik — általában másnemű — személyhez kötődő, erotikus töltést hordozó formája. Mondhatnám így is: Az Isten világa a szerelem világa. De most csak így, általánosítva, tartalmilag szűkítve mondhatom: Szeretet-Isten. Különbözik a mostanában itt is divatos nyugati szemléletből egyből Aphrodité meg Vénusz jutna eszetekbe. Persze abban is van valami, csak az ember saját képére formálja az isteneket. Tudom, ez lesz a sorsa az én szemléletemnek is... Máris mindenféle történeteket mesélnek rólam Magdolnával kapcsolatban, pedig csak — csak! — arról van szó, hogy szeretem és ő is szeret. De térjünk vissza a példákra, ami igen tanulságos. Van tehát egy házasság — egy jó házasság, ahol szeretik és megbecsülik egymást. Meghal a férfi, és a nőnek kell valaki, mert férfi nélkül a ti világotokban egy nő esélytelen. Meg kell jegyezni, szép történeteitek vannak özvegyekről és árvákról. No és a nő fiatal és csinos is, és szerelmes lesz valakibe. Egyszerűség kedvéért ez a valaki legyen most a soron következő testvér — hogy még estig végére érjünk a történetnek. Tehát, szerelem, házasság, gyermek és halál — milyen kerek ez így —, és ez még ötször ismétlődik. Bizony mondom nektek, hogy még egy negyvenes, tízgyermekes anya is lehet ellenállhatatlanul

vonzó... dehát ti találtátok ki a történetet. Jó, egyszer minden elmúlik és egyszer minden nyilvánvalóvá lesz. Ezt különben ti sem tagadjátok, ha jól tudom, csak az átmenet kérdésében vagyunk más véleményen. Szóval jön az idő, amikor minden nyilvánvalóvá lesz, és lám, kiderül... mi is? Az, hogy mind a heten szerelmesek a nőbe és a nő is szerelmes mind a hétbe! A házasságok ugyebár az égben kötöttek, tehát amit Isten összeköt, ember szét ne válassza... Ez a nyolc ember tehát össze van kötve — szerelemmel, szeretettel. Mit lehet erre mondani? Ebben a világban, ahol a törvény, a jog, a hagyomány és az önzés az úr, ahol az ember határokat húz és birtokolni akar — igen, mit néztek ilyen ütődötten, a feleségét és a gyermekeit is tulajdonának tekinti... na mit kell csinálni? Finoman el kell terelni a dolgot egy másik síkra és másról beszélni: Azokról, akik ezért vagy azért nem kötődnek egy másik emberhez szerelemmel, és végül is az életüket meg tudják oldani magukban. Kevés ilyen van és kevés normális közöttük, bizony mondom nektek, de azért akad.

A többi a fantáziátokra bízom, mert még kimondani sem illik. De biztos vagyok benne, hogy ki fogjátok találni. És ha bárki erről a beszélgetésről kérdez benneteket, mit fogtok mondani?

A hét szaduceus a földet bámulta, csak lopva sandítottak egymásra, próbálva kiolvasni, hogy mit gondol a másik. Abban egyetértettek, hogy ez a rabbi bolond vagy részeg, mondják is, hogy nem veti meg a bort, de ilyen korai órában még nem ihatott annyit... Egyébként kemény beszédű, és ha jól meggondoljuk, amiket a mindentudásról és az egymásbanlevésről mondott...

Gondolataik kusza halmazát e pillanatban meg sem próbálták rendezni. Megint a legidősebb szólt, ahogy illik.

— Nézd rabbi, a te világod nem a mi világunk. Ezt te is így mondtad; az „én országomról” szoktál beszélni meg erről a világról, némi megvetéssel. Nem értjük egymást. Illetve értjük, sőt elismerem — a társaim nevében is szólok, tudom —, hogy a te világod csodálatos. De nem embernek való. Vagyis nem olyanoknak, mint mi. Menj el tőlünk, mi bűnös emberek vagyunk. Ez a beszélgetés pedig köztünk marad — s itt szúrós, sokat sejtető pillantásokkal társaira nézett. A fiatalabb nem nézett fel, tekintetével még most is a semmibe révedt.

A nap magasan járt a galileai égen, és perzselő, forró szél söpört végig a téren.

— Ideje mennünk.

De még a következő őrsgérváltás is ott találta az üldögélő, szótlán csoportot. A Mester és tanítványai, mondták az arra járók, ügyet sem vetve rájuk.

November 19. — Évközi 33. vasárnap — Lk 21,5–19 — Panta rhei

Minden folyik, mondta már Hérakleitosz, a görög; elfolyik, elmúlik és jön helyette valami más. Elfolytak a templom kövei és elmúlik ez a világ. A lét rendje ez. Csak az elmúlás módja a kérdés. Ha valami vagy valaki egy végigélt, kiteljesedett élet után békésen átadja a helyét, életterét másnak, abban nincs tragikum, hiány, rossz — feltéve, hogy ez az átadás a lét rendjének megfelelően történik. Itt azonban nem erről van szó. Eszmék és létformák feszülnek egymásnak a vagy-vagy, a kizárólagosság igényével. A leírás szerint az egész világ ellenségnek tekinti Jézus követőt. Az evilág rendje és a Jézus nevével fémjelzett rend kizárja egymást. Ami ebben a részletben (és még számos helyen) számomra zavaró, az az, hogy a két világ közt nem a közvetítést, az átmenetet, az együttélés lehetőségét keresi, hanem a kibékíthetetlen ellentétet hangsúlyozza. Apokaliptikus képet fest a kétféle szemlélet összeütközéséről, és egyrészt elmondja, hogy üldözés, halál vár Jézus követőire, másrészt megígéri, hogy a hajuk szála sem görbül meg. Nyilván két külön létsíkról van itt szó. Az első az evilági, materiális történet síkja, ahol bizony van elmúlás, kudarc, halál és tragédia. A második ama másik világ, ahol

béke, biztonság, nyugalom van. A két világ némileg egybecsúszik, de kapcsolatuk ellenséges, szervesen. Nyilvánvaló, hogy a szerző a Jézus-féle szemlélet mindennek-felettségét kívánja hangsúlyozni, de ezt nem a lényeg megvilágításával teszi, hanem a kettő közti kibékíthetetlen ellentét ecsetelésével. Miért? Talán lehet a kettőt vegyíteni? Miféle alku, együttműködés jöhet létre az evilág és a jézusi világ között?

Jó lenne tudomásul vennünk, hogy az élet jelenségei végtelenül sokfélék és minden mesterkedés ellenére sem férnek bele az elvi tisztánlátás takarosan felcímkézett skatulyáiba. Az élet különféle dolgok bonyolult, szervesen kapcsolódó szövevénye. Ha kivágunk minden oda nem illőt, széteshet a szövet. Ha meghagyjuk, esélyünk van arra, hogy a nagy minta az apróbb hibák ellenére végül is azt fogja kiadni, amit mi szeretnénk.

Amikor az ember meg akarja érteni a világot maga körül, szeret sarkosan fogalmazni, kategóriákban gondolkodni. De amikor megtanult már bánni ezekkel és elkötelezte magát a rend — a jó, a szép, az igaz — mellett, túl kell lépnie rajtuk, mert akadályai lesznek a további konstruktív gondolkodásnak. A sikeres életala-

kítás nemcsak harc, ellenállás, konfliktus árán lehetséges — ezek általában temérdek erőfőrt kötnek le —, hanem az értékeknek az adott körülmények között elképzelhető keresésével és megvalósításával is.

A szerző itt a sötétebb oldalt festi; néha valóban számítani lehet a legrosszabbra. De az ember a rettegés árnyékában nem szabad. Nem képes arra, hogy kihozza magából mindazt a jót, szépet, igazat, amit lehetőségként létével kapott.

Hogy lehet a félelmen felülemelkedni? Lehet egyszerre két világban élni? Egyik lábunk a kátyuban, a másik az üdvösség zöld pázsitján...? Talán igen, de ehhez szükséges az a rajongó kötődés az eszményekhez, ami általában csak egy másik személy vonzásában lehetséges. Talán ez a magyarázata annak, hogy Jézus személyek, személyes kapcsolatok erőterében gondolta el az életet. Erről a kortársak keveset szólnak; itt is a rokonok, barátok hűtlensége kerül elő. Az íróknak kevés tapasztalata lehetett barátságáról, szerelemről. Jó lenne tudni, miket gondolt ezekről Jézus. Talán ez adná az igazi kulcsot ahhoz az Országhoz, amiről Jézus is annyit beszélt.

November 26. — Krisztus Király ünnepe — Lk 23,35–43 — Kereszt

Ez az a hely, Uram, ahol hallgatni kell. Mert a szenvedés nem tűri a közhelyeket. Élet és halál határán nem lehet mellébeszél. Itt egyszerre van jelen két világ. Nem békés egységben, hanem végzetes összeütközésben. Az ember azt gondolná, hogy a határhelyzetekben nyilvánvalóvá válnak a dolgok. Annak számára talán igen, aki átéli. De aki külső szemlélő, talán kívül marad. A meg-nem-értés tragédiája zajlik ezerévek óta.

Ennek a tragédiának a szereplői a nép, az előljárók, a katonák, a két gonosztevő és Jézus. A népnek cirkusz: nem az megy ilyen helyre, aki felelősen részt akar vállalni az élet dolgaiból, hanem aki mások bőrére spekulál. A tömeg többnyire passzív vagy rombol. Itt éppen gúnyolódik. A tömeg nem tükrözi a társadalom, a közösség értékszéméletét; általában messze alatta marad. Ez a hatalom, a politika tragédiája: A nép, a közösség érdekeire hivatkozik, de a tömegre támaszkodik. Az előljárók ritkán bölcsőbbek, mint a tömegember. Ha átlátják és úgy úzik a hatalmi játékot, becstelének; ha nem, bu-

ták, esetleg idealisták, de ebből hamar ki szokott gyógyulni az, aki a hatalomba belekóstol. A mélylélektan kimutathatna esetleg olyasmiket, hogy a főemberek kisebbrendűségi érzésük kompenzálására az általuk is megvetett tömegben — amihez egyébként lelki alkatuk szerint tartoznak — és az ellenséges katonákban keresik a pillanatnyi helyzet elviseléséhez a szövetségeseiket; hogy a hatalom szorong és ezt leplezendő látványos túlkapásokat követ el, amikor egy ártatlannal kerül szembe; hogy a legnagyobb bűn ebben a világban az, ha valaki rámutat a fennálló rendszer hibáira, visszásságaira.

A két lator más helyzetben a tömeghez csatlakozna, esetleg szívesen vállalta volna a hóhér szerepét — lelki alkat kérdése ez is. Itt nincs veszteni valójuk, amikor mindennek vége, az ember őszinte. Szembenézhet egész életével és egy végső döntéssel más értelmet adhat mindannak, ami előtte volt.

Jézus, mindaz, ami veled, általad történt, az emberiség legnagyobb kihívása. A mai napig nem tudunk választ adni

erre; válaszaink sorra kudarcot vallanak. Talán azért, mert nem értünk téged. Kereszt, megváltás, Isten Országa, egyház, üdvösség, kegyelem meg hasonló fogalmakkal akarunk megérteni, bonyolult gondolati és intézményes struktúrákat üzemeltetünk hatalmas energiákkal. Az ember látótere az élet lényeges dolgait illetően még ma is ugyanolyan szűk, mint kétezer éve.

Én is ott állok a tömegben, kissé hátrébb ugyan, némileg szégyenkezve, de leginkább értetlenül, hogy nahát, pedig milyen rendes ember volt, egyszer rám is rámnézett, furcsa, ígész tekintet volt, el is fordítottam a fejemet. Pedig kérdezni akartam valamit, hogy Mester, szerinted nekem mit kell csinálnom, hogy boldog legyek. De valahogy nem volt bátorságom, meg az az igazság, hogy egész jól megvagyok különben, mit is mondhatott volna nekem. Ezek itt most megint kórusban üvöltöttek, inkább megyek, még kitudódik, hogy én is itt voltam, és az írástudó barátaim ferde szemmel néznének rám.

Éberség

Az alábbi, elgondolkodásra készítő írásokat a GAIA sajtószemle filozófiai és politikai gazdaságtani rovataiból válogattuk. E számunk környezetvédelmi rovatának címét Hamvas Bélától kölcsönöztük.

Néhány gondolat Gyökössy Endre: Az Őstörténet c. könyvéből

(Alcíme: A teremtéstörténet üzenete ma)

A teremtés csak annak jelent valóságot, aki már a maga életében átélte a KÁOSZT, s ugyanakkor átélte a TEREMTÉST. Aki nem hideg, logikai úton jutott el a teremtés és a Teremtő szükségességéhez és létehez, hanem lényé gyökeréig megrendülten élte át úgy, hogy önmagában, benne is végbement a teremtés. Következésképpen tudja és éli, hogy valami egészen új kezdődött benne.

Isten nem a semmiből, hanem önmagából teremtette a kozmoszt! Csak emberi nyelven és fogalmakkal szólhatok: Isten „gondolta”, „akarta” és „lett”! Éppen a XX. sz. emberének kell, hogy már érthetőbb legyen ez a sorrend. Ez a képzet. Hiszen ugyanezt a sorrendet és képzetet fordítva már ismerjük: 1. Anyag. 2. Kötött energia. 3. Gondolat. (Mert az anyag kötött energia, és ez a tiszta elméleti matematika végső megfogalmazásában: gondolat.)

A Menny és a Föld itt: az egész lüktető és előrehaladó, fejlődő univerzumot, az egész világmindenséget jelenti, a maga polaritásában: a láthatót és láthatatlant, a lentit és a fentit, az időt és az időtlent, az anyagit és a szellemit.

Az Isten és az univerzum — itt és így együtt a kettő szétválaszthatatlan viszonyát fejezi ki. Azt jelenti: — Nem vagyunk egyedül, magunkra hagyva a sötét mindenségben. Teremtőnk és egyben Gazdánk van...

Az Őstörténet (Teremtés könyve 1,1–10) nem tudományos kozmogónia, hanem ihletett prófétai vízió, látomás visszafelé, a kezdetek kezdete felé. Az emberiség bölcsőjéről olvasunk itt feliratokat, hieroglifákat, képekben elbeszélve. Feliratok a bölcsőnkön, amelyek örök érvényű üzeneteket tartalmaznak az örök ember számára.

„És Isten lelke lebegett a vizek felett!”
A sokféle tudományos elmélet szerint is a víz minden élet ringatója, bölcsője. Az ősi szöveg itt olyan szót használ, amely a madár lebegését is jelenti a fészkek felett. Tehát nem statikus mozdulatlan ságot fejez ki a hieroglif, az ősi kép, hanem aktív és dinamikus remegést, a teremtés melengető vibrációját.

„És látta Isten, hogy jó a világosság!”
Jó, szép, tökéletes: mindezt jelenti itt az ősi szöveg. Isten teremtő örömet fejez ki, embernek, emberi szóval. Íme: a megszülető világ felett Isten öröme is lebeg

— erről beszél az Ige. Ebből élhet át minden teremtett lélek valamit, aki örülni tud a fénynek. Azt mondta egyszer valaki: — Mindig hajnalban ébredek, és naponként figyelem, ahogy egyre több fény tör át a félig leeresztett redőnyök rései között, és meghatva nézem, hogyan lesz úrrá a sötétség fölött a fény... Minden hajnalban átélem a teremtés liturgiáját.

„És elválasztotta Isten a világosságot a sötétségtől.”

Mai nyelven: Megteremtette Isten a polaritást, a feszültséget és ritmust. Kretschmer azt írja: Kezdetben teremtette Isten a ritmust, s ezzel megadta a mindenség dinamikáját.

„Így lett este és reggel.”

Nem kevesebbet jelent ez, mint azt: nem az estéé az utolsó szó, hanem a reggelé. Nem a halálé az utolsó szó, hanem az életé!

A mennyboltozat és a vizek üzenete. (Ter 1,6–8) Az őstörténet írója olyan égboltozatról beszél, amely elválasztja a boltozat feletti és alatti vizeket. A héber szó eredeti jelentése szilárdat, jól megmunkálható jelent. Valóban ilyen védőburkolat borul fölénk. A Teremtő ilyen védőburkokkal védi Földünket, az életet. A kozmikus sugárzásnak csak 0,6%-át engedi be a Földre és ezért lehetséges itt az élet. (Ha mi el nem rontjuk ezt a védőpajzsot). Ugyanakkor lehetetlen nem gondolnunk arra, hogy mi már betörtünk ebbe a természeti törvénybe, és átütöttük ezt a védőburkot, melyet Isten védelemként feszített fölénk. Könnyen megtörténhet, hogy egyszer „ránkszakad az ég” — de nem a Teremtő Isten szakítja ránk, hanem mi magunk, mert csak mosolygunk azon, hogy a Biblia első oldalán kétszer is előfordul ez a szó: elválasztotta... elválasztotta Isten a mennyzet alatt valót a mennyzet fölött valótól.

... Méltó, hogy a kozmikus térséget kutatók és annak felhasználását vitatók nemzetközi konferenciájának fő falára vagy mennyezetére írják: „elválasztotta.”

A negyedik teremtési nap, a negyedik teremtési korszak szövege lényegében arról szól, hogy Isten megteremtette a Tér után az Időt. Hiszen ilyen szavakat olvashatunk a szövegben: jelek, ünnepmeghatározók, napok, esztendők ... Rosszul bánunk ajándékba kapott élettelünkkel — nagy bajba kerültünk az ajándékba kapott Idővel is. Miért? Mert Isten rávésett a bölcsőnkre egy szót az idővel kapcsolatban, és mi azt semmibe vesszük, és ez a szó: elválasztotta...! Azaz elválasztotta a nappalt az éjszakától, jeleket adott, ünnepmeghatározókat,

napokat és esztendőket — de amit Isten elválasztott, azt mi egybemostuk. Egybemostuk a napot az éjszakával, a napokat a napokkal, az ünnepeket azokkal, amik nem ünnepek, a jeleket semmibe vettük, vagy átjelöltük azokat. ... A pszichoneurozís egyik oka, hogy a kultúrember egyre inkább a szünetnélküliség monotonijában él. Azaz: szüntelen tesz-vesz, s már csak tenni tud, de lenni alig. Ahogy a zenét az olykori csend teszi igazán széppé és megnyugtatóvá, úgy az életet is. De mi nemcsak a zenéből hagyjuk ki már a pauzát, hanem az életből is, s ezért olyan idegtépő nemcsak a modern zene, hanem a modern életforma is. ... Közben egyre gyakrabban hallani a szünetnélküliség monotonijában szenvedő modern kultúrember szünetnélküli panaszát: Semmire sincs időm! Miért nincs? Mert elfelejtette a bölcsőjére írt grandiózus figyelmeztetést: Elválasztotta! ... Isten jeleket adott, hogy jól és emberhez illően — és egészségesen osszuk be az ajándékba kapott időt. Mi egyre inkább hasonlatosakká válunk ahhoz a biciklistához, aki egyre lázasabban és izzadtabban, kimerültebben pumpálja a levegőt a bicikligumijába, de mert az lyukas, minél többet pumpál bele, az annál jobban ereszt és közben még a lyuk is tágul. Mi is egyre lázasabban pumpálunk több időt életünk egyre puhulóbb kerekébe, de az valahol ereszt. Hol támadt rajta a szakadás? Ahol kiszakítottuk belőle ezt az isteni szót: «elválasztotta...»

MDÉ

Ökocsapda

Hová sülyedtünk? S meddig sülyedtünk?

Kedves Sajtószemle-olvasó, vajon feltűnt-e neked, elgondolkoztál-e azon, hogy az utóbbi években mennyire megváltozott a zöld mozgalom? Az átalakulás lassú volt, folyamatos, s folyamatában — figyelembe véve a közben zajló széldületes társadalmi változásokat — szinte észrevétlen. Igazodtunk. Hozzáigazodtunk, hozzásimultunk a rendszerhez, s ezt nem kellett volna. Tűnőben üdés-günk, frisségünk, a széptért-jóért folytatott küzdelem lelkesége. 8–10 éve, mikor elkezdtek pénz nélkül, dacolva a hatalommal, nem törődve a nehézségekkel; igen, akkor Tiszták voltunk. Nemes Don Quijote-i harc az Igazságért! Mi voltunk a Zöldek!

Ma legzöldebb a Persil mosópor, a Philips mercury-free eleme, még a Tet-

rapack is. Mi meg intézményesedtünk. Vannak irodáink (néhol még titkárnő is jár vele ...), számítógépeink, faxaink, telefonok, fénymásolók stb. S beleöszülünk az adminisztrációba — TB, adóbevallás, pályázatok, közgyűlés, mifene. Jól ki van ez találva! Mi meg szépen beszélünk.

„Európai Egyesült Állatok, jól fogom magam érezni nálatok?”, tette fel a költői kérdést jó 10 éve Müller Péter Iván (Kontroll Csoport). A kérdés ma már nem költői. Véres valósággá lett/lesz. S az okotanácsadók minket is agyamosogatnak, terelgetnek eme nagy közös mocsárba. Vajon ki pénzeli őket ténylegesen? S miért? Miért? (Mennyire vakok vagyunk!) Csak utánózzuk a tötyi-mötyi jüeszji módszereket. Leveleket írogatunk ide-oda, járunk hivatalról hivatalra, újságról újságra, közben meg alkuszunk, elkurvulunk, s a végén talán összejön egy törvényjavaslat-módosítás vagy ejnye-bejnye a szennyezőnek. Ha összejön. „Maga a zöld mozgalom a természet ellensége, ha nem a lényeg ellen támad!” — mondja Noam Chomsky. Minden támadásunk a részletek ellen (legyen az foszfátos mosópor vagy füstös műcsótány) a multik malmára hajtja a vizet. Látszólagos ellenállásuk mögött vidáman kacarásznak. Hiszen mindenre van technika, lesz foszfátmentes mosópor, katalizátoros műcsótány stb. Mindégy, mit gyártunk, csak eladható legyen. A haszon a lényeg, az elvevés. Kísértés járja be a Világot, a fogyasztás kísértése! Vedd, vidd s edd ... a sok maszlagot, s légy boldog! Ha tudsz. A rád zúduló iszonyatos kísértéseknek valóban szinte lehetetlen ellenállni, emberfeletti Erő kell hozzá.

A nyereségahajzás, a haszonszerzés örülete rohanó világunk alapmotívumai. Gátlás nincs e téren. Kiszely Karcsi szerint a kamat az alapoka minden rossznak. Bár szerintem a kamat is csak eszköz a GAPOHA (GAZdasági-POLitikai-HAtalom) kezében, ugyanúgy, mint a sajtó és a reklám. Az összefüggés persze igen szoros a három tényező között. A GAPOHA elleni küzdelem valóban merő szélmalomharc, de csak ennek révén maradhat meg tisztaságunk. Ám le kéne szoknunk végre az intézményes módszerekről, mert nem küzdhetünk Elvevő-taktikával az Elvevők ellen a Meghagyókért. Ez előbb-utóbb tudathasadást okoz! Leszek inkább betyár, ökobetyár (bocs, Rózsa Sanyi, ott Táplánszentkereszten)! Lovat ide alám! (Arra úgysem lehet pályázni.)

A pénznek nem szabadna alapvető szerepet játszania a zöld csoportok életében. Ha a pénzszerzés elsődrendű céllá válik, akkor könnyedén a hatalom bábujává válhatunk. Nincs szükséges rossz, mert ez is csapda! „A cél soha, semmilyen körülmények között nem szentesítheti az eszközt!” Létezik zöld információzón, szinte átláthatatlan s átrághatatlan. Gyártjuk mi is a tengernyi papírt (szégyellem, de ezt teszem most én is), sokszor öncélúan, feleslegesen. Mértéket kellene tartani sok mindenben nekünk is!

Mindezek után Gábiel nyomán azt kívánom nektek: Legyetek erősek! Álljunk ellen mindenféle Kísértésnek, s próbáljunk új, megalkuvásmentes irányt szabni a Zöld Mozgalomnak!

Ui.: Hosszú vajúdás szüleménye ez az írás, sok mindent szerettem volna összeretelni benne, s ez nem teljesen sikerült. A téma túlon túl kényes, megbántani senkit sem állt szándékomban, csupán elgondolkoztatni. Sok barátom dolgozik most olyan helyen, illetve mondon, hogy érzékenyen érinthetik a fenti sorok. Úgy gondolom, ha igaz lélekkel csinálja, amit csinál — bármi legyen is az —, akkor minden rendjén van. Békéd csak akkor lesz, ha lépéseidet a lelkiismereted, s nem egyéb okok (haszon, presztízs, hatalom stb.) motiválják. Boldog csak akkor lehetsz, ha megtalárod lelked békéjét!

Kedves Namzi!

Ökocsapda című írásod tartalmával és hangnemével egyetértek. Chomsky figyelmeztetését csupa nagybetűvel a szobánk falára kellene írunk:

„Maga a zöld mozgalom a természet ellensége — ha nem a lényeg ellen támad!”

Amit a továbbiakban írok, legalább annyira önkritika, s kérem, senki se vegye oldalvágásnak. (G.Gy. barátom se.)

Mi a lényeg szerintem? A szabályozók!

1. A „környezet” szó már önmagában mesterkedés és hazugság (azt kell sugallania, hogy mellékes gondról van szó). Valójában létfeltételeinkről, létforrásainkról, létalapjainkról van szó.

2. Ezt elvi és gyakorlati okból meg kellene jeleníteni a képviselői demokráciában. (E rendszerben a „környezetvédelem” egyszerűen szakadékszerű joghézag.) Ezért szükség van (a bírói függetlenséghez hasonlóan) arányos jogkörű független környezetvédelmi szószólóra, legalább az országgyűlési biztos szintjén.

3. A jövedelemadók kb. 80%-os csökkentése, a forgalmi adók teljes eltörlése — egybekötve magas környezetvédelmi adók bevezetésével.

4. Határozottan és folyamatosan követelni kell a kamatos pénzrendszer újbóli betiltását.

Kedves Namzi, igazad van, hogy a kamatos pénzrendszer eszköz, egyfajta új és „tökéletes” eszköz mindenki függésben és jobbágysorban tartására. De mert a gazdasági-politikai hatalom eszköze — miért nem lehetne létrejöttének oka is??

A hagyományos társadalmak két fő biztosítékkal óvták létalapjaikat:

1. A föld nem lehet áru, nem lehet adni-venni, nem szabad rá jelzőlogkölcösönt fölvenni, sem pénzádósságként lefoglalni.

2. A pénz egyszerű csereeszköz. Nem válhat maga is áruvá. Ezért kell tiltani a kamatot mint a pénz árát. Az ókori és középkori ember ismerte a dolog lényegét, ezért tiltotta. Mi a dolog lényege? Pílotajáték. Néhány éven belül tíz Föld sem volna neki elég. A kamatok által néhány éven belül megsokszorozódik az alapösszeg. (Így lesz 50 megkétszerezés után a 0.1 mm-es papírból 112 millió km!) A megsokszorozódó számok, mivel pénz a nevük, kikényszerítik, hogy ugyanilyen mértékben és ütemben tegyünk áruvá a Földet — az elfogyásig. Így alakult ki a kamat által a gazdasági hatalom példátlan összpontosulása az egész Földön — és folyik még tovább, talán a pusztulásig. (A politikai hatalom csak másodlagos eszköz). Ha tisztábban látnánk az okokat világszerte, akkor a mohamedán fundamentalisták nem kendőden nőket fojtatnának meg, hanem bankokat gyűjtögtatnának és fenyegetnének; a keresztény fundik nem fogamzástóló módszereket ostromnának elsősorban, hanem a bankokat és a pénzrendszerüket; s mi környezetvédők sem lennénk csupán kukavilágnézettűk. Ideje lenne már, hogy a bankok, a főkolompokok is felni kezdjenek az éhezéstől, a szegényektől, az elkeseredettektől és a természet szószólóitól. Mert eddig a markukba röhögtek, röhögnek és szállítják nekünk az újabb és újabb kuka- és faültetési programokat. Ők fütyülnek, mi táncolunk.

Kiszely Károly

Kedves Namzi!

A csapda, amiről írsz, nem ököcsapda, hanem életcsapda, vagy pontosabban üdöcsapda. Az egész problémakör megoldása (környezetpusztítás, nemzetpusztítás stb.) — véleményem szerint — valahol a Te utóiratodban található meg.

Úgy látszik, nem lehet nemzetet, természetet menteni, megtartani, no pláne felemelni kívülről, mint ahogy senki sem tudja önmagát felemelni akár csak egy centire is a föld fölé. Úgy látom, hogy a nemzetet, a természetet meg lehet tartani, sőt bizonyos jótékony erők közbenjárásával még emelni is lehet, de csak az egyes emberek munkájával. Az egyes emberek munkája viszont, ha nem belülről indul, oda vezet, ahol ma vagyunk. Nem ér semmit a mozgalom, a cselekvés, a forradalom, ha nem önmagunk megismerésével, megtartásával és felemelésével kezdődik az ügy. A Sátán legnagyobb fegyvere nem a pusztítás, a gyilkosság, hanem a megtévesztés; nem a nyílt hazugság, hanem: „A megtévesztés úgy nézzen ki, mintha..., de legyen pont az ellenkezője”. A szellemtudományok őrzi Ahrimánnak nevezik és sokkal veszélyesebbnek tartják, mint a Sátánt. Persze a kettő nem megy egymás nélkül. Ebben a csapdában vergődünk mindannyian, mint ez a cikkekből is kiderül, a zöld mozgalomban, a demokráciáért vívott küzdelemben, vagy egy nemzet pusztá fennmaradásáért küzdve.

Igen, a lelkiismeretem, az kell, hogy irányítson. De vajon ismerem-e a lelkeket? Vagy csak azt a zűrzavaros, rém-

képekkel, aggodalmakkal, tehetetlen dühvel, felháborodással és tenni akarással teli gondolatáradatot nevezem a lelkem ismeretének, ami nap mint nap, ébredéstől elalvásig átömlik rajtam, folyamatos zuhatagként, és meg sem hallom, amit a lelkem — az igazi, amit Isten lehelt belém, és ezért csak igen nagy belső csendben lehet meghallani — eluttog. Mert a megoldás — az egyetlen megoldás — tényleg csak a Rá hallgatás. Csak és kizárólag ettől a ráhallgatástól fél a Sátán, menekül előle és még a környezetét is elkerüli annak, aki így fülel, mert ez ellen nincs fegyvere. Ez az, ahol megtörik a hatalma.

Az pedig, hogy hogyan lehet a lélek ismeretére eljutni, le van írva minden szent könyvben, néhány szent életében, de néhány olyan kortárs magyar prózaíró művében is, mint Hamvas Béla és Kodolányi János. Ez az út nem széles, nem virágos és nem is tolonganak rajta. Hosszú, meredek, köves, rengeteg útelágazással és csalogató, kápráztató reklámmal. De már néhány száz méter megtétele után — írják — az élmény kárpótol a nehézségekért. Elmúlik a felesleges aggodalmad, minden erőt arra irányíthatod, ami a dolgod — „igaz lélekkel csinálva, akkor minden rendjén van”, mint idézed. Tehát szabad leszel. De fordítva nem működik. Fordítva csak a Sátán működik: az önzésesen, a tekintélyszerzésen, a bemocskolódásban keresztül, még a legtisztább adakozásban, tiltakozásban, a legdemokratikusabb követelésben, a legártatlanabb varangyakcióban is.

Így látom, mert így tapasztaltam meg. Farkas

K ö n y v i s m e r t e t é s

Alan AtKisson és Dana Meadows ajánlják Ken Jones *Beyond Optimism: A Buddhist Political Ecology* c. könyvét a Balaton-tagoknak (Jon Carpenter Publishing, POB 129, Oxford OX1 4PH, UK, 1993). A szerző angol buddhista környezetvédő. Mint környezetvédő rokonszenvesen érvel, mint buddhista mindenben kételkedik, még a környezetvédelemben is, különösen a brit zöldek és más csoportok gyakorlatában. Ugyanis nem buddhista megközelítés egy romboló rendszeren belül dolgozni azzal a céllal, hogy azt belülről megváltoztassuk. Ken Jones álláspontja jól jellemezhető azzal a Schumacher-idejével, amellyel a könyvét kezdi: „Nem lehet tovább hinni abban, hogy bármilyen politikai vagy gazdasági reform, vagy tudományos előrehaladás képes megoldani az ipari társadalom élet-halál kérdéseit. Azok túl mélyen vannak mindannyiunk szívében és lelkében.”

A könyv először fölvezolja a fenntarthatatlan földi helyzetet, véleményt mondvá a népesedésről, fogyasztásról, iparosításról, szocializmusról. Kevesebb szó van a tényekről, inkább a nézeteinkről, hogy miként teremünk mítoszokat. A következők részben a fenntarthatatlansággal és a reá adott válaszokkal foglalkozik (környezetvédelem, ökológiai gazdaságtan, feminizmus). Fölteszi a kérdést, hogy a régi Énünkkel rendelkező emberek képesek-e a jó lépéseket megtenni?

A könyv utolsó fejezetének címe: „Pszicho-spirituális felszabadulás — a belső munka”. Innen néhány idézet:

A zöld pártokat heves versengések, küzdelmek jellemzik, csekély hajlandóság van a megbékélésre. Hasonló a helyzet a béke-, a nő- és egyéb mozgalmakban. Egy lap, a Peace News egyik szerkesztője számára a békegyűlések és a békecsoportok igen békétlen környezetet jelentettek, annak ellenére, hogy volt tapasztalata NATO-tábornokok összejöveteléről is.

Sok radikális mozgalmi ember az idejét, energiáit és idealizmusát nem kímélve, teljes elkötelezettséggel dolgozik. Ha akadályba ütköznek, az robbanásokhoz vezet. A buddhista kvéker, Adam Curle írja, hogy az az út, amelyen át megértjük az emberi természetet, különösen a sajátunkat, nagy jelentőséggel bír. Abszurd illúzió feltételezni, hogy tehetünk valamit a békéért, ha belül féktelenek vagyunk és nem szeretjük a nyugalmat; vagy hogy segíthetünk az embereknek jobbra változtatni az életüket, ha a saját életünk rendetlen és szegényes. Keves neves, radikális zöld tartotta be azt, amit Petra Kelly mondott. A zöld mozgalomnak spirituális mozgalommá kell válnia, nem egy határozott vallásos értelemben, hanem abban, hogy egyes értékeket át kell alakítaniok, másokat meg kell őrizniök, pl. az együttérzést és a gyengédséget.

Az emberiség történelme során örökké sikertelen küzdelmet folytatott, hogy szükségleteit agresszivitással és kapzsisággal elégítse ki, s a fanatikus birtoklási vágy gyűlékony társadalmi szerkezetekhez és folyamatokhoz vezetett. Gary Snyder szavaival: „Gazdaságilag egy kapzsiságot fokozó rendszertől függünk, ahol az igények kielégíthetetlenek”.

Nem lehet rangsort felállítani a különböző belső tevékenységek között. Egy adott ember nekifoghat valamiféle spirituális gyakorlatnak és még merevebbé és elzárkózottabbá válhat, míg egy mérsékelt pszichoterápia elvezethet valakit a boldog nyitottsághoz. Ezért fontos, hogy tudatunk nyitott legyen minden belső tevékenység iránt, a kiscsoport-dinamikától a tantrikus meditációig, az agyaggal való játéktól az erőszakmentesség gyakorlásáig, a bioenergetikus gyógyítástól a tudatosság növeléséig. A vallásos térítői hagyomány, amelyik egy igazság egyeduralmát hirdeti, nem képes táplálni a nyitott szellemiséget, és a mással való kapcsolatok során nem erősíti a befogadó viselkedést. Egyetlen olyan kultusz sem képes erre, amelyik egy guru iránti neurotikus függőséget épít ki. Paul Tillich írta: „Az embernek legyen mély meggyőződése fanatizmus nélkül, szeressen szentimentalizmus nélkül, legyen képzelőereje, de ne szakadjon el a valóságtól, és legyen fegyelmzett, de ne aláztos.”

Pi.

TARTALOM

Tanulmányok

- Boszik Valéria: A pártrendszer zsákutca 2-7
 h.w.—g.g.a.: Egyedül kegyelemből? 7-10
 Hans Küng: Ökumenikus egyház 10
 Heinrich Fries: Testvériség vagy tekintélyuralom? 11

Gyerekeknek Moha-mese

- Üresfejűek — hencsegők 17-18

Elmélkedések

- Merza József: Ősz Csupakon (II. rész) 12-16
 Reisinger János: Hol a határ a bírálathoz és a vádolás között? 19-20
 Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 24-28

Erőszakmentesség

- Tiltakozása NATO-csatlakozás ellen 20-21

Harmadik világ

- Pedro Marmilloud: „Szenvedésre születtem” 22-23

Környezetvédelem

- Éberség (Válogatás a GAIA sajtószemle írásából) 29-31

KÖZLEMÉNY

Technikai okokból sajnos kimaradtak e számunkból a BOKOR-jubileum ígért további részletei. Decemberi számunk tartalmazza majd őket. — Olvasóink megértését kérjük!

Heinrich Rombach:

A szellem csereforgalma

Aki veszi magának a fáradságot, hogy behatoljon valami idegen szellembe, az bizonyos tapasztalatokat szerez. Legelőször igen nagy nehézségekbe ütközik. Semmi sem esik olyan nehezünkre, mint új tudat- és érzékelésmódot felvenni. Ebben minden másként és újszerűleg mutatkozik meg. — Ha mégis sikerül behatolni, minden könnyűnek, világosnak és magától értetődőnek tűnik az ember előtt. Belülről nézve nincs elválasztó határ, kívülről viszont a távolság csaknem legyőzhetetlen. — A legnagyobb az elválasztás ott, ahol a másik szellem nem csupán más szellemként jelenik meg, hanem mint tévedés, butaság, elmaradottság vagy rosszindulatú csalás.

Aki ennek ellenére megtapasztalta, hogy milyen összehasonlíthatatlanul tiszta tud lenni valamilyen idegen gondolkodási mód, ha kizárólag alapelménye oldaláról értjük meg, az nyitott lesz a további szellem-megtapasztalások számára, és saját élet-világát is megtanulja egy talán rég elfeledett szellemben gyökerezettnek látni.

Mindezek a szellem-formák — amelyek hordozói népek, korok, közösségek és egyének — élesen elkülönülnek ugyan, mégis kölcsönös vonatkozásban vannak egymással. Lényeges az ember számára, hogy részesüljön a szellemek ezen párbeszédében.

Augustinus — aki minden keresztény hitvallás egyházatyja — így értelmezi a Szentírás „Növekedjétek és sokasodjatok!” mondatát: felhívás a kinyilatkoztatás sokféle olvasására. A kinyilatkoztatást csak akkor fogadják helyesen az emberek, ha egyszerű értelmét sokféle módon betűzik ki. Ahogy az emberek együtt élnek és beszélnek, úgy kellene a sokféle hitvallásnak is egymással élnie és beszélnie. A különböző szellemek párbeszédében az egy Szellem (Lélek) jut szóhoz.

Aki ezt átéli, jobban megfogja érteni, mit jelent a „Szellem Élete”. A más alapfelfogásokat nemcsak eltűri, hanem igényli és megidéli. És ahogy a párbeszéd „ide-oda” folyik, anélkül hogy a beszélők a helyüket elhagynák, úgy fog folyni a párbeszéd az értelmezések között is, önmaguk és meggyőződésük elvesztése nélkül.

Fordította: —nf—

Forrás: Orientierung 1978/8

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát.

Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.

Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.

A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VI/5. (33.) szám. Megjelenik évente hatszor.

Alapította: Simonyi Gyula

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.

A szerkesztőbizottság titkára: Garay András

Laptulajdonos: Család Alapítvány

Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt.

Budapest V., Szabadság tér 5-6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára

„Érted vagyok” megjelöléssel

támogatást küldhetnek lapunknak.

Bármely összeget köszönettel fogadunk,

és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén

állandó tiszteletpéldányt küldünk.

Az Alapítványnak adott összeg

adócsökkentésre felhasználható.

Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén

küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre

Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.

Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptatok, ingyen is adjatok (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közzétehető, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OPSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.

Felelős vezető: Szilva István

ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation” for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

Editor: GARAY András

Adress: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c.

The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

1028 Budapest,

Kazinczy u. 3.

Előfizetést rózsaszín postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány középső, értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1995-re (postaköltséggel):

Belföldre: 360 Ft

10 példánytól (példányonként) 312 Ft

szociális előfizetés 252 Ft

(nagycsaládosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:

Itthon előfizetve:

a szomszédos országokba 360 Ft

egyéb külföldre 1500 Ft

Nyugaton: 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.